

№ 38 (492) 20 кастрычніка 2006

www.nn.by

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я   Б Е Л А Р У С К А Я   Г А З Э Т А   ISSN 1819-1614

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Фонд выдання газеты «Наша Ніва». Выходзіць штотыднёва, у пятніцы

9 771819 161002

Зіма будзе вясёлая

Анатоль Стышук

люстра дзён

Павал Красоўскі: «Калі мянэ началі падазраваць яшча ў двух забойствах, я крыху супакоіуся» 4

Нявеста Красоўскага: «Адразу началі зьбіраць гроши» 4

Гэта быў гаспадар 5

Нісьцюк хоча стаць Гайдукевічам. Або... 6

Уладзімер Нісьцюк: «Хіба Эўропа не признае Лукашэнкі? 7

Саюзьнік, горшы за ворага .. 8

Расея скароціць паставкі электраэнэргіі ў Беларусь да мінімуму 8

Плян выконваеца 8

Праляскоўскі ад імя Лукашэнкі: «Гэта добрая царква, і ёй трэба дапамагчы» 9

Хроніка 14

камэнтары

Віталь Тарас. Падстава для аптымізму 10

Павал Севярынец. Камэндант і страх съмерці 14

Аляксандар Класкоўскі. Шматвежавы Кремль і шматофісная Эўропа 24

аб усім патроху

Нобэлі-2006 разабралі амэрыканцы й мусульмане .. 16

ААН: Ніякіх больш Byelorussia-ў 42

Беларускамоўны Windows: чакайце ў чэрвені 42

левым вокам

Лёлік Ушкін. Як узяць сітуацыю пад жастачайшы контроль 25

Нумары

50 РАДКОЎ АД РЭДАКЦЫІ

Зіма будзе вясёлая

Ціха-ціха, глуха-глуха ўсё, а такі растуць чаканыні пераменаў.

«Саюзьнік, горшы за ворага» — **старонка 8**. Выцек інфармацыі пра байкот беларускіх тавараў расейскім дзяржаўнымі падрадчыкамі пацьвярдждае, што Расея маніца ўзімку ўзяць Беларусь за жабры. Гэта азначае фактычны правал ранейшага замежнапалітычнага курсу краіны. Адначасовы эканамічны ціск на розных кірунках можа прывесці да пагаршэння сацыяльна-еканамічнай сітуацыі ў Беларусі і росту пратэставых настроў. У такім разе восеньская ўзмасіченне рэпрэсій супраць апазыцыі можна патлумачыць жаданнем запалохаць патэнцыйных лідэраў, здольных узначаліць пратэсты. Гутарка з Паўлам Красоўскім па выхадзе з турмы — **старонка 4**.

Пратэстанты з поўнаэвангельскай царквы «Новае жыццё» абвяргаюць стэрэатып, што, маўляў, найлепш ляжаць, не варушыцца і не высоўвацца. Яны пайшлі на прынцып, і зь імі ня ведаюць, што рабіць. **Старонка 9**.

З сэнсацыйным дакладам выступіў намеснік старшыні БСДП(Г) Уладзімер Нісьцюк на сэмінары Парліамэнцкай асамбліі NATO. Ён прапаяў хвалу Лукашэнку і прапанаваў Захаду плян вываду Беларусі з дыпламатычнай блякады. Нісьцюк хоча стаць Гайдукевічам? Ці гэта лукашэнкаўцы падаюць сыгнал Захаду? Віленская прамова Нісьцюка і камэнтары аўтара да яе — **старонка 7**.

«Час зьмяняе людзей. Рамантыкі становяцца прагматыкамі, баязліўцы — героямі, съляпныя становяцца відушчымі. Улюбёныя вучні могуць неаднойчы здрадзіць, а потым даць грунт іншым для выратаванья душы. Пасля іх апраўдаюць у апокрыфах. Такое бывае ня толькі ў Эвангельльлі, але і ў жыцці. Дзе мяжа маральнай прыстойнасці?» Пра гэта ў эсэ «Кожнаму свяя цыбуліна» нагадвае Пётра Садоўскі.

Старонка 34.

І яшчэ пра перамены. Граждан і Сабака вярнуліся ў «Нашу Ніву».

Старонка 48.

Дашкевіча будуць судзіць 30 кастрычніка

Суд над Зымітром Дашкевічам пачнеца 30 кастрычніка аб 11-й гадзіне ў судзе Кастрывніцкага раёну Менску. Суд месыцца ў Доме правасуддзя на вуліцы Сямашкі, 33. Праезд аўтобусам 57, тралейбусамі 10, 38, 47. Маці юнакоў, якія праходзілі па «Справе Маладога Фронту» заклікалі ўсіх людзей прыйсці на суд, каб маральна падтрымаць хлопца.

Рэд.

**МЕХ
СЕТКАВЬ
ДЛЯ ГАРОДНІНЬ
т. 669-25-82**

Архан
Памук
у «НН»

Традыцыйна ў першым нумары пасля абвяшчэння імя новага Нобэліўскага ляўрэата ў галіне літаратуры «Наша Ніва» зъмяшчае пераклад з яго і артыкулы пра яго. У выпадку з турэцкім пісьменнікам Арханам Памукам гэта першае перастварэнне тэкстаў ляўрэата па-беларуску. Прыемна, што «Нашай Ніве» ў тым не адмовіў выдатны знаўца ўсходніх моваў Сяргей Богдан. Рассмакуіцца!

У свой час

**Эдвард
Вайніловіч
Магдалена
Радзівіл**

Васіль Быкаў

з пачатку 2006 году
газэта атрымала
7000 ахвяраваньняў
з усіх куткоў Беларусі.
Дзякую!

ахвяравалі на «Нашу Ніву»

Павал Красоўскі: «Калі мяне пачалі падазраваць яшчэ ў двух забойствах, я трохі супакоіўся»

У нядзелю вечарам зь віцебскага ізалятару часовага ўтрыманья быў вызвалены Павал Красоўскі. Нягледзячы на стомленасць, у панядзелак зраніцы Красоўскі адказаў на пытаньні карэспандэнта «НН».

23-гадовы актыўіст з Жодзіна ад 4 кастрычніка знаходзіўся за кратамі паводле неймаверных падозрэнняў: у арганізацыі леташніх віцебскіх выбуху і двух забойстваў не-паўнолетніх дзячыннак у 1999 годзе, калі Паўлу было толькі 16 гадоў.

«Наша Ніва»: Павал, чым праваахоўнікі патрумчылі Ваша вызваленіе пасля такіх страшных абвінавачанняў?

Павал Красоўскі: Для мяне гэта застаецца таксама загадкай. Скончыліся дзесяць дзён, якія яны маглі мяне ўтрымліваць за кратамі без называння абвінавачання, далей утрымліваць мяне не маглі. Відавочна, што яны пабаяліся пачынаць супраць мяне працэс. Зь мяне не знялі канчаткова падозрэння, я мушу зьяўляцца на допыты, і зь мяне была ўзятая падпіска аб навыезьдзе. Усіх падрабязнасцяў сваёй справы я пакуль сам ня маю, бо яшчэ не сустракаўся з адвакатамі Паўлам Сапелкам.

«НН»: Ці было прадчуванье, што вызваліць?

ПК: Не, не было. Пра вызваленіе з турмы я даведаўся літаральна за некалькі хвілінай да таго, як выйшаў з брамы ізалятару.

«НН»: На якіх дакумэнтах грунтавалася абвінавачанне супраць Вас?

ПК: Адразу пасля затрымання мне сказалі, што мая

справа знаходзіцца пад кантролем Лукашэнкі. «Гэта звязана з тваёй палітычнай дзеянасцю», — сказаў мін. Не было абсалютна ніякіх доказаў маёй віны. Існавала толькі адна папера, якая сцьвярджала, што цягам апаратуўна-съследчай дзеянасці было высьветлена, што Красоўскі Павал мае дачыненне да леташніх выбуху ў Віцебску. Быццам у мяне ў Віцебску ёсьць нейкія сувязі, нехта там мяне бачыў. Гэта была адзіная папера, на падставе якой вяліся допыты. Болей у съследчых нічога не было.

«НН»: Што адбываўся на допытах?

ПК: Раней пра такое я

чытаў толькі ў кніжках, цяпер перажыў гэта на сваёй скуры. Адбываўся жахлівы псыхалягічны ціск. Мяне адкрыта прымушалі прызнацца ў гэтых злачынствах. Тры пытаньні задавалі цягам дзьвюх гадзін. Ціск не спыняўся ні на хвіліну. Вытрымаць было вельмі цяжка і няпроста. Браўся нейкія аналізы крэви.

«НН»: Павал, як рэагавалі Вы на такія абвінавачаныні, якія праваабаронцы тут, на волі, адразу сталі называць абсурднымі?

ПК: Ад пачатку я ня ведаў за што мяне затрымалі, што інкryмінуюць, калі ж даведаўся, што абвінавачваюць у выбухах, што гэта «расстрэльны» артыкул, глеба пачіху пачала выплываць у мяне з-пад ног. Я быў у сямым сапраўдным шоку. Усё існавала для мяне ў нейкай

прастрацыі, у тумане. Было вельмі цяжка, але трэ было трываліца, бо амаль штодзень доўжыліся допыты. На пятыя-шостыя суткі, калі мяне пачалі падазраваць яшчэ ў двух забойствах, я трохі супакоіўся, бо зразумеў, што ніякіх доказаў съледзтва ня мае, а мяне праста спрабуюць зламіць.

«НН»: Якімі былі ўмовы ўтрыманья ў ізаляторы?

ПК: Вось крыху прастудзіўся. У камеры было халаднавата. Па падлозе бегалі панцуки. Спалі на драўляных нарах. Камэра разылічаная на чатыры чалавекі, але звычайна ў ёй было меней людзей. Кармілі раз на дзень а чацвертай вечара.

«НН»: Павал, допыты тычыліся толькі тых справаў, у якіх Вас падазравалі, ці пыталіся і пра іншое?

ПК: Наўпрост пытаньняў пра «Малады фронт» не было, але можна было здагадацца, што тэма іх цікавіць. Неаднаразова пыталіся, ці ведаю я тых ці тых людзей.

«НН»: За год гэта на першую спроба прыцягнуць Вас да крымінальнай адказнасці. Ці не было думкі кінуць грамадзкую дзеянасць?

ПК: Пра гэта рана казаць, за апошнія дні занадта усяго сабраліся. Гэта стане вядома пасля таго, як я крышачку аддыду ад зньявлення.

«НН»: Ці ёсьць пэўнасць, што пасля вызваленія Вас пакінуць у спакоі?

ПК: Я ведаю. Я бачыў, як яны працуюць, якія ў іх мэтады, і быць у нечым упэўненых не выпадае.

Гутарыў Зыміцер
Панкавец

Нявеста Красоўскага: «Адразу пачалі зьбіраць грошы!»

У Паўла Красоўскага хутка мусіць зьявіцца дзіця. Гаворыць Паўлава нявеста **Дар'я Пісарэнка**:

АНДРЭЙ ЛЯЖЕВІЧ

«Даведалася пра арышт, калі вярталася зь Менску з вучобы дадому. Спачатку падумала: нічога сур’ёзнага. Паўлюшка ж ужо ня раз затрымлівалі. Я ўжо звыклася да таго-га. Пасыля, калі даведалася, што яго пачалі абвінавачваць у такіх нечалавечых злачынствах, стала страшнавата, але трывалася. Адразу пачалі зьбіраць грошы на перадачу Паўлу, на дарогу да Віцебску. Перажывала. Балазе, усё мінулася».

Андрэй Панкевіч

Павал Красоўскі: Раней пра такое я чытаў толькі ў кніжках.

Гэта быў гаспадар

Памяці Яўгена Лугіна.

Памёр Яўген Лугін. Чалавек, афіцэр, патрыёт. Адзін з першых, хто стаў пад сцягі дэмагратаў і незалежнасці ў канцы 80-х. Нават раней, бо яшчэ на службе ў войску марыў пра грамадзтва свабоды і роўнасці і пісаў праект Канстытуцыі вольнай краіны. За гэта і быў звольнены з войска, бо ня здолеў захаваць свой праект у таямніцы. Ён з радасцю прыняў вестку аб стварэнні Беларускага Народнага Фронту «Адраджэньне». Быў дэлегатам яго ўстаноўчага з'езду ў чэрвені 1989 г. А калі сталі ўтварацца

партыі, стаў ініцыятарам і лідэрам Сялянскай партыі. Гэта было зусім натуральна, бо з'яўлішыся пагоны, ён заняўся сельскай гаспадаркай і стварыў адну зь першых у Беларусі прыватных фэрмаў на роднай глускай зямлі.

У ягоным характары палучыліся цвёрдасць і ўпартасць з добразыч-

лівасцю і памяркоўнасцю. Ён паклаў мно-
га сіл, каб аб'яднаць
розныя партыі і плыні
для супольнай справы.
Браў удзел, здаецца, ва-
у сіх Кангрэсах дэмса-
лаў, акрамя апошняга,
куды прыйсьці яму пе-
рашкодзіла цяжкая хва-
роба. Бо ім заўсёды
кіравала непадобная
любоў да Бацькаўшчыны.

Развітваючыся з гэ-
тым цудоўным чалаве-
кам і грамадзянінам, па-
жадаем, каб была яму
мяккаю родная беларус-
кая зямля.

**Прафэсар Юры
Хадыка**

Рэдакцыя «НН»

смутку з нагоды съмерці
беларускага гаспадара,
які таксама быў аўтарам
нашай газэты —
Яўгена Лугіна.

**Беларуская әпазыцыя
адзначаная Ўзнагародай
імя Сэржыё
Віера дэ Мэля**

Лідэр аб'яднаных дэмагратаў сілаў Аляксандар Мілінкевіч названы ляўрэатам Узнагароды імя Сэржыё Віера дэ Мэля, найвышэйшага камісара ААН па правах чалавека. Узнагарода даеца за дзеяньні на карысць мірнага сусідавання і супрацоўніцтва супольнасцяў, рэлігіі і культуры. У Кракаве адбылася ўрачыстая цырымонія ўручэння высокай узнагароды.

Мілінкевіч уганараваны за «асабі-
сты ўнёсак у абарону годнасці чала-
века, яго права на свабоду, а таксама ў
пабудову структур грамадзянскай су-
польнасці і за дзейнасць у імя
разьвіцця культуры і беларускай
мовы», — адзначаецца ў камунікаце
Капітулы Ўзнагароды імя Сэржыё
Віера дэ Мэля.

Узнагарода ўручана ад 2004 года
з ініцыятывы Асацыяцыі Willa
Decjusza. Першым ляўрэатам быў
першы прэм'ер посткамуністычнай
Польшчы Тадэвуш Мазавецкі.

Нісьцюк хоча стаць Гайдукевічам. Або...

Ці гэта лукашэнкаўцы падаюць сыгнал Захаду?

З сэнсацыйным дакладам выступіў намесьнік старшыні БСДП(Г) Уладзімер Нісьцюк на сэмінары Парлямэнцкай асамблеі NATO па Беларусі, які праходзіў 13—14 кастрычніка ў Вільні. Прысутныя пачулі тэкст, нібы зредагаваны ў Адміністрацыі прэзыдэнта.

Нісьцюк заявіў: апазыцыя «ня мае падтрымкі ў народу», зь ёй «ня хоча мець справу намэнклatura», яе «разъдзіраюць унутраныя супіречнасці». Апазыцыі абы (цытуем) «рэалізоўваць лопаюшчыся праекты кітлту апошнія: «Мілінкевіч — напрэзыдэнт». Нам пашэнціла, што ён імня стаў, бо за ім — пустата».

Адначасова Нісьцюк не шкадаваў словаў захаплення кіраўніком Беларусі. «А.Лукашэнка — гэта не Акаеў, ня Кучма, не Шэварднадзэ і нават не Саакашвілі. Гэта — моцны, валявы, самадастатковы і самастойны палітык. (...) Дастатковую вагу гэтаму лідэру прыдаюць нарастаючы эканамічны і палітычны альянс з Кітаем і шматлікімі краінамі Паўднёвага Ўсходу. (...) Сацыяльныя праекты, якія стала рэалізујуцца ў насава, нават проста дэкліруюцца ў краіне, гарантуюць найвышэйшай беларускай уладзе на бліжэйшы час пастаянную падтрымку большасці жыхароў, прычым ня толькі пэнсіянэраў і інвалідаў, але і пэўнай часткі іншых сладкіх грамадзтва: кваліфікованых рабочых, сярэдніх праціўмалінікаў, творчай, навуковай і пэдагагічнай інтэлігенцыі. Ён умее дырыжыраваць настроемі лепш за любога постсавецкага лідэра».

З вуснаў Нісьцюка прагучала і звычайная для Лукашэнкі фраза аб тым, што кіраўнік дзяржавы «трымае ў руках заслон Эўропы ад нелегальнай міграцыі», бо празь Беларусь нібыта штогод праходзіць 150—200 тысяччынелегалаў.

Нісьцюк кажа: галоўнай памылкай апазыцыі апошніх дванаццаці гадоў было «ступое жорсткае супрэстыяньне ўладам у любых аспектах». Ён за тое, каб палітыкі началі размаўляць з народам на «зразумелай мове, хай гэта нават сумесь беларускай і расейскай». А «падтрымка нацыяналістычнай апазыцыі супіречыць мэнталітэту беларускай нацыі».

Нісьцюк ня верыць у масавы ўдзел грамадзянаў Беларусі ў палітыцы ў будучыні: «Запэўніваныні асобных прадстаўнікоў апазыцыі, што яны выведуць на плошчу сто тысяч чалавек, — абсалютны блеф. Ня гэтым трэба займацца».

А чым жа трэба? Сп.Нісьцюк раіць: супрацоўніцаць з уладамі: «Мы павінны пасправаваць зь імі супрацоўнічаць. Расейскі эканамічны шантаж можа зблізіць апазыцыі ўлады і дэмакратычных сілаў». Нісьцюк загаварыў пра «канструктыўную апазыцыю», пад якой кіраўнік Беларусі звычайна мае на ўвазе палітыкаў кітлту Сяргея Гайдукевіча й Вольгі Абрамавай.

На думку Нісьцюка, эўрапейцам трэба весыці перамовы «не з радыкальнымі апазыцыянэрамі, а з уладай і канструктыўнай апазыцыяй». Тут У.Нісьцюк перайшоў да канкрэтных працяговаваў.

Нісьцюк працягнуе па-ранейшаму ігнараваць наяўнасць у Беларусі апазыцыі і альтэрнатыўнага грамадзтва.
.....

Па-першы, намесьнік старшыні БСДП(Г) заклікаў скасаваць кропкавыя візвавыя і эканамічныя санкцыі, супраць найвышэйшага кіраўніцтва Беларусі, як «бессэнсоўныя».

Пакрокавая нармалізацыя адносінаў ЭС з Беларусью, на думку Нісьцюка, магла б адбыцца наступным чынам.

2) Беларусі вяртаюць статус спэцыяльна запрошанага ў Раду Эўропы ў аўмен на «хай нават адзінкавыя зымены ў выбарчае заканадаўства».

3) Эўразія адкладае на год-два расшэнне абе пазбаўленыні Беларусі гандлёвых прэфэрэнцый, а Менск ідзе на зъмякчэнне прысуду Казуліну.

4) Эўрапейская інстытуты адмаяўляюцца ад фінансаваныя новых праграмаў радыё- і тэлевізчаніня на Беларусь, а А.Лукашэнка вяртае «Народную волю» і «іншыя апазыцыйныя газэты» ў кіёскі і падпісныя каталёгі.

5) Узамен за зъмякчэнне заканадаўства пра масавыя акцыі і адмену некаторых нормаў Крымінальнага і Адміністрацыйнага кодэksаў Беларусі вяртаюць у Раду Эўропы, размарожваеца супраца з Эўрасаюзом, ухваливаюцца адзін-два інвестыцыйныя праекты.

Дыялёт з А.Лукашэнкам для рапэнты ўсіх гэтых пытанняў, на думку Нісьцюка, мусіць весыці «знакавыя асобы, якія змогуць выступіць дастойнымі партнёрамі». Гэта, вядома ж, ня лідэры апазыцыі і не грамадзкія дзеячы, а экспрэзыдэнт Літвы Альгірдас Бразаускас і экспрэзыдэнты Польшчы й Латвіі (маюцца на ўвазе хіба што не Валэнса, а Квасінскі і Улманіс). Іх працягнца надзяляць мандатам аднаго з эўрапейскіх інстытутаў, найлепей АБСЭ.

І праўда, як жа па БТ было б паказаць дыялёт А.Лукашэнкі з А.Мілінкевічам, акадэмікам Гарэцкім і Жаннай Літвінай? У нас жа няма апазыцыі, ёсьць кучка экстрэмістаў на датацыі Захаду. А Бразаускас будзе глядзецца вельмі нават імпазантна: ізалація працягнца.

Пратяговы Нісьцюка ня ёсьць ніякім зрушам, бо яны па-ранейшаму працягнца ігнараваць наяўнасць у Беларусі апазыцыі і альтэрнатыўнага грамадзтва, без чаго дэмакратычны працэс засланецца імітацыяй, а правы чалавека не атрымаюць заканадаўчых гарантый. Але гэта адступленне. Вернемся да прамовы Нісьцюка на натаўскім сэмінары.

Шостае і, здаецца, галоўнае, чаго, на думку Нісьцюка, чакае Менск: «Першым сыгналам можа стаць узгодненая пазыцыя эўрапейскіх краінаў у дачыненні да расейскага газавага шантажу Беларусі. Трэба паказаць, што ня толькі Ўсход і Азія могуць стаць апорай нашай беларускай дзяржаве».

Калі зь першай часткай прамовы сп.Нісьцюк, напэўна, лёгка мог бы выступіць на якім Усебеларускім сходзе, дык другая частка, — як гаворыцца, ясны плян.

Пакуль такія прамовы не суправаджуюцца дзеяннямі, яны мала што азначаюць. Аднак нешта яны ўсё-такі значаць: на расейскім кірунку без праменаў, і сей-той чакае гарачанькай зімы.

ЗП

Уладзімер Нісьцюк: «Хіба Эўропа не прызнае Лукашэнкі?»

Каб паставіць усе крапкі над «і» датычна віленскіх заяваў намесніка старшыні БСДП(Г) Уладзімера Нісьцюка, мы непасрэдна зъвярнуліся да аўтара гэтых словаў.

«Наша Ніва»: Спадар Нісьцюк, Вашыя віленскія заявы наконт магчымага дыялёгу між беларускімі ўладамі і эўрапейскімі структурамі набралі многа шуму. Што менавіта Вы хацелі тады сказаць?

Уладзімер Нісьцюк: Гэтая заява не зъвілася раптоўна. Яшчэ трывады тады мы з Уладзімерам Падголам падрыхтавалі

стратэгію, якая была разылічаная на пакрокавае збліжэнне Беларусі з ЭС. Такая патрэба насыпела пасыль таго, як у Эўрасаю зуступілі краіны — суседкі Беларусі. Цяпер мы маем зусім іншую ситуацыю, мяняючы геапалітычны канфігурацыі. Гаворка ідзе нават пра страту незалежнасці, таму такі дыялёг праста неабходны. Эўропа ўжо зрабіла першы крок да

збліжэння, калі адмовілася ўводзіць супраць Беларусі эканамічныя санкцыі. Лукашэнка ў адказ даў магчымасць больш свабодна дыхаць прафаюзам. Такая палітыка будзе на карысць абодвум бакам.

«НН»: Ці будзе месца ў такім дыялёгу апазыцыі?

УН: А хто можа яе годна рэпрэзэнтаваць? Цяпер няма кандыдатуры, якая бы давальняла ўсіх. Калі перад выбарамі мы мелі два апазыцыйныя цэнтры, то цяпер такіх ужо чатыры ці нават болей. У апазыцыі нічога няма, яна страціла нават тое невялікае, што мела дагэтуль.

«НН»: Такім чынам, Вы прапаноўваце, каб Эўропа афіцыйна прызнала легітымнасць выбараў 2006 году?

УН: А хіба яна не прызнае Лукашэнкі цяпер? Непрызнанне ёсьць толькі ў заявах розных эўракамісарад, а насамрэч ідзе шчыльная праца дзелавых і фінансавых колаў Эўропы зь беларускімі ўладамі. І тое, што Пяткевіч з Кабяковым едуць на форум у Жэнэву, я лічу пазытыўным крокам у гэтым кірунку.

«НН»: Чаму Вы заклікаеце Эўразія спыніць фінансаванне тэле- і радыёпраектаў, разылічающих на Беларусь?

УН: Мы добра ведаєм, якія гроши атрымліваюць журналісты, што працуяць у Беластоку, Варшаве ці Бэрліне, і ведаєм, як працујуць іхнія калегі на радзіме, калі почасту яны знаходзяцца ў паўжабрацкім становішчы. Я выступаю за

іншае разъмеркаванье грошай, што ідуць з Эўропы. У Беларусі ёсьць людзі, якія па тры і болей гадоў сядзяць бяз працы, бо страцілі яе праз свае палітычныя перакананыні. У першую чаргу трэба дапамагаць менавіта ім. А то польскі бок выдзяляе трыста месцаў для студэнтаў, дык, прабачце, столькі блізка я ня выгналі з ВНУ.

«НН»: Вы кажаце, што, калі б апазыцыя прыйшла да ўлады, яна б не змагла кіраваць краінай. Чым Вы гэта аргументаўце?

УН: Бо за апошнія гады апазыцыя роўным лікам нічога не зрабіла. Яна трывамецца яшчэ на тых здаўтках, якіх у 1991 годзе дасягнуў Зянон Пазняк са сваімі паплечнікамі. Ноўых дасягненняў няма, адны няўдачи. За пяць гадоў ад часу прэзыдэнцкіх выбараў-2001 апазыцыя згубіла 10% сваіх прыхільнікаў, і не таму, што яны хочуць галасаваць за Лукашэнку, а таму, што яны хочуць — за апазыцыю.

«НН»: Чаму Ваша партыя не падтрымала Вашых заяваў?

УН: У нас ёсьць праграма «Шлях да годнага жыцця», якая была зачверджана, яшчэ калі Ка зулін быў на волі. Тая праграма ўтрымлівае амаль усе мае сёньняшнія пастулаты і заявы. Нічога новага я не казаў. Што да партыі, то у нас поўны плюралізм, мы ж не КПСС, таму кожны мае права выказваць свае пазыцыі.

**Гутарыў Зыміцер
Панкавец**

PHOTO BY MEDIANET

Саюзынік, горшы за ворага

Узмацненне рэпрэсіі супраць апазыцы можа тлумачыцца чаканьнем цяжкай зімы і расейскага ціску.

На паседжанні сталага сэ́мінару для дэпутатаў парляманцкага сходу Беларусі і Расеі, якое праходзіла ў расейскім Раствове 12 кастрычніка, дэпутат Думы ад Кампартыі Анатоль Локаць абнародаваў сакрэтны ліст Мінэканомразвіцця Расеі, які загадвае рэгіёнам Расеі абмежаваць гандаль таварамі беларускага імпарту нібы ў суязі з дыскрымінацыяй расейскіх тавараў на рынках Беларусі.

Ліст, падпісаны намеснікам міністра эканамічнага развіцця і гандлю Расеі статс-сакратаром Андрэем Шаронавым яшчэ 14 ліпеня,

паступіў у адміністрацыі суб'ектаў РФ. У лісьце зазначаецца: «Аналіз заканадаўства і нарматыўных актаў Беларусі выявіў, што да расейскіх пастаўшчыкоў прымяняюцца дыскрымінацыйныя заходы пры разъмяшчэнні заказаў на пастаўку тавараў, работ і паслуг. З мэтай усталявання ўмоваў допуску тавараў, якія паходзяць з Распублікі Беларусь, Мінэканомразвіцця прапануе не дапускаць беларускіх пастаўшчыкоў (выканавцаў) пры разъмяшчэнні заказаў на пастаўку тавараў».

Да ліста прыкладзены сьпіс такіх тавараў: мэблі, сантэхніка, керамічная пітка, мясныя, садавінна-гароднінныя кансервы, сынтэтычныя мыўныя сродкі... Акрамя таго, Міністэрства просіць абладміністрацыі выказацца, якія яшчэ беларускія тавары можна вывесыці з ільготнага «нацыянальнага рэжыму» падатка-абкладання.

Дакументы выклікалі абураныне прадстаўнікоў левых фракцій. Дэпутат Локаць расцініў дзеянні ўраду Расеі як эканамічны ціск на Бела-

русь: «Мы мардаем свайго саюзыніка, то па цэнах на энэрганосьбіты, то з таварамі».

Сп.Локаць лічыцца ціск адным з крохаў, накіраваных на рэалізацыю жадання ўраду Расеі ўзяць пад кантроль «Белтрансгаз».

Фракцыя КПРФ у Думе, што мае цесныя сувязі з адміністрацыяй А.Лукашэнкі і лабіруе ў інтарэсы, мае ініцыяваць разгляд гэтых дзеянняў Мінэканомразвіцця.

Прэс-сакратар МЗС Андрэй Папоў адмовіўся каментаваць: «МЗС пра гэта нічога не вядома. Каментаваць нейкія чуткі мы ня можам», — заяўіў ён.

Каля вярстаўся нумар, з Расеі прыйшла інфармацыя, што намеснік міністра эканамічнага развіцця Шаронаў урэшце зыняў праўдзіўную інфармацыю дэпутата Локаця. Зь ягоных словаў, гаворка ішла толькі пра закуп тавараў «на бюджетныя сродкі». «Ніякіх іншых абмежаванняў няма. Любы ўдзельнік можа купляць тое, што купляў, ніякіх дадатковых абмежаванняў — ні мытных, ні квотных — няма», — сказаў ён.

Мікола Бугай

Уладзімер Пуцін умее падабацца партнэрам.

www.SVABODA.ORG

Расея скароціць пастаўкі электраэнэргіі ў Беларусь да мінімуму

Чубайс таксама падцісну суседзяў.

Кіраўнік расейскага электрычнага манаполіі РАО ЕЭС Анатоль Чубайс паведаміў, што ў зімовы перыяд Расея скароціць да мінімуму пастаўкі электраэнэргіі ў краіны СНД. Такое прынтынне прынята нібыта з-за недахопу электраэнэргіі для ўнутранага расейскага рынку. «У Расеі складваецца надзвычай цяжкая сітуацыя з дэфіцитам магутнасці. Мы будзем мінімізаваць экспарт і максымізаваць імпарт», — заявіў журналістам А.Чубайс.

Што цікава, «у расейска-казахстанскім сэгмэнце маштабных зменаў у экспарце й імпарте ня будзе», затое «сур’ёзныя змены будуць у расейска-ўкраінскіх, ра-

сейска-беларускіх, расейска-каўкаскіх, расейска-прыбалтыскіх патоках», — удачліў А.Чубайс.

Беларусь здольная абысьціся бязь імпарту электрычнасці з Расеі і замяніць яго Украінскім. Аднак у звязы з магчымым падаражэннем газу гэткае абмежаванне імпарту таксама здольнае папаваць кроў беларускім энэргетыкам.

Раней А.Чубайс паведамляў пра зацікаўленасць у прыватизацыі беларускіх электрастанцый, асабліва Бярозаўскай як прыдатнай для экспарту электрыкі ў Польшчу.

Плян выканвацца

Яшчэ адну газэту выключылі з падпіснога каталогу.

12 кастрычніка рэдакцыя недзяржаўнай газэты «Брестскі кур'ер» атрымала ліст за подпісам дырэктара Берасцейскага філіялу РУП «Белпошта» Георгія Цітова, у якім гаворыцца, што «дамова на распаўсюд і дастаўку «Брестскага кур'ера» заканчваецца 31 сінтября 2006 году і далей працягнутая ня будзе. Аб прычынах скасавання дамовы ў лісьце нічога не паведамляецца.

У 2005 годзе «Белпошта» таксама адмаялялася ўключыць газэту ў каталог і зрабіла гэта толькі за 5 дзён да заканчэння падпіснай кампаніі, тым самым аблізіўшы колькасць падпісчыкаў. Цяпер жа надышоў час на наступны крок у здушэнні.

Атрымаўшы ліст ад «Белпошты», рэдактар кінуўся на прыём да старшыні аблвыканкаму Сумара, праседзеў дзень пад кабінэтам, ды той яго так і не прыняў.

МБ

МБ

Праляскоўскі ад імя Лукашэнкі: «Гэта добрая царква, і ёй трэба дапамагчы»

Галадоўка-пост у падтрымку царквы «Новае жыцьцё» працягваецца другі тыдзень. Улады пайшлі на контакт з галадоўнікамі.

Колькасць удзельнікаў акцыі пратэсту паступова скарачаецца за кошт людзей сталага веку. Пры гэтым, аднак, шырыцца геаграфія падтрымкі беларускіх пратэстантаў. Да 17 кастрычніка ўлады дзейнічалі звыклымі мэтадамі: кампанія дыскрэдытацыі ў СМІ, ігнараванне патрабаванняў, рэкагнасціроўка на мясцовасці сіламі міліцыі.

Аднак 17 кастрычніка здарылася тое, на што ўлады раней ніколі не ішлі: пастара царквы запрасіў на сустрочу з начальнікам галоўнага ідэалагічнага ўпраўлення Адміністрацыі презыдента Алегам Праляскоўскім. У сераду з гэтай нагоды адбылася прэс-канфэрэнцыя. Нагодай для яе былі вынікі перамоваў у Адміністрацыі презыдента ды сюжэты «Сталічнага тэлебачання» пра падзеі вакол царквы «Новае жыцьцё». Пастар Вячаслаў Ганчарэнка расправеў, што ён пінфармаваў А.Праляскоўскага абусім, што дзеецца вакол «Новага жыцьця». На што ў адказ пачаў, што прэзыдэнт ужо азнаёмлены з ситуацыяй і выказаўся на-конт царквы наступным чынам: «Гэта добрая царква, і ёй трэба дапамагчы. Але толькі ў прававых рамках».

А.Праляскоўскі настойліва параіў пастару царквы звярнуцца ў Гаспадары суд, а таксама прасіў вывесыці людзей з галадоўкі, спасылаючыся на тое, што справа разглядаецца на найвышэйшым узроўні.

В.Ганчарэнка кажа, што галадоўка-пост будзе працягвацца да таго, пакуль вернікі не атрымаюць канчатковы вынік: «Я не прыпіню выпадку, каб улады пазытыўна ацэнівалі такія вось ачагі не-спакою. Да ўсяго, на працягу апошніх шасці год мы ні разу не атрымалі станоўчага адказу на свае звароты».

Мітынг у падтрымку царквы «Новае жыцьцё»

пройдзе на плошчы Бангалор у суботу а 18-й.

Галадоўнікаў наведваюць мэдыкі-хрысьціяне з пратэстанцкіх суполак.

СТБ падлівае алею

На мінулым тыдні на галадоўку звярнула ўвагу «Сталічнае тэлебачанне». У туго пятніцу да царквы прыехала зды-мачная група СТБ, зь імі два чалавекі, якія назваліся чыноўнікамі з аддзелу культуры і аддзелу ў справах рэлігіі Маскоўскага раёну, і машына хуткай дапамогі з надпісам «рэанімацыя».

Даведаўшыся, што госьці прыехалі ня дзеля перамоваў, вернікі адмовіліся пускаць іх у храм. Размову з прыежджымі вёў юрист «Новага жыцьця». Чыноўнікі сказалі на камэрку, што прапаноўвалі царкве іншы ўчастак і іншы будынак, які не ў аварыйным стане. Юрист назваў гэтыя словаў хлускін. Пасля гэтага госьці яшчэ паўгадзіны хадзілі вакол будынку, спрабавалі здышаць праз шыбы.

Потым на канале СТБ быў паказаны сюжэт, паводле якога жыцьцё пратэстуючых нібыта пагражаем небяспека. Маўляў, будынак пажаранебяспечны. Былі паказаны дровы, складзеныя з тыльнага боку будынку, пры гэтым сцяны вяджалася, што адна кінутая запалка можа прывесыці да трагедыі. Раней там жа пра-гучала інфармацыя, што нібыта акцыя пратэсту мае палітычную скіраванасць і шчодра фінансуецца Захадам.

На прэс-канфэрэнцыі ў сераду былі прадэмантранованыя два сюжэты: адзін з'янты СТБ і стужка, зробленая прадстаўніком царквы. Пры супастаўленні робіцца відавочным мантаж СТБ стужкі, у выніку чаго сэнс словаў юриста царк-

вы цалкам скажоны.

Лекары ня бачаць патрэбы

Колькасць галадоўнікаў па-ступова скарачаецца. Слынлі пост старэйшыя. Лекары з 32-й паліклінікі перасталі аглюдаць галадоўнікаў, нягледзячы на ранейшыя дамоўленасці. Затое ад аўторка галадоўнікаў наведваюць мэдыкі-хрысьціяне з пратэстанцкіх суполак.

Геаграфія галадоўкі

На сёняння ў акцыі пратэсту бяруць удзел вернікі з трох дзясяткаў гарадоў. Некаторыя грамады далучаюцца да акцыі сымбалічна. Так, менская царква «Благавешчанне» поўным складам (450 чалавек) абвесыціла аднадзённы пост-малітву на знак салідарнасці.

Кірмаш, пасыль мітынг

Гарадзкія ўлады дазволілі правядзенне заяўленага пратэстантамі на гэту суботу мітынгу ў падтрымку «Новага жыцьця» на плошчы Бангалор. Аднак перанесылі яго з 14-й гадзіны на вечар а 18-й. Перанос патлумачылі тым, што ў той жа дзень на Бангалоры адбудзеца восеньскі кірмаш.

На час мітынгу ў царкве застанецца 100 чалавек — тая, хто пратэстуе, не пакідаючы памяшканні, і ахова. На плошчы чакаюцца выступы пастараў і неабыякавых людзей.

Сямён Печанко

Андрэй Гнякевіч

Правадыры ўсіх краінаў

9 кастрычніка, у дзень першых ядравых выпрабаваньняў у КНДР, споўнілася 9 гадоў, як Кім Чэн Ір афіцыйна заняў пасаду кірауніка Працоўнай партыі Карэі — найвышэйшы пост у дзяржаве. Прагэта напісалі ўсе інфармацыйныя агенцы съвету. І мала хто перад тым звярнуў увагу на яшчэ адно супадзенне даты ў гісторыі. У ліпені 1994 году сканаў «вялікі правадыр карэйскага народу», старшыня ППК таварыш Кім Ір Сэн, на змену якому прыйшоў ягоны сын — праста «любімы

дыктатуры — нават калі паміж імі адлегласці дзясяткі тысяч кіляметраў і яны належаша да абсалютна розных рэгіёнаў съвету, разъвіваюца падобным чынам. Дыктатарскія рэжымы (калі яны сапраўды дыктатарскія, а не апэрэткавыя, кшталту «чорных палкоўнікаў») робяцца больш жорсткімі ды рэпресіўнымі, грамадзтва — дэградуе. Прычым адбываецца гэта ў значнай ступені незалежна ад эканамічнага складніка. Трэці Райх пры Гітлеру дасягнуў эканамічных посьпехаў яшчэ да пачатку агресіўных войнаў

пры ўсіх без вынятку дыктатарскіх рэжымах, — гэта падзеньне чалавечага духу. На гэта звязаны ўвагу ў адным з сваіх інтэрв'ю філёзаф Уладзімер Машкевіч. На ягоную думку, у параўнаньні з гітлераўскім Райхам, які праіснаваў 12 гадоў, у Беларусі не адбылося яшчэ такога глыбокага маральнага распаду. Усё-такі, тут не было вайны, татальна ганення «неарыйцаў» і іншадумцаў, няма лягераў съмерці.

Але ж колькасць палітзняволеных расьце. Раствуць тэрміны іхняга пакарання. Калі

Апазыцыя —
костка ад
косткі свайго
народу. Піша
Віталь Тарас.

Падставы для аптымізму

кіраунік». Практычна адначасова, акурат дванаццаць гадоў таму, прыйшоў да ўлады ў Беларусі яе першы прэзыдэнт. Пра магічнае ѹ псыхалягічнае значэнне лічбы дванаццаць сказана ўжо шмат, і тут амаль няма чаго дадаць. І ўсё ж.

Працэс перайманьня вышэйшай улады ў КНДР даволі складаны. Павінны быті мінучы некалькі гадоў нацыянальнай жалобы па Кім Ір Сэнэ, перш чым Кім-малодшы стаў паўнавладным кірауніком партыі і краіны, роўным у велічы свайму бацьку. У Беларусі павінен быў адбыцца лістападаўскі рэфэрэндум 1996-га году, перш чым зьмены ў Канстытуцыі надалі кірауніку дзяржавы практична неабмежаваны ўладныя паўнамоцтвы.

На гэтым паралелі вычэрпваюцца. Беларусі не пагражае голад. Беларусі не пагражае палітычная і эканамічная блякада. У Беларусі няма сваёй атамнай зброі. Тым ня менш, пэўныя супадзенны наводзяць на думку аб тым, што

— нягледзячы на фашистскую дыктатуру, у краіне працягвалі дзеяніцаць рынковыя мэханізмы. У Паўднёвой Карэі эканамічны рост пачаўся яшчэ пры дыктатарскіх рэжымах. Камуністычны Кітай разъвіваеца ня менш дынамічна, чым самая вялікая паводле насельніцтва дэмакратыя ў съвеце — Індый. (Праўда, і ў Кітаі ўлада вымушаная была разыяволіць прыватную ініцыятыву.) Цяпер абездзве гэтыя дзяржавы пачынае даганяць Іран. З другога боку, дэмакратычныя краіны не заўсёды могуць пахваліцца посьпехамі ў эканоміцы — напрыклад, Аргентына даволі доўга ня можа ачомацца пасля шэрагу эканамічных крызісаў. Але ўявіць сабе вяртаньня хунты там ужо немажліва. Дзясяткі тысяч людзей, у якіх падчас дыктатуры зынкілі сваякі, пратэстуюць супраць амністыі бытлым афіцэрам, датычным да масавых зынкненняў.

«Потым яны прыйшлі за мной»
Самас галоўнае, што адбываеца

раней размова ішла галоўным чынам пра «хімію» за хуліганства, дык цяпер началі абвінавачваць у «тэрарызме». А ў якасці гіпатэтычнай (пакуль яшчэ) магчымасці пакарання началі фігураваць і «расстрэльныя» артыкулы.

Але галоўнае нават ня ў гэтым. Галоўнае — у нежаданні большасці людзей не заўважаць ні праяву грамадзянскага супраціву, ні судоў, ні арыштаў, нічога такога, што непасрэдным чынам не закранае іхняга асабістага дабрабыту. Усё адбываеца паводле ўзору, аб якім гаварыў некалі нямецкі пастар-антыфашист. Спачатку яны прыйшлі за камуністамі. Я маўчаў, бо я не камуніст. Потым — за габрэямі. Але я не габрэй. Потым яны прыйшлі за мной. Крычаць не было сэнсу, бо ужо не было каму пачуць мяне.

Галадоўка пратэстантаў у Менску, у якіх хочуць забраць храм, пабудаваны ўласнымі рукамі, большасці менчукоў не хвалюе. Бо яны не пратэстанты.

камэнтары

Пэрыяд пачатковага назапашваньня

Хоча гэтага ўлада ці не, у Беларусі, як і ў Расеі, як і ва Ўкраіне, ідзе пэрыяд пачатковага назапашваньня капіталу. У людзей зявілася магчымасць легальна або нелегальна — праз хітрыкі, падман, хабар, але з дапамогай уласных мазгоў і рук — зарабляць гроши і набываць больш-менш прыстойныя аўтамашыны, нерухомасць, будаваць сваё прыватнае жыццё. Адарвацца ад гэтага захапляльнага занятку дзеля нейкай палітычнай абстракцыі, дзеля партыі, дзеля суседа, якога звольнілі з працы ці пасадзілі за палітыку? Ніколі. Гэта ёсьць пэўнага кшталту людажэрства, будаванье свайго шчасця на няшчасці іншых людзей. Але так было і ёсьць заўсёды — амаль ва ўсіх грамадзтвах. Толькі ў дэмакратычных грамадзтвах ёсьць інстытуты права і свабодная прэса, якая фармуе грамадскую думку. Там мярзотнікі паводзяць сябе больш сціпла, бо на іх могуць паказаць пальцам. А тут на цябе пачынаюць паказваць пальцам ці круцяць ім ля скроні, калі чалавек раптам пачынае сябе паводзіць прыстойна.

Чаму апазыцыя доўгі час не патрапіць выпрацаўца эканамічную праграму, якая магла б захапіць выбарцаў? Ды таму, што большасць цешыща сённяшнім станам. Чаму іх не прываблівае прыклад суседніх Польшчы або Літвы? Бо, на думку абыватала, можа, там і лыга зарабіць больш, дык для гэтага трэба больш працаўцаў. А галоўнае — дзейнічаць у рамках закону і маральнай адказнасці. Куды больш звыкла і зручна дзейнічаць не паводле закону і права, а паводле пратэкцыі, знаёмыства, прынцыпу «паслуга за паслугу» і г.д.

За дванаццаць гадоў барацьбы з аўтарытаратным апазыцыя і грамадзтва ў цэлым апынуліся ля разыбітага карыта. І ўсё тое ж пытаныне пэрыядычна хвалюе палітыкаў: ці трэба ўдзельнічаць у выбарах? Выбары — як улюблёная цацка ў дзіцяці. Можаш рабіць што хочаш — хоць у кут на калені саджай, але ж цацку не адбірай, бо

заплача. Зразумела, разумныя «дарослыя дзядзькі» ўсяляк ухваляюць такія дзіцячыя паводзіны і нават стымулююць «дзетак» цукеркамі.

Калі гаварыць сур'ёзна, дык галоўная проблема не ў драконаўскім выбарчым заканадаўстве і не ў перашкодах,

У Беларусі ідзе пэрыяд пачатковага назапашваньня капіталу.

якія чыніць мясцовая адміністрацыя. А ў тым — хто выбірае, куды (у якія органы якой улады) і дзеля чаго? Для мільёнаў грамадзянаў выбары даўно ператварыліся ў рытуал паслушэнства дзяржаве. Вазьмече мой голас — толькі адчапіцся, дайце займацца сваёй прыватнай справай. Удзел апазыцыі ў выбарах разглядаецца як нейкі артэфект. Нешта накшталт съмешнага абвязку галасаваць таемна — за заслонай...

У чым яго праўда?

Зрэшты, апазыцыя ня зь Месяца звалілася, як часам пераконвае дзяржаўная пропаганда. Яна — костка ад косткі свайго народу. І для яе характэрныя тыя ж агульныя настроі і пабуджальныя матывы, што і для большасці. Ёй хочацца ня толькі вырашаць нейкія тактычныя

задачы, ці, кажучы прасьцей, спрабаваць выжыць на палітычным полі, якое з кожным днём звужаецца. Ёй хочацца выглядаць пры гэтым прыгожа. Як каля мой калега — хочацца ўсьміхаша.

Успамінаю размову з адным апазыцыянэрам — вельмі інтэлігентным, мужкім і прыстойным чалавекам. Ён выказаў думку, што нам, недзяржаўным журналістам, не стае аптымізму, калі мы пішам пра апазыцыю і яе дзеяньні. Шчыра кажучы, закід падаўся нечаканым. Здавалася б, апазыцыя як ніхто павінна быць заштрафленая ў праўдзе. Тым больш што яна выстаўляе яе ў якасці аднаго з асноўных сваіх лёзунгau. У праўдзе, а не аптымізме, якога хапае ў «Советской Белоруссии» і на БТ. Голос карэйскага дыктара, які паведамляе пра выпрабавальны ядравы выбух, таксама прасякнуты аптымізмам. Але размова не аб тым.

Сапраўды, нармальным людзям вельмі хочацца верыць у перамогу добра й справядлівасці. Адбяры ў чалавека веру, і што застанецца? Але ж дзеяньні вернікаў царквы «Новае жыццё» вось аб чым прымусілі задумашца: вера, відаць, толькі тады мае права называцца верай, калі яна пабуджвае чалавека на нейкія дзеяньні. Аптымізм тут ні пры чым. Чалавек альбо скараецца абставінам, альбо прымае выклік — з усімі наступствамі, якія з гэтага вынікаюць.

Рэлігійная гэта вера ці проста вера ў справядлівасць і чалавечнасць — на так ужо й важна.

www.salykorsk.org

Акцыі
салідарнасці
са Зымітром
Дашкевічам і
Паўлам
Красаўскім
прайшлі ў
розных гарадох
краіны. На
фота: лятучы
пікет у
Салігорску.

Апоўзень на Ваўкавышчыне: ёсьць ахвяры

На Ваўкавышчыне апоўзень у крэйдавым кар'еры на-круй калену вялікагрузых аўтамабіляў і забіў аднаго чалавека. Трагедыя адбылася ў се-раду ўвечары. У чаканыні паг-рузкі ў кар'еры «Калядзічы-3», дзе здабывае крэйду прад-прыемства «Краснасельск-будматэрыйлы», стаялі пяць самазвалоў МАЗ. Апоўзень крэйдавай масы абрынуўся на аўтамабілі нечакана. Чацьвёр-ра кіруцаў выбавіліся, пята-га заваліла. Адкопвалі яго ўручную, каб не спрапакаваць новых абрынанняў. Праз трэх гадзін яго дасталі не-жывым. Кажуць, вінаватыя сёлетнія залевы. Съледзства разбіраецца.

Чалавек паставіў помнік

«Я шчаслівы чалавек, бо збылася мая мара аднавіць памяць аб зынішчаных фашистамі маіх земляках», — скажаў у інтэрвю радыё «Свабода» Мікола Ільючык зь вёскі Багданаўка, што ў Лунінецкім раёне. Помнік забітым габрэям-аднавяскам ён зрабіў сам з сынамі і сябрамі і на ўласныя сродкі.

Пра трагедыю шасыці габрэйскіх сем'яў, зынішчаных фашистамі ў часе вайны, Мікола Ільючык даведаўся яшчэ падлёткам ад бацькоў. Яго вельмі ўсхаўвала тое, што ніякіх памятных знакаў па забітых у іх роднай вёсцы

людзях не засталося. Мікола-ва гісторыя па-свойму тыпова: гэтае жаданье яшчэ ўзмацнілася, калі выйшла кніга «Памяць» пра Луніеч-чыну, у якой пра трагедыю ў Багданаўцы, як і пра многія іншыя «непажаданыя» ста-ронкі нашай гісторыі, не было ні слова.

«Узынкла пачуцьцё нейкае несправядлівасці. Як жа так — жылі людзі, кожны са сваім съветам, са сваёй ней-кай марай, і вось яны проста зыніклі і ніхто аб гэтым ня ве-дае».

Свамі пачуцьцямі і думкамі Мікола Ільючык падзяліўся на старонках раённай газеты, аднак ніхто не адгукнуўся. І тады ён вырашыў сам зрабіць помнік. Удакладніў яшчэ раз у старэйшых жыхароў вёскі месца трагедыі і стаў адкла-даць на помнік грошы з улас-ных заробкаў.

«Я парайуся з жонкай. Мы людзі веруючыя, і мы дзесяць адсоткаў нашых прыбыткаў заўсёды ахвяруем на нейкія такія справы, якія мы называ-ем Божымі. А жонка кажа: давай, можа, тую дзесяціну зьбярэм на помнік, дай рабі», — кажа ён.

Сабраных грошай хапіла на набыцьцё патрэбных матар'ялаў, а зрабіць помнік дапа-маглі спадару Міколу сябры і сыны, старэйшы з якіх ходзіць у пятую клясу, а два меншыя — у трэцюю.

Дакладна высыветліць усе прозвішчы і імёны забітых спадару Міколу не ўдалося, у памяці вяскоўцаў захаваліся толькі іх вулічныя мянушкі. Таму ён зрабіў на помніку агульны мэмарыяльны над-піс.

**Мікола
Ільючык
ля
помніка
забітым
габрэям у
вёсцы
Багданаўка
Лунінец-
кага
раёну.**

Лунінецкая раённая газэта гэтую падзею ў вёсцы Багда-наўка абышла маўчаннем.

Іншы раз думаецца: дзякуючи такім, як Мікола і ягоная жонка, яшчэ стаіць наш нібы выкляты Богам край.

**МБ; паводле радыё
«Свабода»**

Літва шукае новую кандыдатуру пасла ў Менск

Міністэрства замежных спраў Літвы атрымала ясны сыгнал зь Менску, што Антанас Валёніс (**на фота**) будзе непажаданым на гэтай пасадзе. Літоўскае МЗС вырашыла не прасіць агрэмана кандыдатуры А. Валёніса, былога міністра замежных спра-ваў, паколькі прадбачыць ад-

мову і не жадае абастваўца дачыненін зь Беларусью.

БТ у свой час абвінаваціла міністра Валёніса, што ён нібыта арганізоўваў масавыя пратэсты супраць парушэн-няў у часе прэзыдэнцкіх вы-бараў у сакавіку. Пасля зъме-ны ўраду ў Літве ён вярнуўся на дэпутацкую працу ў сойм.

У Літве паслоў прызначае і вызывае з пасады прэзыдэнт паводле пропановы ўраду і пры пацверджанні канды-датуры парламэнцкім камітэ-там замежных спраў.

Радыё «Свабода»

Рэшткі палацу Чартарыйскіх прыстасавалі пад съметнік

Калі мы дабраліся да Крыў-лянаў, пачалі пытальніца ў людзей, дзе ўрочышча Коране-ва, у якім колісі стаяў замак. Тры чалавекі прызналіся, што нядыўна пераехалі ў вёску (з Украіны і Гомельшчыны) і ўжоўленыя пра гэта ня маюць. Толькі сталы мужчына паказаў дарогу.

І такі ўсё так і захавалася! Равы між насыпнымі валамі і падмуркамі замку зацягнуліся травой, але і сёньня ў іх ёсьць вада. Функцыянуе систэма водазабесцячэння.

Куды больш змрочна выглядае, калі пад'яджаеш бліжэй: двор і равы заваленныя гурбамі съмецця. Выкінутыя памідоры шчэ не дагнілі, і над імі райліся мухі.

І тое, што пясок на валах здабываецца ня першы дзень, бачна па шэрагу ямін. Сыяды з зубцоў экскаватора яшчэ ня змытыя дажжком.

Мы звязаліся з адказнымі работнікамі Жабінкаўскага раёну. Старшыня райвыканкаму Мікалай Токар: «Старшыня сельсавету Леанід Ігнатыч за дапушчанне ра-шэнняў райвыканкаму не працягніце працу на сваёй пасадзе. Парадак будзе наведзены найбліжэйшымі днямі. Але што крыйдна, не было ж на замчышчы «афіцыйнай» звалкі. Съмецце вывозяць самі сяляне. І гарантаваць, што пустыя пляшкі там ня зьявяцца праз паўгоду, я не могу. Ну ня ставіць жа там міліцыйскі пост!»

Паводле «Вечерний Брест»

Беларусь збліжаецца з ЗША

Прэзыдэнцкі від спорту едзе падымаць амэрыканец.

Пасаду галоўнага трэнэра хакейнай зборнай заняў амэрыканскі спэцыяліст Курт Фрэйзэр (на фота), які заменіў ля стырна зборнай канадца Гленна Хэнлана. Пры канадцу Хэнлану зборная нашай краіны дасягнула значных поспехаў на міжнароднай арэне. На сёлетнім Чэмпіянате сьвету ў Рызе беларусы былі шостыя, найлепшае дасягненне за ўсе гады.

Зыміцер Панкавец

www.stolosbus.com

Беларускія сайты наведвае мільён чалавек

Дзяржаўная статыстыка паведамляе, што ў Беларусі 3 млн кампутараў. У той жа час, база звестак РУП «Белтэлекам» утрымлівае 3,5 млн плацельшчыкаў рахункаў за карыстанніе беспарольным доступам у Інтэрнэт. Сыстэма «Акавіта» вызначае 1 млн карыстальнікаў, якія наведваюць беларускія сайты.

Узровень пранікнення Інтэрнэту на Захадзе ацэньваецца ў розных краінах у 53—83%. У Рәсей — 17%.

Ступень інтэрнэтызацыі Беларусі, відаць, сувымерная. Красавіцкія звесткі дасьледніцкай кампаніі МАСМІ кажуць пра 33% жыхароў абласных цэнтраў у веку 16—64 гадоў, якія карыстаюцца Інтэрнэтам, тады як у вёсках ён практична недаступны.

Лідэрам сярод айчынных рэсурсаў застаецца ТUT.BY.

**Паводле
BYBANNER.com**

Мілінкевіч, Сурвілла і консульства РБ на сьвяткаваньні 50-годзьдзя «Нівы»

13—14 кастрычніка беластоцкая «Ніва» адзначала 50-годзьдзе. Сьвяткаваньні праходзілі ў рамках навукова-папулярнай канфэрэнцыі «Беларускія дні «Нівы». У іх узялі ўдзел вядомыя беларусы Польшчы (Сакрат Яновіч, Юры Туронак, Яўген Мірановіч, Алег Латышонак, Ян Чыквін), замежжа (Івонка Сурвілла, Вячка Станкевіч), пісьменнікі, палітыкі і грамадзкія дзеячы з Беларусі (Сяргей Чыгрын, Барыс Пятровіч, Вінцук Вячорка, Алеся Бяляцкі, Алена Макоўская).

У першы дзень канфэрэнцыі гатоў «Галэмбёўскі», дзе яна адбывалася, наведаў Аляксандар Мілінкевіч. Ён прыехаў у Беласток пасля атрымання ў Кракаве ўзнагароды імя Сэржыё Віера дэ Мэля. Мілінкевіч павіншаваў колектыву «Нівы» з юбileем і падараваў дамавіка зь белчырвона-белым сцягам.

14 кастрычніка пачаліся юбілейныя ўрачыстасці. З вітаньнямі выступалі прадстаўнікі ўладаў Беласточчыны, праваслаўнай аўтакефальтай царквы ў Польшчы, беларускага консульства, старшыня Рады БНР Івонка Сурвілла. Рэдактар газэты

Яўген Вапа горача вітаў гасцей і прымаў віншаваньні.

Да юбілею выйшаў альбом з архіўнымі здымкамі, прысьвечаны гісторыі «Нівы».

У мастацкай частцы імпрэзы вучні беластоцкай гімназіі №7 паказалі інсцэніроўку «Цацачная крама».

Алеся Аркуш, Беласток

Цудоўнае размнажэнне румынаў і баўгарайд

Перад далучэннем Румыніі і Баўгарыі да Эўразіязу колькасць жыхароў гэтых краінаў значна павялічыла.

I. Сурвілла і А. Мілінкевіч спаткаліся ў Беластоку

Нават былы прэм'ер Македоніі адчуў сябе баўгарынам.

Тысячи малдаван і македонцаў не жадаюць чакаць, пакуль іх краіны ўвойдуть у ЭЗ. Яны вырашылі трапіць туды разам з румынамі і баўгарамі ўжо 1 студзеня.

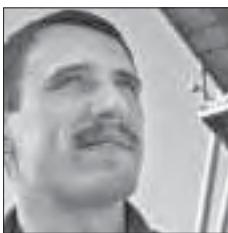
Бухарэст абвесьціў, што за апошнія три месяцы ажно 300 тыс. з 4,1 млн жыхароў Малдовы падалі на атрыманыя румынскага грамадзянства. Дагэтуль з 1991 г. на змену грамадзянства наўжылася ўсяго 100 тыс.», — кажа Карына Вінтан, прадстаўніца румынскага МЗС.

Малдаване баяцца візаў, якія Бухарэст мае ўвесыці для іх пасяля далучэння да ЭЗ.

Прырабным стала і грамадзянства 8-мільённай Баўгарыі. На сёньня ўлады ў Сафіі разглядаюць 50 тыс. заяваў на прызнанне грамадзянства: удвая болей, чым летасць. З 2001 г. баўгарамі запісаліся 20 тыс. замежнікаў. Палова з іх — жыхары 2-мільённай Македоніі.

Баўгарскі пашпарт атрымаў і былы прэм'ер (1998—2002), дэпутат ад нацыяналістычнай партыі Любча Геаргіеўскі. Гэта выклікала ў Македоніі скандал: Сафію ж вінаўцаўць у аспрэчванні існавання македонскай нацыі.

Вольга Данішэвіч

Павал Севярынец — у 1998—2004 лідэр незарэгістраўванага «Маладога фронту». Асуджаны за арганізацыю акцыяў пратэсту пасля рэфэрэндуму 2004 году. Цяпер у высылцы ў Малым Сітне, на поўначы Полаччыны.

ПАВАЛ СЕВЯРЫНЕЦ

Усе клічуць яго Камэндантом. Зрэдчасу пачуеш — «Цімафеіч», а так усё Камэндант ды Камэнданта. Такое ўражанье, што сапраўднага ягонага прозывіща ў Алёшчы ня ведае ніхто. Калі ж запытаесься, ён уважліва прасьевідруе цябе пільным позіркам празрыста-шэрых вачэй з прымружанага змаршчынья: «А навошта табе?»

Камэндант так і размаўляе — задае пытанье й пранізліва ўзіраеца, маўляў, я цябе наскроў бачу. Ён амаль ніколі не падвышае голасу й ня лезе ў парожнія гутаркі. Трымаеца наводдаль. Назірае.

Камэндант, прынамсі афіцыйна, не звязаны ані са спэцкамэндатурай у Ветрына, ані з камэнданктай інтэрнату (хаця, пагадзецца, замнога тут камэндантаў) і ня ўлоўна нагадвае хіба камандантэ Фідэля. Цімафеіч, праўда, маладзеішы, яму мо пад 65, і без барады, але вось гэты позірк, пільны й крыху шалёны, гэтая вайсковая пастава й манера пытаяць суразмоўніка іх дужа прыпадабняе.

Ну і, вядома. Погляды.

Камэндант лічыць, што ён сумленна пражыў жыцьцё, службы Радзіме, ахоўваючы зэкай у «зоне» ў 1970—1980-я. Шчыра не даўмееца, калі Сталіна назавуць

Камэндант

тыранам, і скажа, што сёньняшняя ўлада слабаватая — «разбаўтаўся народ».

Чым займаецца Камэндант у Алёшчы, наўрад ці хто скажа пэўна. «Парадак наводзіць», — пацісьне плячыма брыгадзір. Нейкі час ён ваstryў сякеры, правіў вілы, рыдлёўкі й кручкі для адкаткі. Але як што снадзіва на эстакадзе ўвесел час кралі ды пратівалі (нат не заставалася чаго ваstryць і рамантаваць) — ён кінуў гэты занятак ды перарабаўся за эстакаду, куды кранамі ў вялізныя горы адносяць веъцы ды съмецьце.

І пачаў паліць вогнішчы.

Калі Камэндант утылізуе тое веъце — усю Алёшчу, бы туманам, зацягвае дымам. Яловеа гольле разгараетца, дае полымя на некалькі метраў і час ад часу трэскае агромністымі фаервэркамі — тады здаецца, што за эстакадай прарвала жарало невядомага вулканана.

Сам са Смаленшчыны, у 1960-х Цімафеіч скончыў школу; адслужыўшы на Урале, застаўся наглядчыкам у тамтэйшай калёніі, і з часам вырас да загадчыка ўчастку, дзе адбывала пакаранье 2,5 тысячи зекаў. Выйшаў на пэнсію, пасяліўся у Алёшчы, і з тых пор ягоная прывідна-шэрая постаць за эстакадай — неад'емная частка тутэйшага краявіду.

ХРОНІКА

Галадоўка пратэстантаў

12 кастрычніка быў шпіталізаваны адзін з удзельнікаў акцыі. У гэты ж дзень мэдыкі з раённай паліклінікі №2 Фрунзенскага раёну адмовіліся ад штодзённых візитаў у будынак «Новага Жыцця».

10 кастрычніка

Активіст БСДП(Г) **Алег Войчак** адмовіўся ехаць на допыт у Гарадзенскую рэгіянальную мытню, бо ў позьве не пазначана, чаму і на якой падставе яго выклікалі.

З дапамогі па бесспрацоўі активісткі **Натальлі Бордак** улады Сьветлагорску вылічваюць штраф. Спагнаныне было накладзене на падчас выбарчай кампаніі за раздачу матэрыяляў А.Мілінкевіча.

У Лунінцы супрацоўнікі райвыканкаму забаранілі прадаваць недзяржаўную газету «**Інформ-прогулка**» ў шапіку «Берасьце-абласцьдрук», што стаіць у будынку самога выканкаму.

Адміністрацыйная камісія Наваполацкага гарвыканкаму аштрафавала на 5 базавых вел-

ічыніяў **Валера Шаўчэнку** за «парушэнне правілаў добраўпараткаванія населеных пунктаў» і паркоўку на газоне. Нараканьняў на паркоўку не было, пакуль актывіст не абстэрдзіў у судзе дзеяньні кіраўніцтва гарвыканкаму.

11 кастрычніка

Стала вядома, што пры канцы верасня ў Менску адбыўся суд над ксяндзом **Антоніем Кочкам**, якога аштрафавалі на 2 б.в.

У Салігорску адміністрацыйная камісія заўочна аштрафавала на 3 б.в. **Уладзімера Шылу** — бацьку моладзевых актывістаў Івана й Ільлі. Пакаранне вынесена за «віну» Івана, затрыманага падчас распаёсюду налепак.

13 кастрычніка

У менскім аэрапорце надгледзелі па вяртаныні з Прагі старшыню міжнароднай камісіі Партыі БНФ **Ігара Лялькова**.

Палітвізюру **Івану Круку**, актывісту АГП, адмовілі ў датэрміновым вызвалені. Пры-

чайнай сталася тое, што напярэдадні судовага паседжанья па вызвалені ў камэры супрацоўнікі турмы знайшлі «забаронены прадмет».

14 кастрычніка

Па дарозе ў Магілёў міліцыянты затрымалі актывіста АГП **Ігара Шынкарыка**, які ехаў на мітынг за вызваленіе экспанента на прэзыдэнта А.Казуліна.

У Менску падчас расклейкі ўлётак у падтрымку Зымітра Дашкевіча затрыманыя моладзеўы актывісты **Янія Русовіч, Слава Карапанёў, Уладзімер Сяргеев**.

16 кастрычніка

З палітвізюнем **Мікалаем Астрэйкам** дазволілі сустрэцца адвакаты **Валянціне Шаханцовой**, але адмовілі маці — **Яўгеніі Астрэйцы**.

На Дзень салідарнасці ў Салігорску затрыманы **Аляксей Валабуеў, Іван і Ільля Шылы, Дзяніс Карноў і Аліна Таранік**.

і страх съмерці

«Бачыш, які развал? — ківае Камэндант на алёшчынскі склад, дзе некалькі п'яных рабочых ужо каторую гадзіну «перакураўноць». — А ведаеш, чаму? — і не даючы сказаць чаму, адказвае сам. — Бо ваша дэмакратыя добрая ў іншым месцы. А нашаму чалавеку трэба пуга. Так-так, не матляй галавой, пуга. І страх съмерці. Інакш працаўца ня будуть».

Камэндант спрытна цыркае сълінай, уладным рухам рукі спыняе мае пярэчаныні й працягвае: «Галоўнае — абнесьці тэрыторыю калочым дротам. Стралкоў на вышкі. Страх съмерці патрэбны, разумееш? Тады ты кантрлюеш сытуацыю. А там, унутры, ужо справа тэхнікі. Падзяліць, каб не групаваліся самі, дзесьці пасварыць, асьведаміцеляў там... І парадак».

«Ага, парадак, — не вытрымлівае хтосьці з рабочых, — такім, як ты, дай волю, вы ѿ Беларусь па пэрыметры абгародзіце».

Мне згадаліся гэтыя слова Камэнданта, калі пасьля выпадку зь сіратону Вікцяй Мароз, навучэнкай Вялейскага інтэрнату, сотням беларускіх дзетак было забаронена выяжджаць на аздараўленыне ў Італію.

Тая ж прамова Камэнданта пра страх съмерці ўзынікла ў памяці, калі аднаго зь лідэраў «Маладога фронту», Паўла Красоўскага, арыштавалі паводле

падазрэнняў ва ўчыненых віцебскіх выбухаў (маўляў, падобны да фатаробата): згодна з гэтым артыкулам Крымінальнага кодаксу ўжо можна асудзіць да пакараньня съмерцю. Баючыся размаху маладафронтавскай справы й *съведкаў салідарнасці* на судзе, рэжым падае сигнал сапраўдным злачынцам, якіх так і не знайшлі: «Узрывайце далей — замест вас пасадзім палітычных!»

Вялізная постаць Камэнданта вырастасе цяпер па-над сотнямі менскіх галадоўнікаў-хрысьціянаў з царквы «Новае Жыццё», якіх пазбаўляюць іхняга дому малітвы. Але хрысьціяне не баяцца съмерці. Яны баяцца толькі Бога, Які ўладны і над съмерцю, і над жыццём. «Новае Жыццё» — назва тут зусім не выпадковая. Вось чаму страх съмерці не ўратаваў ад краху ані Рымскую імперию, ані Трэці Райх, ані Савецкі Саюз. Былі тэя, хто не баяўся съмерці — і гэта азначала, што калочы дрот, стральцы на вышках і нават камэнданты бясьцільныя.

Для Цімафея такое непамысна.

А хрысьціяне й маладафронтавцы ведаюць: працаўца, падтрымліваць парадак і жыць шчасліва беларусам дасцьць ія страх съмерці, а нацыянальнае абуджэныне.

в.Малое Сітна

«Новае
Жыццё» —
назва тут зусім
не выпадковая.

ХРОНІКА

У Гомелі затрымалі калія дваццаці чалавек, у тым ліку **Вольгу Буранкову, Дзяніса Мінкова, Зымітра Чалапа, Зымітра Кутасава**.

У Менску падчас Дня салідарнасці затрыманыя 16 чалавек, у тым ліку **Ян Давідовіч, Андрусь Ігнатчык, Але́сь Карповіч**. Пасля акцыі затрыманая моладзевая актыўістка **Наста Палажанка**: яе падазравалі ў вывешванні распяццяў ў сваім раёне. У яе патрабавалі інфармацыю пра незарэгістраваную арганізацыю «Малады фронт», пры затрыманні ў яе разламалі тэлефон.

Са сьвечкамі ў руках у Берасці былі затрыманыя **Iгар Дзэмідовіч, Андрэй Шаранда, Міхась Ілын, Дзяніс Прадун, Кацярына Бельская, Юлія Пашко, Віктар Клімус, Констанцін Турчаняк, Віталь Коўш, Юрась Боўбац**, а таксама **Ганна і Анатоль**, прозвішчаў якіх мы ня ведаем. За паўкілямэтра ад акцыі затрыманы рэдактар газэты «Царква» **Iгар Бараноўскі**: яго прымусілі напісаць тлумачальную запіску.

АШ

Акцыя на Дзень салідарнасці 16 кастрычніка ля беларускага консульства ў Беластоку.

Нобэлі-2006 разабралі амэрыканцы й мусульмане

Калі ў навуцы рэй вядуць амэрыканцы, у гуманітарных і літаратурных спраўах найбольшыя чыны зъдзяйсьняюцца ў іншых пунктах сьвету. Беларус упершыню рэальна прэтэндаваў на Нобэлеўскую прэмію міру. Налета да ліку беларусаў-намінантаў могуць дадацца чатыры зъняволеныя маладафронтайцы.

Мэдыцина і фізіялогія: за адкрыццё РНК-інтэрфэрэнцыі

Ляўрэатамі Нобэлеўскай прэміі ў галіне мэдыцины і фізіялогіі сталі амэрыканскія дасыледнікі: 47-гадовы Эндрю Файр (Стэнфордзкі ўніверсітэт) і 45-гадовы Крэйг Мэлоў (Масачусэцкі ўніверсітэт) — за адкрыццё мэханізму РНК-інтэрферэнцыі. Дасыледаваныні былі зробленыя вучонымі яшчэ ў 1997 годзе ў лябараторыі факультэту эмбрыялогіі Інстытуту Карнегі ў Балтыморы. Падчас гэтых дасыледаў яны зрабілі адкрыццё, якое прывяло да распышроўкі мэханізму «геннай цэнзуры». Навукоўцы адкрылі мэханізм прыдушення экспрэсіі генаў двухланцуговым РНК, якая прыводзіць да таго, што пэўныя прыкметы, закадаваныя ў спадчынным матэрыяле, не прайўляюцца ў арганізме жывой істоты. Адкрыццё амэрыканцаў паспрыяле вывядзенню новых гатункаў расылінаў, а таксама можа дапамагчы ў барацьбе з ракам.

Адкрыццё Эндрю Файра (зьлева) і Крэйга Мэлоў можа дапамагчы ў барацьбе з ракам

Фізыка: за абсалютна чорнае цэла

У галіне фізиکі ляўрэатамі сталі таксама амэрыканцы Джон Мэзэр (супрацоўнік амэрыканскай касмічнай праграмы NASA) і Джордж Смут (Каліфарнійскі ўніверсітэт). Узнагарода прысуджаная за вывучэнне ў галіне «формы «чорнага цела» і анатратрапіі касмічнага мікрахвалевага фонавага

выпраменьваньня». Гэтыя дасыледаваныні дапамагаюць прасунуцца ў вывучэнні ўзынікнення сусьвету і разуменні ўзынікнення галяктык і зорак. Праца вучоных была заснаваная на звестках, атрыманых з дапамогай спадарожніка NASA ў 1989 годзе. Вынікі пацвярджаюць тэорыю ўтварэння Сусьвету шляхам «вялікага выбуху».

Джон Мэзэр і Джордж Смут атрымалі Нобэля за касмагонію.

Хімія: за перадачу генетычнай інфармацыі

Нобэлеўскую прэмію за хімічныя дасыгненныя атрымалі яшчэ адзін амэрыканскі вучоны, Роджэр Корнбэрг (Стэнфордзкі ўніверсітэт) за вывучэнне малекулярнай асновы эўкарыётнай транскрыпцыі, першага этапу синтэзу бялка. Корнбэргу першаму ўдалося стварыць рэальную карціну прагрэсу транскрыпцыі і капіявання спадчынных рысаў у так званых эўкарыётах —

Роджэр Корнбэрг — другі набэліст у сям'і.

арганізмах, клеткі якіх маюць ядро — ад жывёлаў да звычайных дрожджай. Гэтае адкрыццё зьяўляецца надзвычай важным для лячэння рака, сардэчна-судзінных захворваньняў, а таксама для распрацоўкі новых антыбіётыкаў. Бацька сёлетняга Нобэлеўскага ляўрэата Артур Корнбэрг таксама некалі атрымліваў гэтую узнагароду, праўда, у галіне мэдыцины.

Эканоміка: за прагназаванье інфляцыі

Нобэлеўскую прэмію ў галіне эканомікі атрымалаў зноў амэрыканец, 73-гадовы Эдмунд Фэлпс (Калімбійскі ўніверсітэт Нью-Ёрку). Ён атрымалі прэмію за дасыледаванье ўзаемасувязу паміж каротка і доўгасовымі эфектамі ў макраеканамічнай палітыцы. Фэлпс займаецца вывучэннем узаемасувязу такіх зьяў, як інфляцыя і яе прагназаванье. Паводле Фэлпса, узровень інфляцыі залежыць ня толькі ад узроўню бесспрацоўя, але і ад інфляцыйных чаканняў насельніцтва. Да рэчы, апошнія гады «Нобэля» ў эканоміцы атрымліваюць амаль выключна амэрыканскія навукоўцы.

Эдмунд Фэлпс: узровень інфляцыі залежыць ня толькі ад узроўню бесспрацоўя.

Літаратура: уганараваны ўсходнеўрапеец

Літаратурным Нобэлем адзначаны Архан Памук, 54-гадовы турэцкі пісьменнік-постмадэрніст.

Ён нарадзіўся ў багатай стамбульскай сям'і 7 чэрвеня 1952 году. Скон-

чыў стамбульскі амэрыканскі каледж *Robert College*. Пасьля — факультэт журналистыкі. Пэўны час жыў у ЗША. Ягоны першы раман «Джэйдэт-бей і ягоныя сыны» атрымаў прэстыжную турэцкую прэмію выдавецтва «Міліет прэс». Сусветную вядомасць Памуку прынесла книга «Белая крэпасць» (1985). А раман «Чорная книга» стаўся адным з самых папулярных у турэцкай літаратуре. У 2003 годзе Памук атрымаў адну з самых прэстыжных сусветных літаратурных прэмій — Міжнародную дублінскую прэмію IMPAC.

Раманы Архана Памука маюць папулярнасць як у інтэлектуальнаага, так і ў масавага чытача. Творы сёлетняга Нобэлеўскага ляўрэата перакладаліся на 40 моваў сьвету. Асноўнай тэмай творчасці Памука зьяўляецца супрацьстаянне: паміж заходам і ўсходам, ісламам і хрысціянствам. І, вядома, ён чэрпае натхненне ў сваім родным, спрадвечным Стамбуле-Канстантынопалі-Царгорадзе-Бізантый, месьце, дзе зъмішаліся ўсе расы і ўсе культуры.

Некаторыя нават мяркуюць, што Памук — пісьменнік стамбульскі ў большай ступені, чым турэцкі. А Стамбул — гэта не Турэччына, кажа турэцкая прымоўка.

Памук вядомы таксама актыўнай грамадзянскай пазыцыяй. Памука ў Турэччыне досьць шарпалі нацыяналісты й органы правасуддзя. Шмат хто на радзіме лічаць Памука здраднікам. Нядаўна ён мусіў устаць перад судом за выказаныне салідарнасці з

www.GRAMEEN-INFO.ORG

Махамэд Юнус (у цэнтры) стварыў унікальны банк для дапамогі беднякам.

курдзкім нацыянальным рухам. Ён таксама не пабаяўся адкрыта прызнаць армянскі генацыд.

Узнагарода Памуку — гэта і ўзнагарода ўсёй сучаснай турэцкай культуры, самабытнай, багатай і съмелай. На прыклад, на сёньня Турцыя — адна з самых багатых на чытачоў краінаў Усходняй Эўропы.

На беларускую творы Памука дагэтуль не перакладаліся. «Наша Ніва» рыхтуе першы пераклад з новага Нобэлеўскага ляўрэата ў наступны выпуск тыднёвіка.

У сьпісе намінатаў на літаратурную Нобэля былі й беларусы — Рыгор Барадулін і расейскамоўная пісьменніца, што працуе ў жанры «літаратуры сведчання».

ніца, што працуе ў жанры «літаратуры сведчання», Святлана Алексіевіч.

Mір: за эканамічнае развязвіццё бедных краінаў

Нобэлеўская прэмія міру ў Осла ў пятніцу 13 кастрычніка была прысуджаная грамадзяніну Бангладэшу Мухамэду Юнусу. Ён разьдзяліў прэмію з заснаваным ім жа *Grameen Bank*.

Юнус атрымаў «Нобэля» за вялізарны ўклад у сацыяльнае і эканамічнае развязвіццё адной з найбяднейшых краінаў сьвету. Унікальны банк нобэлеўскага ляўрэата выдае беднякам мікркредыты, не патрабуючы ніякіх фінансавых гарантый.

Нобэлеўская прэмія міру складае 1,1 млн эўра і будзе ўручаная 10 сінегня.

Махамэд Юнус — адзін з тых людзей, якія ахвярна займаюцца справаю дзеля добра іншых людзей. Такім, мусіць, і павінна даставацца найбольшая гуманітарная прэмія сьвету.

Сёлета ўпершыню сярод намінатаў на Нобэлеўскую прэмію міру быў і беларус — праваабаронца і літаратара Алесь Бяляцкі. Ягоныя шанцы ацэньваліся высокі і, напэўна, ён застанецца ў сьпісе прэтэндэнтаў і на наступныя гады. Паводле нашай інфармацыі з крыніцаў у нарвэскіх праваабарончых арганізацыях, налета ў сьпісе намінатаў на Нобэлеўскую прэмію міру могуць з'явіцца таксама чатыры беларускія палітвязні, што належалі да незарэгістраванага «Маладога фронту»: Севярынец, Дашкевіч, Фінкевіч і Красоўскі.

Зыміцер Панкавец

Архан Памук — твар Турцыі.

Раман-цывілізацыя, альбо

Барыс Дубін піша пра Архана Памука.

«Чаму людзі прагнуць жыць не сваім, а нечым чужым жыць?» — пытаяў герой памукоўскай «Чорнай кнігі» (партурэцку яе назва гучыць яшчэ лепш — «Кара кітап»), на самай справе, задаючы пытаныне — так ужо ўладжаная ўсякая книга! — нам, яе чытачам. Кожны з раманаў Архана Памука прачытаў сотні тысяч людзей ня толькі ў яго на радзіме, але і ў большасці краінаў Захаду. Памук — мусіць, галоўнае адкрыццё ў сусветнай літаратуры 90-х (разам з ім падзеяй, здаецца, стала і ўся найноўшая турэцкая проза, улучаючы зусім не «жаночыя» раманы пісьменыц Латыфэ Тэкін альбо Эмінэ Аздамар, у листры якіх зь цікавасцю ўзіралася Эўропа).

Архан Памук — прадстаўнік старой і заможнай сям'і выхадцаў з грэка-турэцкага гарадка Манісу (стараадуная Магнэзія) непадалёк ад Ізъміру (Сымірны). Навучаўся ў амерыканскім Робэрт-каледжы, найлепшай стамбульскай спэциалізованай школе, тро гады стажаваўся ў ЗША, цяпер жыве ў Стамбуле.

Дэбютаваў у 1979 годзе, 27-гадовым. На початку 90-х італьянскі пісьменынік Мар'ё Б'ёндзі называў Памука турэцкім Умбертам Эка. «Вялікі турэцкі раман» — прэзэнтоўваў «Чорную кнігу»

гішпанскамоўным і французкім чытаем у 1996 годзе Хуан Гайтысола. «Калі казаць словамі Борхеса і Памука...» — сканчвалася рэцэнзія на амерыканскую выданыне «Кара кітап» (1995) у газэце «Нэйшн». Дар уяўлення, плястычную сілу і пераканаўчасць Памука параўноўвалі з энэргійнай фантазіяй Германа Гэсэ і Італа Кальвіна, Джэймса Грэма Баларда, Ўильяма Гаса, Джанэт Уінтэрсан. Мне ж ён нагадаў тых — ня раз і ня два згаданых Борхесам — начных баоноў, confabulatores nocturni, якія слова за слова сплятаюць у стагодзьдзянях бясконную книгу «Тысячы і адной ночы» і якіх клікаў да сябе з усходніх базараў скрасіць бессань легендарны Зу-л-Карнайн, Аляксандар Вялікі. З ткацкай выдумкай апавядальнікаў з гарадзкога гандлёвага люду Памук снue шматслойную алегарычную мэтафорыку вучонай паэзіі суфіяў. Нездарма герой некалькіх «апавяданняў у апавяданні», што складаюць галавакружныя галерэі і лябрінты «Кара кітап», — аўтар знакамітай і бязъмежнай «Кнігі аб схаваным сэнсе», легендарны персамоўны паэт-містык XIII ст. Джаяля ад-дын Румі.

Раман Памука «Чорная кніга» быў напісаны ў 1985—1989 гадох, апублікаваны ў 1990-м. Пазней выйшли Памукавы раманы «Новае жыццё» (1994) і «Мяне называюць Чырвоны» (1998), якія сталі ў Турэччыне ўнікальнымі паводле папулярнасці бэстсэлерамі. Паколькі «Чорная кніга» — кам браць толькі адзін з узоруўняў апавядання — дэтэктыв («першы турэцкі дэтэктывны раман», як адзначана ў самым ягоным канцы), то я ня стану выкладаць сюжэту, прасочваць паваротак забытага інтырыгі і апярэджаць крыміналнай развязкі. Скажу толькі, што перад чытачамі — клясычны, родавы ўзор ра-

маннага жанру, «раман пошуку». Прычым попнук гэтыя вядзенца ізвоў-ткі ў некалькіх кірунках і некалькіх сэнсавых плянах. Памук — пісьменынік-сымфаніст, майстар вялікай формы; аднаму з рэцэнзэнтаў ягоны раман нагадаў гіганцкі крышталь Дантавай «Камэдыі». Герой раману Галіп (Шэйх Галіп — гэта меркаваная пераклічка важная! — найбуйнейшы турэцкі паэт-сулі XVIII ст., сябра брацтва пасльядоўнікаў Румі) некалькі дзён шукае ў вялізным Стамбуле раптоўна зынілага стрыечнага брата, вядомага журналіста, містыфікатара, дасылдніка чужых сакрэтаў і аматара галаваломных псеўданімаў Джаяля Саліка і сваю, таксама зыніклую, жонку, аматарку замежных дэтэктыў Рую (па кудзелі яна, дарэчы, належыць да роду прарока Мугамэта, а яе імя азначае «мара, мроя»). Разам з тым Галіп, ідучы сыядамі брата, знаходзіць празь ягоныя старыя зацемках і помнія для іх абодвух зь дзяцінства куточки гораду *самога сябе*, зыліваючыся з вобразам брата, больш за тое — як бы займаючы ягонае месца і становячыся пісьменынікам. «Адзіны спосаб для чалавека стаць сабой, — заключае ён у канцы кнігі, — гэта стаць іншым, заблукаваць у гісторыях іншых».

Джаяль жа ў сваіх карэспандэнцыях — імі перамяжжаюцца сюжэтныя падраздзялінны раману — спрабаваў, сядроў іншага, разгадаць таямніцу Румі: зразумець загадковую фігуру ягонага духу-нага каханага-двойніка і настаўнікаміорыда, «люстра ягонага твару і душы» Шэмса Тэбрызі, разабрацца ў падрабязнасцях і сэнсе таямнічага забойства Тэбрызі — з туті па памерлым сябры і нарадзілася ў Румі ягоная вялікая «Мэнсіві». Акрамя таго, журналіст, відаць, стаўся небяспечным съведкам палітычных гульняў вярху. З вобразамі закуліснае змовы й таемнай суполкі ў раман уваходзіць далёкая і блізкая гісторыя Турэччыны ў яе ўзаемінах з міталягізаваным Захадам: тэма схаванага збаўцы-махдзі і лжэмэсіі зь ягонымі лжэпрарокамі, матыў рыхтаванага прышэсця Антыхрыста (пераклічка з «Легендай пра Вялікага інквізітара»), шэраг гістарычных ростаняў і новага выбару шляху ў зменлівых спробах жорсткай мадэрнізацыі зверху і кансерватыўнага супрацьстаяння ім зынізу аж да кемалісцкай рэвалюцыі першай чвэрці XX ст., левага падполь-

Барыс Дубін

сацыёляг, перакладчык, навуковы супрацоўнік Аналітычнага цэнтра Юр'я Лявады (Масква). Гэты тэкст перакладзены на беларускую з ласкаве згоды аўтара паводле часопісу «Інштранная литература».

АПЫТАНЬНЕ НА САЙЦЕ NN.BY

Як Вы ацэньваеце выбар Архана Памука нобэлеўскім ляўрэатам у галіне літаратуры?

Упершыню за доўгія гады — слушны

22 (24,4%)

Ізноў спудлавалі

6 (6,7%)

Шкада, што не беларусу

47 (52,2%)

Памука не чытаў, але ўхваляю

15 (16,7%)

Усяго прагаласавала на 14.30 17 кастрычніка: 90.

Вернутае мастацтва Шахеразады

ля 1940—1950-х і ваенага путчу на пачатку 1980-х гадоў. Раманы quest набывае яшчэ больш абагульнены, глыбінны сэнс. Нарэшце, празь біографіі герояў у «Чорную книгу» ўпіятаюца матывы рэлгійнай гарэзі і двайніцтва. Реч у тым, што брацтвы-ордэны хуруфітаў і бэкташы заснаваныя на суфійскай філозофіі, якая падсілкоўвае сюжэтныя перыпетты раману.

Віртуозна аркестраванае апавяданьне, то адрываючыся ў бок і нібы схамянаючыся толькі празь некалькі падразьдзелаў, то робячы падманныя хады і адразу падсімейваючыся сама зь сябе, блікуючы з другой часткі ў першую і наадварот, эпізод за эпізодам набірае шырыню і моц. Аповед аб некалькіх днях з жыцця трох чалавек, нарощвавочы пласты як аўтабіографічнага, так і гісторычнага матэрыялу, якія да таго ж

пераклікаюцца адзін з адным, становіцца пэўнага кшталту хартыяй блізкаўсходняга жыццёвага ўкладу — старой цывілізацыі, дзе спалучаюцца паганства і хрысціянства, прававерны іслам і рухі і секты, што зь імі канкуруюць, сівая старадаўнасць і новамодная аднадзёнка; так у знаходках на дне Басфо-

Працяг на старонцы 20.

Архан Памук — турэцкі пісьменнік. Нарадзіўся ў Стамбуле ў 1952. Аўтар раманаў «Джэдээт-бэй і ягоныя сіны» (1979), «Ціхі дом» (1984), «Белая крэпасць» (1985), «Чорная книга» (1990), «Новае жыццё» (1994), «Мяне зваць Чырвоны» (1998), «Сынег» (2002).

www.SVABODA.ORG

«Беларус ня можа атрымаць Нобэля, бо нашыя пісьменнікі адсталі ад рэальнасці!»

Імкнучыся перакінуць мост паміж Усходам і Захадам, Памук аказаўся пасярод гэтага мосту, стаўшы чужым і для ўсіх.

На думку літаратурнага крытыка Паўла Абрамовіча, Архан Памук — годны кандыдат, бо ляўрэт «ня толькі вырашае мастацкія задачы, але і мае адкрыту грамадзянскую пазицію, рэальная ўпільвае на сусветны літаратурны працэс, карыстаецца вядомасцю ў шырокага кола чытачоў, нарэшце, упэўнена выглядае і заўсёды ўсміхаецца».

Крытык мяркуе, што на сёньняшні момант беларус ня можа атрымаць Нобэля, бо нашыя пісьменнікі адсталі ад рэальнасці. «Гары Потэр больш рэальный за іх, — уздыхае Павал. — Яны не креатыўныя, не пазытыўныя, ня стыльныя». Абрамовіч кажа, што пакуль айчынных пісьменнікаў не пачнуть перакладаць суседзі, то гаварыць пра літаратурнага Нобэля для Беларусі нясвоечасова.

Выкладчыца БДУ Ганна Бутырчык мяркуе, што Архан Памук сапраўды заслужыў узнагароду. Разам з тым яна кажа, што шанцы на атрыманьне прэміі меў і Рыгор Барадулін. «Можа, налета Дзядзьку Рыгору пашанцу», — кажа Г.Бутырчык.

«Беларусы ў сьпісах кандыдатаў выглядалі ня з горшага, — гаворыць перакладчык Лявон Баршчэўскі, — але Памук сапраўды вылучаўся. Скажам, у Польшчы, натуральна, ня ведалі, каго выберуць Нобэлеўскім ляўрэтам, але яны за гэты год пераклалі трэйнікі Памука. Гэта літаратура высокага ўзроўню — я не кажу пра палітычны падтэкст, які прысутнічае ў ягоных творах, а без палітыкі Нобэляў не даюць. Асноўная тэма ягонай творчасці — узаемадачыненіні між Захадам і Усходам, пры гэтым Памук дае іх у чытэльнай форме».

Перакладчык згадвае, што некалі Архан Памук быў адзінам літаратарам з мусульманскага съвету, які засступіўся за творчасць Салмана Рушдзі.

«Памука чытаю з задавальненнем,

але чыста інтэлектуальным, а не мастацкім, раскідваючы ягоная вобразы і стылі: «гэта Борхес», «гэта Эка», «гэта «Тысяча і адна ночь», «гэта Гэмінгўэй», а «гэта Каран» — кажа Аляксандра Даўнко, рэдактарка літаратурнае часткі часопісу «ARCHE». — Мабыць, толькі «Белая крэпасць» (раман Памука, напісаны ў 1985. — Рэд.) цяпер выклікае ў мяне павагу і любоў да аўтара, які хоча быць суфіем у XXI стагодзьдзі. Памук мае вялікі талент апавядальніка, але прынцыпы і сымбалі мусульманскага съвету, гульня зь якімі прынесла яму папулярнасць, не дазваляюць яму стварыць больш-менш пераканаўчыя вобразы ў межах упадабанай ім заходняй традыцыі. Імкнучыся перакінуць мост паміж Усходам і Захадам, ён аказаўся пасярод гэтага мосту, стаўшы чужым і для ўсіх. Не сумняюся, што ягоная актыўная грамадзянская пазыцыя шчырая, але бачу ў ягоных рэзкіх і рызыкоўных выказваннях адчайную спробу знайсці сябе», — заўважае літаратуразнаўца.

Зыміцер Панкавец

Раман-цывілізацыя, альбо Вернутае мастацтва Шахеразады

Працяг са старонкі 19.

ру з зацемкі Джаяляя суіснуюць алімпійскія бізантыйскія манэты і накрыўкі ад газіроўкі «Алімпас». У бок адзначу: відаць, вялікую раманную форму — прынамсі, у ХХ ст. — не паднімць і не ўтрымаць, не сынтэзаваўшы карпатлівай рэальнасці прыватнага часу і месца з універсальністю далалядам сымбаліяй і дэяй, не злучыўшы старадаўнасці пачаткаў і вышыні арыенціру. Дарэчы, ня часты, але і не такі ўжо рэдкі ў ХХ ст. у сёхапны раман-цывілізацыя, раман-хартыя (правобраз іх усіх, джойсаўскі «Уліс», не ўявіць ні без гамэрскую архаікі, ні без каталіцкай літургіі і лацінскай патрыстыкі, ні бяз дублінскага новага Бабілёну, але далёка ня кожная нават з прыпойненых літаратур можа падобным жанравым монстрам пахваліцца) — па-моіму, адна з перспектывных разнастайнасцяў буйной празайчай формы менавіта ў апошнія дзесяцігодзіні: для прыкладу назаву хаця б «Хазарскі слоўнік» Мілара Павіча і «Лэмпрыраўскі слоўнік» Лорэнса Норфалка, «Энцыклапедыю мёртвых» Данілы Кіпа, «Палінур з Мэхіка» Фэрнанда дэль Паса і «Дух продкаў, альбо Святочную мітусыню на Іванаву ночь» Хуліяна Рыяса. Прыйчым падобная выніковая «хартыя» ня толькі набрыньява мінульым, паводле звычай нам формулы Бялінскага аб энцыклапедычным зводзе гістарычнага і будзённага жыцця нацыі (Памукаў раман — невычэрпная коллекцыя пабытовых рэчаў, уменьняў і імёнаў, прыкметай свайго часу, цацак, што былі страчаныя, забытыя, патанулі альбо запалі ў шчыліну), але загадвае і будучыню. У стэрэаскопічнай гульні «таемнай сымэтрыі» — Гайтысола гаворыць пра «прызматычнае ба-

чанье» Памука — раман увесь час адсылае ня толькі да мінультага, але і да прыплага часу, а ў адным з падраздзелаў першай часткі, у чарговым устаўным аповедзе аднаго з напаўкансьцірацыйных пэрсанажаў разгортае карціна ўтапічнай дзяржавы заўтрашняга дня.

Мэтафары таемнага скарбу і неадступнага — то ўтоенага, то відавочнага, а то і падманнага — двайніка, пераклічка аблічча і адлюстравання, гораду і карты, гульня сноў і лістэрак, а ўрэшце, жыцця і мастацтваў у змене іх падабенстваў і адрозненняў («Усе забойствы, як і ўсе кнігі, паўтараюць адно аднаго», — кажа Джаяляй) — скразныя матывы «Чорнай кнігі». Так, адно з навязлівых бачанняў Джаяляя — трэцяе вока («...вока — гэта чалавек, якім я хацеў бы быць»). Гэтая вобразная нітка — Гайтысола згадвае ў сувязі з Памукам іпоязняніцкую архітэктуру борхесаўскіх навэляў і сэрвантэсаваўскага раману — дае і чыста сюжэтныя вузлы (скажам, прэзентаваны легкаверным журналістам зь Бі-Бі-Сі макабрычны тэатар гістарычных манэкан) у заключных главах першай часткі альбо падпольны публічны дом, дзе кожная з жыхарак удае турэцкую кіназорку, якая, адпаведна, выступала некалі ў напушмельм кінагіце ў ролі дзяўчыны лёгкіх паводзінаў). Але разъвіваюцца гэтыя мэтафары і ў больш агульным пляне — як свайго роду філязофія раманнага пісьма. Тут Памук апавядальнымі сродкамі разыгрывае, даводзячы да гратэску, некаторыя ідэі хуруфізму, свайго роду ісламскай кабалістыкі зь ейнай ідэяй адпаведнасцяў паміж рысамі вонкавага аблічча (абрысам месца, тварам чалавека), літарамі арабскага алфабету і боскім уладкаваньнем сьвету ў ягоным прасторавым і часавым цэлым. У главе «Тайна літараў і забытая таямніца»

Памук — мусіць, галоўнае адкрыцьцё ў сусветнай літаратуры 90-х.

Разам зь ім падзеяй, здаецца, стала і ўся найноўшая турэцкая проза, улучаючы зусім не «жаночыя» раманы пісьменніц Латыфэ Тэкін альбо Эмінэ Аздамар, у люстры якіх зь цікавасцю ўзіралася Эўропа.

Ён нагадвае тых начных баюноў, якія слова за слова сплятаюць у стагодзьдзяях бясконную книгу «Тысяча і адной ночы». З тацкай выдумкай апавядальнікі з гарадзкога гандлёвага люду Памук снue шматслойную алегарычную метафорыку вучонай пазіціі суфіяў.

Праудзівы галоўны герой памукоўскай «Чорнай кнігі» — горад. Які! Горад-сымбаль, разарваны, як усялякі сымбаль, на два паміж Эўропай і Азіяй. Палімпэст трох тысячагодзідзяў. Сталіца чатырох імперый ад Рымскай да Асманскай, уключаючы сярэднявечную Лацінскую, заснаваную крыжакамі. Бадзяньны герояў цераз прасторы стамбульскіх кварталаў, цераз стагодзьдзі гісторыі, этапы ўласнага жыцця, гадзіны зменлівага дня — асаблівае і найцікавейшае выдаўцы яшчэ забясьпечае асобным атлясам і даведнікам, але ўжо і для сёньняшніх чытачоў памукаўскі Стамбул увайшоў у асаблівую літаратурнагісторычную географію разам з гамсунайскай Хрыстияніяй і Парыжам Пруста, Брэтона альбо Картасара, борхесаўскім Бунас-Айрэсам, бэньямінаўскім альбо набокаўскім Бэрлінам і мілашаўскай Вільней. Не выпадкова адна зь фінальных, сымбалічна нагружаных сцэнаў раману — конкурс на найлепшую выяву цікавостак і прыгостваў Стамбулу, іранічна разылічаны зноў-такі на вока замежніка. Карціны разьмешчаныя ў залі гарадзкой забаўляльнай установы. Першую прэмію атрымлівае ўдзельнік, які прыдумаў павесіць на супрацьлеглай сцяне гіганцкое лістрава. І вельмі хутка гледачы заўважаюць, што вобразы ў люстры жывуць сваім жыццём — складаным, непрадкальным і грозным...

сымбалічна значнасць кожнага прадмету, імя, жэсту, учынку вырастает перад героем да цыклапічнага насланьня, пагражаючы яму стратай розуму.

Верагодна, самая бліскучая знаходка Памука тут — цудоўна ўзноўлены ім у хранялічнай і сацыяльнай паліфаніі вобраз Стамбулу. Гайтысола слушна адзначае: праудзівы галоўны герой памукоўскага раману — горад. Які! Горад-сымбаль, разарваны, як усялякі сымбаль, на два паміж Эўропай і Азіяй. Палімпэст трох тысячагодзідзяў. Сталіца чатырох імперий ад Рымскай да Асманскай, уключаючы сярэднявечную Лацінскую, заснаваную крыжакамі. Бадзяньны герояў цераз прасторы стамбульскіх кварталаў, цераз стагодзьдзі гісторыі, этапы ўласнага жыцця, гадзіны зменлівага дня — асаблівае і найцікавейшае выдаўцы яшчэ забясьпечае асобным атлясам і даведнікам, але ўжо і для сёньняшніх чытачоў памукаўскі Стамбул увайшоў у асаблівую літаратурнагісторычную географію разам з гамсунайскай Хрыстияніяй і Парыжам Пруста, Брэтона альбо Картасара, борхесаўскім Бунас-Айрэсам, бэньямінаўскім альбо набокаўскім Бэрлінам і мілашаўскай Вільней. Не выпадкова адна зь фінальных, сымбалічна нагружаных сцэнаў раману — конкурс на найлепшую выяву цікавостак і прыгостваў Стамбулу, іранічна разылічаны зноў-такі на вока замежніка. Карціны разьмешчаныя ў залі гарадзкой забаўляльнай установы. Першую прэмію атрымлівае ўдзельнік, які прыдумаў павесіць на супрацьлеглай сцяне гіганцкое лістрава. І вельмі хутка гледачы заўважаюць, што вобразы ў люстры жывуць сваім жыццём — складаным, непрадкальным і грозным...

АРХАН ПАМУК

Сънег

Урывак з раману

Kа выцягнуўся на ложку і аддаўся летуценням, калі пачуўся грукат у дзъверы. Ён узыняўся — як быў, у паліто, — і адчыніў. За дзъверы ма стаяў Джавыт, парт’е, які прабавіў цэлы дзень ля печкі за тэлевізарам; ён сказаў: «Я быў забыўся: вас тэрмінова чакае Сэрдар-бэй».

Яны разам спусціліся ў хол гатэлю. У той момант, калі Ка хапеў ужо выйсьцы з гатэлю, ён спыніўся, аслупянемы: у дзъверы побач з рэцепцыяй увайшла Іпэк; і яна была шмат прыгажэйшай, чым памятаў яе Ка. Яго раптам зноў уразіла, якая прыгожая яна была ў студэнцкія гады. Ён увесь расхваляваўся. Так, натуральна, яна была такая прыгожая.

Як два вэстэрнізаваныя буржуа з Стамбулу, яны спачатку падалі адно аднаму руку, а потым, пасьля моманту пэўнай нерашучасці, схілілі галовы, абняліся і пацалаваліся ў шчокі, не дакранаючыся ніжнім часткамі целаў.

Іпэк крыху адстаранілася і сказала з ашаламляльнай адкрытасцю: «Я ведала, што ты прыедзеши. Танэр патэлефанаў і сказаў мне пра тое». Яна дзвілілася проста ў очы Ка.

— Я прыехаў сюды на мясцовыя выбары і дзеля дзяўчат-самагубцаў.

— Колькі ты тут пра будзеш? — запытала Іпэк. — Побач з гатэлем «Асья» ёсьць цукерня «Новае жыццё». Цяпер мне трэба з бацькам разабрацца. Але а палове на другую мы маглі бу сустрэцца і паразмайляць там.

Ка адчуваў нязвыкласць усёй гэтай сцэны, бо яна мела месца не ў Стамбуле — прыкладам, у квартале Бэйоглу* — але ў Карсе**. Ён таксама ня мог вызначыць, наколькі ягонае хваляваныне было выклікане прыгажосцю Іпек. Выйшаўшы на двор і ідуучы пад сънегападам у кірунку рэдакцыі, ён падумаў: як добра, што я купіў гэты палітон.

* Шматэтнічны квартал у эўрапейскай частцы Стамбулу.

** Горад на паўночным усходзе Турцыі.

Дарогаю сэрца зь непахіснай пэўнасцю пачуцьцяў падказала яму яшчэ дзіве рэчы, у якіх не прызнаваўся розум. Папершае: Ка прыехаў з Франкфурту ў Стамбул ня толькі на пахаваныне сваёй маці, але і каб пасьля дванаццаці самотных гадоў знайсці турэцкую дзяўчыну, зь якой ён мог бы ажаніцца. Па-другое: Ка прыехаў з Стамбулу ў Карс, бо патаемна меркаваў, што гэтая дзяўчына — Іпек.

Калі б нейкі сябра з добрым талентам да чытання чужых пачуцьцяў выказаў яму гэтую другую думку, Ка ня толькі ніколі б яму не дараваў, але і ўсё жыццё саромеўся і вінаватую бы сябе ў слушнасці гэтае здагадкі. Ка быў адным з тых маралістаў, якія пераканалі саміх сябе, што найвялікшее шчасце чалавека палягае ў tym, каб нічога не рабіць дзеля ўласнага шчасця. Апроч таго, ён ня даў бы рады палагодзіць са сваёй элітарнай заходній адукацыяй

Працяг на старонцы 22.

Сънег

Працяг са старонкі 21.

попшукі жанчыны, якую ён ледзьве знае, каб зь ёй ажаніцца. Нягледзячы на тое, калі ён падышпоў да «Газэты памежнага месца», у яго былі неблагія адчуваныні, бо першая сустрэча з Ілэк праішла лепш, чым ён уяўляў сабе ў аўтобусе, сам сабе ў тым не прызнаючыся.

«Газэта памежнага месца» месяцілася на адну вуліцу ніжэй ад гатэлю, дзе жыў Ка, на вуліцы Файк-бэя; плошча, якую займалі супольна рэдакцыя і друкарня, была крыху большая за невялікі нумар Ка. Пакой быў падзелены на дзівие часткі драўлянай пярэбаркай, на якой віселі выявы Ататурка, каляндар, узоры візытовак і вясельных запрапэнніяў, фатаграфіі, якія Сэрдар-бэй здолеў зрабіць з сябе самога разам з высокапастаўленымі ўладальнікамі дзяржаўных пасадаў і славутымі туркамі, якія прыяжджалі ў Карс, а таксама заключаны ў рамку, сорак гадоў таму выдадзены першы нумар газэты. На заднім пляне з прыязнымі шумамі працавала электрычна друкарская машина з понажным кіраваннем, вырабленая сто гадоў таму ў Ляйпцигу фірмай Баўмана, якая цігам чвэрці стагодзьдзя эксплоатавалася ў Гамбургу, за часы свабоды прэсы пасля пачатку Другога канстытуцыйнага перыяду была прададзеная ў Стамбул, пасля 45-гадове службы там намаганьнямі Сэрдарбэевага бацькі-нябожчыка выратаваная ад здачы ў мэталом і прывезеная цягніком у 1955 годзе ў Карс.

Правай рукой, адзін з пальцаў якой ён увільгатніяў падушачкай, першы сын Сэрдар-бэя карміў машыну чистай паперай, а левай умела зьбіраў надрукаваныя асобнікі газэты — бо кантроль для надрукаванай працукцыі ён зламаў гадоў дзесяць таму ў бойцы з братам — дый нават патрапіў прывітаць Ка рухам вачэй. Другі сын быў падобны не да бацькі, а да маці, якую Ка цяпер помнілася вузкавокай, месяцападобнай, маленькай і тлустай. Ён сядзеў за моцна запэцканым друкарскай фарбай варштатам перад маленькай, падзеленай на сотні ячэек шуфлядай паміж сьвінцовымі літарамі-шрыфтамі рознае величыні, віньеткамі і клішэ ды ўручную складаў, цярпіў і старанна, нібы кал-

іграф, што адрокся ад гэтага съвету, абвесткі, што пойдуць у газэту, якая выйдзе праз тры дні.

— Бачыце, у якіх умовах змагаецца за сваё выжыванье прэса Ўсходняй Анатоліі? — сказаў Сэрдар-бэй.

У гэтых момант зынікла электрычнасць. Калі сыціхла друкарская машина і варштат патануў у таемнічай цемры, Ка заўважыў, наколькі прыгожая бель сънегу, што падаў на дварэ.

— Колькі ты дагэтуль ужо зрабіў? — спытаўся Сэрдар-бэй. Ён запаліў сівечку і прапанаваў Ка сесыці на крэла прыстале ў пярэднім купе пакою.

— 160, тата.

— Калі зноў зъявіцца съвятло, зрабі 340; сеньня да нас прыяжджае тэатар.

«Газэта памежнага месца» працавала ў Карсе толькі ў адным месцы, у аднаго гандляра насупраць Народнага тэатру, у якога яе штодня набывала чалавек дваццаць, але, як з гонарами распавядаў Сэрдар-бэй, дзякуючы падпісцы, працаваны наклад дасягаў 320 асобнікаў. 200 падпісчыкаў складалі ўстановы і фірмы Карсу, чые посьпехі Сэрдар-бэй мусіў пэрыядычна ўсхваляць. Астатнія 80 падпісчыкаў — гэта былі шанаваныя дзяржавай, «важныя і аўтарытэтныя» асобы, якія зъехалі з Карсу і пасяліліся ў Стамбуле, але не абарвалі сваёй сувязі з местам.

Электрычнасць зноў зъявілася, і Ка ўбачыў, што на ілбе Сэрдар-бэя ад гневу выступіла жыла.

— Пасыля таго, як мы сустрэліся, вы размаўлялі з кепскімі людзьмі і сабралі кепскую, няправільную інформацыю пра наша памежнае места, — сказаў Сэрдар-бэй.

Ка спытаў:

— Адкуль вы ведаецце, куды я хадзіў?

— Натуральна, за вамі цікавала паліція, — патлумачыў журналіст. — А мы з прафесійных меркаваньняў праслушаўаем пры дапамозе гэтага прымача размовы паліцыянтаў. Дзевяноста адсоткаў навінаў, што зъяўляюцца ў нашай газэце, мы атрымліваем з губэрнатарскай канцыляры і цэнтральнага пастарунку паліціі Карсу. Уесь пастарунак ведае, што вы пытаецца ў кожнага, чаму Карс такі адстали і бедны і чаму нашыя маладыя дзяўчатаы забралі сабе жыццё.

Ка выслухаў ужо мноства тлумачэнняў таго, чаму Карс так зъяднене. Напрыклад, дзеля зъмяншэння гандлю з Саветамі ў гады халоднае вайны; закрыцця мытных пастоў на мяжы; дзеля таго, што камуністычныя банды, якія апанавалі места ў 70-я гады, пагражалі багатым і выгналі іх адсюль; што ўсе за-

можныя жыхары, якія назыбіралі хоць крыху капіталу, пераехалі ў Стамбул ці Анкару; што дзяржава і Бог забыліся на Карс; што вінаватыя бясконцыя канфлікты паміж Турэччынай і Армніяй...

— Я вырашыў распавесыці вам, як яно ёсьць, — сказаў Сэрдар-бэй.

Зь яснасцю розуму і аптымізмам, якіх яму не даводзілася адчуваць ужо шмат гадоў, Ка акуратна зразумеў, што сапраўднай тэмай ёсьць сорам. У Нямеччыне гэта было тэмай на працягу многіх гадоў і для яго самога, але ён хаваў той сорам нават перад самім сабой. Дзякуючы таму, што Ка насыціў у сабе цяпер надзею на пачасыце, ён даў рады прызываца сабе ў гэтым факце.

— Мы ўсе раней былі тут як браты, — вымавіў Сэрдар-бэй так, нібыта выдаваў нейкую таямніцу. — Але ўжо колькі гадоў, як усе началі казаць «я — азэрбайджанец», «я — курд», «я — тэрэкэм». Натуральна, тут жывуць працтвуйнікі ўсіх магчымых народаў. Тэрэкэм — мы завем іх таксама карапапакамі — браты азэрбайджанцаў. Курды — мы кажам на іх «плямёны» — нічога раней ні ведалі пра сваю курдзкасць. Той, хто жыве тут з асманскага часу, не выхваляўся: «Я карэнны жыхар!» Туркмёны, лазы з Пасофу, немцы, выпнаныя царом з Рәсей, — яны ўсе былі, і ніхто з іх нічога не выдумляў сабе з сваёй на-

цыянальнасці. Усю гэту мудрагель пашырыла камуністычнае радыё «Тблісі», каб падзяліць і зыншчыць Турэччыну. Сённяня кожны тут бяднейшы і больш горды, чым раней.

Сэрдар-бэй прыйшоў да высновы, што Ка ўражаны ягонымі словамі, і перайшоў да іншых тэм.

— Ісламісты ходзяць ад дэзвярэй да дэзвярэй, прыходзяць у хаты да людзей гуртамі, дараць кабетам хатніе начынне, рондалі, выціскалкі апэльсінавага соку, скрынкі з мылам, іспанічнай сечкай і мыінымі сродкамі, наладжаюць цесныя контакты паміж жанчынамі, чапляюць дзесям на плечы зіхоткія манэты. Яны кажуць: «Аддайце вашыя гласы Партыі дабрабыту!», якую яны называюць партыяй Бога, кажуць, што ўся гэта беднасць, гэта нэнда, якая апанаўала нас, здарылася таму, што мы збочылі з Божага шляху. З мужчынамі размаўляюць мужчыны, з жанчынамі — жанчыны. Яны ўхаходзяць у давер да беспрацоўных сваёй сфабрыкованай пропагандай, сваім гневам, яны абяцаюць блізкую радасць жонкам беспрацоўных, якія ня ведаюць, што зварыць дзесям на вячэру, пасля абяцаюць яшчэ больш падарункаў і бяруць з людзей слова, што тыя за іх прагаласуюць. Яны заваёўваюць з ранку да вечара павагу ня толькі прыніжаных, самых

бедных слаёў насельніцтва, але і студэнтаў, чый стравунік толькі раз на дзень напаўняеца гарачым супам, работнікаў і нават рамеснікаў ды гандляроў. Бо яны больш стараннія, сумленнія і сціплыя, чым усе астатнія.

Уладальнік «Газэты памежнага месца» меркаваў, што папярэдні бурмістар, якога забілі, быў зыненавіджаны ўсімі не таму, што хацеў забараніць «несучасныя», на ягоную думку, коннія брыгчкі (гэты крок папросту не ажыццяўляўся праз ягонае забойства), але таму, што быў прадажны і карумпаны. Аднак ніводная з правай і левай рэспубліканскіх партыяў, якія праз старую кроўную помсту, этнічныя падзелы і нацыяналізм разбуральна змагаліся між сабою, не магла выставіць моцнага кандыдата на бурмістарскую пасаду. «Давяраюць толькі сумленнасці кандыдата Партыі Бога, — цвердзіў Сэрдар-бэй. — А гэта нікто іншы, як колішні муж Ілэк-ханым, дачкі Тургут-бэя, гаспадара вашага гатэлю. Ён не вылучаецца вялікім розумам, але ён курд. Курды складаюць тут сорак адсоткаў насельніцтва. Выбары бурмістра выйграе Партия Бога».

Яшчэ мацнейшы сънегапад зноў выклікаў у Ка пачуццё самоты; і гэтая самота суправаджалася страхам, што прыйшоў канец тым варункам, у якіх ён

вырас у Стамбуле, дый наагул вэстэрнізаваному жыццю ў Турэччыне. У Стамбуле ён пабачыў, як замыкаюцца вуліцы, на якіх прайшло ягонае маленства, як зносяцца старая, элегантныя будынкі пачатку стагодзьдзя, у якіх жылі многія ягонія сябры, як засыхаюць і высыкаюцца дрэвы ягонага маленства, зачыняюцца цягам апошняга дзесяцігодзьдзя кінатэатры, цымнеюць вітрыны крамаў з адзенем. Гэта азначала ня толькі канец ўсяго ягонага маленства, але і ягонае мары аднойчы зноў асесыці ў Стамбуле.

Ка глядзеў на зіхоткі ў нэонавым сівяtle шыльды «Газэты памежнага месца», нібы з казкі, сънег, які паволі падаў вялізнымі съняжынкамі, і маліваў сабе, як ён з Ілэк верненца ў Франкфурт. Вось яны разам робяць закупы на другім паверсе, у аддзеле жаночага абутку ўнівермагу «Каўфхоф», дзе набыў свой попельна-шэры палітон, у які ён цяпел моцна захутаўся.

— Гэта ўсё частка міжнароднага ісламіцкага руху, які хоча зрабіць з Турэччыны непіта падобнае да Ірану...

— Ці дзяўчаты-самагубцы таксама належаць да яго? — спытаў Ка.

— У нас ёсьць падставы меркаваць, што, на жаль, яны таксама далі зьбіць сябе з панталыку, але мы пра тое ня пішам, бо дзяўчаты зноў будуть тым узрушаныя, і колькасць самазабойстваў яшчэ больш павялічыцца. Кажуць, у месцы знаходзіцца вядомы ісламіцкі тэрарыст Блакітны. Каб кансультаўваць дзяўчат у хіджах і самагубцаў.

— Хіба ісламісты не выступаюць супраць самагубцаў?

На гэтае пытаныне Сэрдар-бэй ня даў адказу. Калі спынілася друкарская машина і ў пакой запанавала цішыня, Ка зірнуў на проста неймаверны сънег, што падаў на дварэ. Клопат аб праблемах Карсу быў вельмі слушным сродкам супраць ягонай занепакоенасці і страху, якія расьлі, бо неўзабаве ён меў сустрэча з Ілэк. Але цяпел Ка хацеў думаць толькі пра Ілэк і падрыхтавацца да сустрэчы ў цукерні, бо ўжо было 13.20.

**З турэцкай пераклау
Сяргей Богдан**

Раман «Сънег» быў напісаны ў 2002 годзе. Па-расейску выйшаў тыражом 5000 асобнікаў у 2006 годзе выдавецтвам «Амфора».

Па-польску — таксама ў 2006 годзе, у Wydawnictwo Literackie.

www.INTERACTINGARTS.ORG

Стамбул.

Шматвежавы Крэмль і шматофісная Эўропа

Гульня ў дэмакратызацыю таго самага вартая, што і гульня ў інтэграцыю. Піша **Аляксандар Класкоўскі**.

У інтэрвію агенцтву «MiK» Уладзімер Нісьцюк, адзін зь лідэраў БСДП, прэзентуе сваю партыю як найлепшага пасярэдніка ў дыялёгу з уладай — адрозна ад «радыкальнай», «нацыяналістычнай» апазыцыі, зь якой Лукашэнка, маўляў, ніколі за адзін стол ня сядзе.

Адначасна, лічыць сп. Нісьцюк, і Эўропе варта ад пагрозаў перайсці да пошуку кампрамісу зь Менскам. А на чале далікатнай місіі мог бы стаць, напрыклад, мудры Бразаўскас. Зазначым: былы кіраўнік Літвы — таксама сацыял-дэмакрат. Увогуле ў згаданым інтэрвію выразна прасочваюцца — і гэта зразумела — партыйныя інтарэсы. Але паспрабуем абстрагавацца ад іх.

Эўропа сапраўды падае прыкметы гатовасці распачаць нейкі новы тур палітычнага гандлю. Глядзце, як там адразу ўхапіліся за хісткую нагоду адсунуць пытаныне пра пазбаўленыне Беларусі прэфэрэнцыяў у гандлі! Маўляў, ня варта пісаваць маліну акурат тады, калі ў жэнэўскую штаб-кватру Міжнароднай арганізацыі працы выпраўляеца прадстаўнічая дэлегацыя афіцыйнага Менску.

Можна тое-сёе паабяцаць ня толькі Жэнэве (то бок МАП), але і Брусэлю (ЭЗ), і Страсбуру (Радзе Эўропы), і Вене (АБСЭ). Мала таго, што Крэмль шматвежавы, дык жа і Эўропа шматофісная. Эўрабюрократам, як любым бюрократам, важна імітаваць працэс.

Палітоляг Мікалай Лукша лічыць, што такая гульня выгадная абодвум бакам. Ён

нагадаў пра спробы «грамадзка-палітычнага дыялёгу» яшчэ за часам амбасадара Віка на чале місіі АБСЭ. Мой суразмоўца падкрэсліў: ЭЗ — гэта пярэсты кангламэрат з 25 дзяржаў, дзе дасягаецца складаны баланс між інтарэсамі мноства групаў. Прычым лабіраваньнем больш жорсткага падыходу займаюцца найперш праваабаронцы,

недзяржаўныя арганізацыі — то бок ня самыя ўплывовыя структуры. Між тым сур'ёзным эканамічным гульцам — абы ціха.

Карацей, Брусэль будзе рабіць выгляд, што працуе над проблемай дэмакратызацыі Беларусі, а Менск — што гатовы на пэўныя саступкі. Палітоляг згаджаецца, што цяперашні газавы ціск Масквы падштурхоўвае беларускае кіраўніцтва да пэўнай «перабалянсоўкі» замежнай палітыкі. Але ж, на думку Мікалая Лукшы, у Эўропы ніколі не было і пакуль што не праглядаеца выразнай стратэгіі ўзьдзяяньня на рэжым.

Дык ці ня выйдзе, што Менск, які дзесяць гадоў тлуміў Крэмль, гуляючы ў братнюю інтэграцыю, цяпер распачне вязкую гульню з

ЮЛІЯ ДРАГІЧЕВА

У нас свая Эўропа. Менск, з новазбудаванага гатэлю «Эўропа» знятая рыштаваныні.

Захадам у дэмакратызацыю? Палітоляг Андрэй Фёдараў падкрэслівае, што ў меркаваным дыялёгу Эўропа мусіць улічыць ранейшы досьвед. То бок — дамагацца гранічна канкрэтных кроکаў у канцептуальных кірунках. Доступ апазыцыі да электронных мэдіяў? Хай будзе цвёрдая квота. Зымкчэнне выбарчага заканадаўства? Таксама — гарантуйце квоты для партыяў у камісіях. І гэтак далей.

Сапраўды, іначай будзе заганнае кола. Выпусьцяць аднаго палітвізінга, а празь месяц пасадзяць трох...

Хаця, згадзіцеся, нават дзеля свабоды аднаго чалавека варта выкарыстоўваць усе дыпламатычныя магчымасці.

Як узяць сітуацыю пад жастачайшы контроль

Адной з адзнакаў стабільнасці ў краіне ёсьць рэгулярныя заявы фазэра аб тым, што сітуацыя ў той ці іншай галіне пераходзіць пад ягоны асабісты «жастачайшы контроль». Фэльетон **Лёліка Ушкіна**.

На сённяшні дзень, нагадаю, жастачайшы контроль ужо распавяло джаны на такія грамадзкія заявы, як: пытанні занятасці насельніцтва, выезды дзяцей за межы дзяржавы, гандаль людзямі, тэндэр на трэцяга апэратара мабільнай сувязі, аўтабізнэс, сацыялягічныя аптыганкі, дзейнасць АБСЭ, сыртковая і харчовая кантрабанда, выкананыне загадаў прэзыдэнта, псыхіка Віктора Мароз, дэбюрацізацыя...

Не абышоўся бяз актаў паставлення пад жастачайшы контроль і мінулы тыдзень: калі верыць навінам БТ, цяпер штодня ён будзе выклікаць Сідорскага на дыван, каб даведацца аб рацыёне беларускіх курсоў, коштах на будоўлю і тэмпах нараджальнасці дзяцей у Беларусі.

Аднак ня можа не пужаць колькасць тэмаў, якую ён паставіў на ўлік за такі кароткі тэрмін.

Такім тэмпамі хутка ў краіне не застанецца ніводнай вобласці, якая ня трапіла б пад ягоны жастачайшы контроль.

Страшна ўявіць, які хаос і дэстабілізец наступіць у наследак незвычайнай інфляцыі.

Спачатку людзі будуць прости не пазнаваць выпускі БТ:

— Прыкалісь, жонка, ужо трэці дзень Рыгорыч нічога не бярэ пад жастачайшы контроль, — скажа абываталь.

Яшчэ праз пару дзён хіханкі і хаханкі саступіць месца падозрэнням.

Сайт аб'яднаных грамадзянаў запусціць вутку аб тым, куды падзеўся прэзыдэнт, а бабкі ў пад'ездах дадуть волю сваім фантазіям:

— Ён, Францаўна, таму нічога не бярэ пад жастачайшы контроль, што падсеў на лацінаамерыканскія сэрыялы і зразумеў, што сіvetам кіруе каханье. Між тым, у Чырвоным доме будзе ісьці

нарада за нарадай.

— Ну, што прыдумалі? — сувора пытае ў міністраў гарант паправак у Канстытуцыйно.

Міністры ўважліва стэнаграфуюць ягоныя слова.

— С-кі, я ў цябе пытаю!

С-кі ўздымае галаву.

— Можа, заўтра наведаць шапік, зрабіць ім галавамыжку і ўзяць пад жастачайшы контроль цэны на «Саўбелку»?

— Ужо бралі ў мінулай пяцігодцы, — кажа сакратарка, праглядзеўшы паперы.

— Тады, можа, цэны на Вашыя партрэты?

Яго прарывае.

— Што-о-о?! Кабінэт адпраўлены ў адстайку!

Нарэшце новы, трэці за тыдзень, кабінэт нешта прыдумляе. На наступны дзень, наведаўшы Маскоўскі выканкам, ён заяўляе аб «ужастачэнні жастачайшага контролю» за «жастачайшым контролем» рэалізацыі ў жыцці прынцыпу «аднаго акна».

Аднак сітуацыю гэта выратоўвае толькі часова.

Ну, як вам такі сцэнар развязанія падзеі?

Жах!!!

Таму трэба хутка рэгламэнтаваць парадак рэчаў у гэтай сферы, прыняўшы закон «Аб пастаноўцы пад жастачайшы контроль».

Закон дэталёва ўвядзе квоту пастаноўкі колькасці аб'ектаў на тыдзень і ў месяц. Такім чынам, зможам захаваць грамадzkі парадак як мінімум да 2020 г.

А там новая хвала навукова-тэхнічнага прагрэсу дасыць шмат новых тэмаў. Напрыклад, у 2034 г. пад жастачайшы контроль можа быць узяты продаж патрыманых касымічных ракетаў...

Піша нам «Белпошта»

Як прапаноўала газета, я быў звязаны ў «Белпошту» з патрабаваньнем уключыць «Нашу Ніву» ў падпісны каталог на 2007 год. Так атрымалася, што адслой не закзым, а звязчайным лістом. Але адказ атрымаў. Падаю цалкам.

Паўла Донаў

Шаноўны Павал Пятровіч.

Рэспубліканскія ўнітарныя прадпрыемствы паштовай сувязі «Белпошта» (РУП «Белпошта») разгледзела Ваш зварот у пытаны ўключчэння газеты «Наша Ніва» ў падпісны каталог на першыя паўгодзінды 2007 году і тлумачыць наступнае.

Як што РУП «Белпошта» суб'ект гаспадарання, дык тады мае права ў сваёй камэрцыйнай дзеянасці кіравацца эканамічнай мэтазгоднасцю.

Паводле п. I арт.391 Грамадзянскага кодэкса Рэспублікі Беларусь, «грамадзяне і юрыдычныя асобы вольныя ва ўкладаныі дамовы. Гануджэнне да ўкладаныі дамовы не дапускаецца, за выняткам выпадкаў, прадугледжаных заканадаўствам ці добраахвонта прынятых забавязаньнем».

У адпаведнасці з вышэйзгаданым, РУП «Белпошта» мае права не ўкладаць на I паўгодзінды 2007 году дамовы з рэдакцыяй і (выдацтвам) і не ўключчаць іхняга выданыя ў каталог.

З павагай,

Начальнік выдавецкага цэнтра «Марка» І.В.Астроўская

Ад Рэдакцыі. Добра, што «Белпошта» яшчэ перавозіць лісты ўсіх. А то ж магла б перавозіць лісты толькі тых, у каго яны эканамічна мэтазгодныя, а немэтазгодныя няхай носяць самі... Сорамна прызнацца людзям, што яны праста выконваюць, што ім загадаюць «ідэолягі». Так, як аднаму загадваюць у БРСМ заганяць, і ён заганяе, другому — Красоўскага мучыць, і ён зьдзекуеца з хлопца, так трэція прафэсійна заганяюць беларускую культуру ў рэзэрвацию. І кожны сабе знайдзе апраўданье.

Пошта — прадпрыемства агульнаграмадзкае, манаполіст на сваім рынку, і таму абавязаная аказваць паслугі ў роўнай меры ўсім грамадзяном і ўсім установам. Так было і так некалі стане зноў.

На тым баку Белавежы

Неспадзянкі пачынаюцца яшчэ ў польскім консульстве: замест эўрапейскага «спадарства» на стандартах для атрымання візы, што год там выдавалася за тры дні, маем азіяцкую «господа» і месця чаканьня.

На мяжы пад Берасцем чарга шаленая — тутэйшыя маюць някепскі бізнес на бэнзіне — тысяча «зялёніх» у месяц нікому не замінала. Падобна на тое, што ў нас вырасла цэлае пакаленне такіх спртынгов.

На мой погляд, нам трэба пакінуць думкі, што ў Беластоцкім вядомстві квітнее беларушчына — адна афіша на тумбе з прапановай паглядзець ды паслухаць тamtайшыя беларускамоўныя гурты, адна наша песня на ясельлі, дзе маладая была зь беларусаў, ды адзін беларускамоўны паліцыянт у Бельскім Падляскім — ці не замала за чатыры дні?

Але сапраўдныя «капыткі» насталі побач з традыцыйнымі польскімі стравамі, мэнтальнасць і гасціннасць «людзей крэсовых», навакольныя краявіды падказваюць: мы тут ёсьць.

Абсалютна відавочна, што большая частка праваслаўных храмаў мае занадта добры выгляд для размовы пра цік з боку дзяржавы. Але мова служак — расейская ды польская. Можа, таму ўсё так і добра звонку. Супрастьлеўскі базыянскі кляштар адноўлены цалкам, вельмі прыгожы і вельмі праваслаўны.

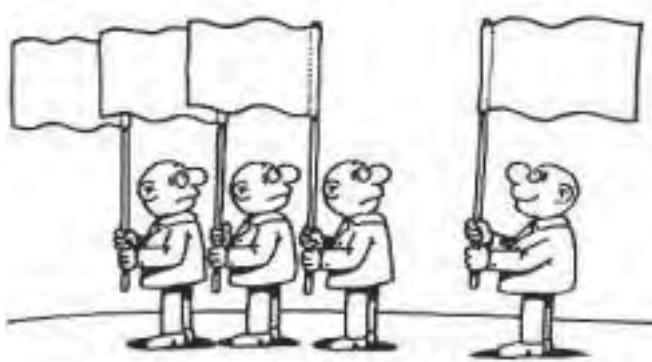
З навакольных мястечак ці на саме цікае для вандроўніка — Дарагічын — тры кляштары над Бугам, фартэцкі былогу ўмацаванага раёну «Беластоцкага выступу», файны гатэльчык з добрай кухнай — ці не раскоша?

Увогуле, адпачыць у блізкім заежжы можна з усёй шчырыасцю — дзякую Богу, зь пяці суседзяў чацвёрта знаходзяцца ў Эўропе. Толькі знайсьці крыху вольнага часу.

Валер Міцкевіч, Берасць

Дажыліся

Улада лезе ў кішэні грамадзянаў і прымушае іх выдаць коўца заробленыя сваёй працай гроши на падпіску на дзяржаўныя газеты. Докшыцкому вузлу паштовай сувязі давалі «зъверху» плян падпіскі, які яны выканалі на 100 працэнтаў (добра, што хоць перавыкананьнем не заняліся). Начальнік пошты Р.Каралевіч у сваім інтэрвю раённай газэце «Родныя вытокі» нават не хавае прычын, чаму так вырасла падпіска. «Дзякуючы кіраўнікам арганізаціі і іхнім намеснікам у ідэолягі-

ЖАРТ

чай работе, цяпер і ў горадзе павялічылася колькасць чытачоў. Ёсьць станоўчы прыклад у цэнтрападысаным вырашэнні пытання ѹндывідуальнай падпіскі ў некаторых арганізаціях».

Вось дык дажыліся! Мала таго, што ўлады прымушаюць, дык яшчэ і не хаваюць гэтага і называюць прымус «станоўчым прыкладам». Аўтарытэту ўладзе гэта не дадае, але ўсе ў нас прывыклі да дэблізму.

**Янка Зуброўскі, в.Лапуты
Докшыцкага раёну**

Застаюся пры сваім

Шчыры, шчыры-шчыры дзякую Вам за друкаванае беларускае слова! Гэта велькай-велькай падтрымка для мене, бо я цяпер знаходжуся ў расейскамоўным асяроддзі: штодзённая рэчаісныя размовы — на мяжы з вар'яцтвам: да мене звязрантою падрасейску, а я адказваю па-беларуску, ці наадварот. Да стала ўжо! А як прыемна чуць беларускую мову! А калі здараецца што-небудзь беларускамоўнае па тэлебачаныні, радыё, дык там такія «пэрлы» праскоквюць — барані Божка! Аж, прабачце, ванітэ ад усялякіх там «канфет» (меліся на ўвазе цукеркі) ды «флагагү» (на ўласных вочы бачыла малюнак сцяга «захад над багнай», пад якім было напісаны «дзяржаўны флаг»). Бр-р! Жахліва!

Ведаеце, а я ж сама парайнальна на нядыўна стала беларускамоўнай. Раней час ад часу набігали імпэтныя хвалі беларускіх мовы-думкі, але аднойчы прачнулася і зразумела, што больш не могу гвалтаваць сябе, свае думкі, свае вусны расейскай мовай і што мне наасамрэч пляваць на тых, якія кажуць мне аб «калгаснасці» (гэтае слова чамусці пагардлівым тонам) беларускіх мовы. Я застаюся пры сваім меркаванні на сваёй мове.

Мне здаецца, што я ня майстар пісаць лісты, але тут ужо сэрца за-

гаманіла.

Ноч. Дождж. Бессань. «Наша Ніва».

Думкі розныя...

Вырашала вось даслаць Вам акрамя сардечнай падзялкі яшчэ не-калькі сваіх вершаў і кавалачак прозы-роздуму.

Бясконція думкі бязылітасным ранкам... Усё, безумоўна, пачнецца спачатку і скончыца ноччу: памрэ, затайца, Крыху пачакае, крыху загаіца, А потым, узмачніўшыся новай крывёю, Прыціснё да долу, накорміць зямлёю, Якая трывала цярпела бясконца. Плячуе, бруднае, воўчае сонца.

Ліда Н з гораду М

Запрашаем усіх, хто ведае Зьмітра Дашкевіча й «Малады фронт», стаць съведкамі салідарнасці ў судзе. Будзь разам з намі.

**Павал Севярынец,
Малое Сітна**

«НН» з радасцю друкуе ў газэце і на сайце www.nn.by чытацкі лісты, водгукі і меркаванні. З прычыні вялікага аб'ёму пошты мы ня можам пацвярджаць атрыманні Вашых лістоў, ня можам і вяртаць неапублікованыя матэрыялы.

Рэдакцыя пакідае за сабой права рэдагаваць допсы.

Лісты мусяць быць падпісаныя, з пазнакай адресу. Вы можаце дасылаць іх поштай, электроннай поштай ці факсам.

Наш адрес:
а/с 537, 220050 Менск.
e-mail: nn@nn.by.
Факс: (017) 284-73-29.

ЯНКА ЗАПРУДНІК

I сказаў Бог беларусу... (I)

1. I сказаў Бог беларусу: Я стварыў цябе паводле вобразу і падабенства Майго, удыхнуў у цябе дыханье жыцця і зрабіў цябе душою жывою.

2. Я даў табе разум, і волю, і працавітасць, каб ты карыстаўся імі дзеля добра бліжніх сваіх.

3. Прыглядайся да навакольля. Бач, як стварэныні Мае множанца паводле роду іхняга: усякае быльё, кустоўе, дрэвы, усякая рыба, жывёла й птушка крылатая, і плямёны людзкія — усё працягваеща паводле роду іхняга.

4. У разнастайнасці прыроды — Мая сутнасць. Будзь верны ёй, стварай паводле роду свайго і будзеш дабраславё-

ны за гэта.

5. Я ўдыхнуў у цябе здольнасць называць рэчы й звязы сваімі імёнамі, каб захоўвалася повязь паміж табой і тваімі напшадкамі.

6. Напшадкі будуць тваім замагільнім жыцьцём, будуць перахоўваць тваю вечнасць.

7. Рух і тварэньне — існасць усяго жывога. У руху і тварэньні ты будзеш апраўдаць сваё існаванье, свой боскі пачатак.

8. Я даў табе жанчыну як спадарожніцу на тваім зямным шляху.

9. Вы й дзецеі вашы будзеце працягваць Маю працу — тварыць паводле вобразу

і падабенства вапага. І зямля ваша будзе ў дастатку.

10. Тоё, што вы створыце, будзе вашым Эдэмам, у якім Я пастаўлю дрэва жыцця, каб квітнеў і на зывёўся род ваш.

11. Закладаю ў вас энэргію і творчы талент, каб вы ўзбагачалі Маё тварэньне. Вы будзеце ўнікальныя ў Мaim шматстайным съвеце і будзеце адказныя за захаванье шматтайнасці.

12. Узнагародай вам за вернасць Маім запаветам будзе радасць творчай працы і быццё працягам Мяне Самога.

*Вычытана зь Бібліі
у верасьні лета Божага 2006*

I сказаў Бог беларусу... (2)

Да 100-годзьдзя
«Нашай Нівы»

1. I сказаў Бог беларусу: дзівэ рэальнасці пакладзены ў аснову Майго съвету — чалавек і народ. Імі вымыраеща Мой лад на зямлі.

2. На шырокіх просторах Майго валадарства Я стварыў мноства языкоў, і ніводзін зь іх ня лішні.

3. Гукі розных моваў мільяя Мне. Яны зъмяшчаюць у сабе сутнасць Майго творчага акту, існасць Мае творчае Свабоды.

4. Мова твая — паказальнік Мае прыхильнасці да цябе. Шануй яе, як Мой съвяты дар табе.

5. У мове тваёй закладзены гукі і хварбы зямлі, на якой ты жывеш. Мова твая — голос Mae прыроды.

6. Мовай сваёю ты будзеш услаўляць Мяне, каб прымальнай была твая ўдзячнасць Мне.

7. У аснову запавету прашанаванье прародзічаў Я паклаў перахоўванье мовы продкаў, каб душы іхня маглі спачываць спакойна.

8. Праз мову ты будзеш трывамаць лучнасць з прашчуромі да саракавога калена і глыбей у вялікі. У мове — твая і тваіх напшадкаў вечнасць. Памятай пра гэта, узгадоўвачы дзяцей сваіх.

9. У цябе будуць цэлія пакаленіні тварцоў мовы, ахойнікаў Маёй духовасці. Гукамі мовы ты перадасі самыя глыбінныя пачуцці свае несъмяротнае душы, самыя высокія ўзылёты творчае думкі.

10. Па мове тваёй будуць пазнаваць цябе іншыя народы.

11. Творчасць словамі, якія Я даю табе на зямны шлях, будзе съведчаннем твае вернасці Мне. За гэта Я ўзнагароджу цябе квітненем культуры і духовай сілаю ды павагай сярод усіх языкоў Maix.

12. Як прадаўжалініку вечнасці аднаго з Maix народаў Я закладаю ў тваю душу адчуванье волі, каб ты ніколі не забываўся, што мова — Свабоды аснова.

Вычытана зь Бібліі ў кастрыйніку лета Божага 2006

ЮРІЙ ДВІРЗЕВІЧ

апавяданьне

Не мыйце, Францаўна!

ПАВАЛ КАСЬЦЮКЕВІЧ

Вы гатовыя?

Ну, тоді, поехали, друзі! Усё гэта адбылося, скажам, у Італіі. Італія месціца на Апенінскай паўвысьпе, асноўныя галіны пра-мысловасці: станковое і машынабудаванье, вінаробства. ВУП — 140 млрд эўра, насельніцтва — 50 млн дуп.

Флярэнцыя — дурны горад, свавольная какетніца: то весліцца бяз дай прычыны, то б'е парцалян і кідаеца на маладых людзей з нажом для рэзкі памідораў. Гэта калі ў гуморы, але толькі паспрабуйце заляцацца ў іншы час, адразу надзявае глыбінныя строі, нават не пургтанскія, глыбей, глыбей. Паказвае трупна-зялёныя фарбы жонка гандляра, нябожчыка: «Мы такія жалобныя, мы такія, як вы можаце да нас, такой небараці, удалы, заляцацца?» Глянцы на мапу Італіі: Італія як Італія, бот ботам, а Флярэнцыя — не разъяры-бяры што, чорная дзірка Галівуду.

На флярэнтыйскім карнавале ўсе нажлукціліся, і п'яныя кітайцы стралялі ў конскі зад съвятога Вацлава з пэтардаў. Прага — сталіца Італіі, а Флярэнцыя — хрэнь нейкая.

Яна прыехала на ровары і сказала: «Дай, дай мне ўкалоцца». Жартую, яна сказала: «У вас мыла ня знайдзеца?» Ехала на ровары, уся такая, ва ўсім такім, спалучэнне «паркаль-вэльвэт», такога за гроши ня купіш, на ровары, але з абцасамі і парасонам, заходзіць у краму і кажа. Ну, вядома, у краму, і ні ў які не «магазын». Бабуля мая казала — «магазын». Ды яшчэ з націкам на другое «а». Аднак «магазын» — гэта частка аўтамата ў такой далёкай, няіснай, але суседнай Югаславіі. Інфармацыя для развагі: жаўнеры войска італьянскага ваююць зробленай у форме «М-16» піццай. Генэралам лічыцца той, хто зьеў трэ пачкі равіёляў.

Пытаньне, канечне, бязглудзе.

Крама ж спэцыялізацца. Мыла ў краме ёсьць, якое хочаце, процьма. Заварное, у кружочак, безалькальнае, кашміравае, расклёшанае, з турбанадзіманьнем.

І ніхто, ніхто ня ведае, што ў гэтыя хвіліны ў Мазыры на лаўцы ў парчыку выпіваюць два чалавекі: адзін лысы, другі прагуляцца выйшаў, і размаўляюць аб tym, ня ведаю аб чым, ну, скажам, аб tym, як у горадзе Флярэнцыя на паўпатаенным зборышчы мылаедаў, якое ававязкова адбудзеца неўзабаве на адной віле, будуць гаманіць Фабіё, Рабэрта і Джанлюка. Фабіё на рэдкасць бялявы, што мае радовішча жаночых ботаў на поўначы Італіі. Апошні суразмоўца не такі важны для апавяданьня, таму зауважым, што Джанлюка — ён чарнявы, непаголены ма-чоіст, і ягоная роля будзе заключацца ў tym, што пры канцы ён праваліцца ў люк. Усе троє багемяцца з калыскі. Але, увага! Памылкаю будзе лічыць, што яны і тут таксама сабраліся адно патусавацца. Съпяшаемся паведаміць, што яны ды іншыя сябры клубу зьбіраюцца штосерады і

штопятніцы з мэтаю добра прабавіць час і зьесьці па кавалачку духмянага — уй, матачкі, духі займае, — чароўнага — ніхто не ўратуеца — валіся адразу, — мыла. Вечарына на віле будзе: пер'е й бліскайкі, кока й герас, Буда й Пэшту.

Выйшаў я ў лазню памыцца. Натуральная, ручнік, мыла кавалак у руцэ тримаю. Кацька дала са старых яшчэ запасаў. Італьянец па горадзе ідзе. Як убачыў, дык кажу — італьянец. Адразу італьянец і ўсё.

— А, што й та ў вас, э, тут за краіна? — пытае і на маё мыла касавурыцца.

— А вы па справе па якой ці проста цікавіцесь? — кажу.

— А я, гэта, тут бізнес круціць хачу, — паставіляць вам гроши, а вы мне — гаспадарчыя тавары на мільёны рублёў у буйных памерах. А што гэта ёсьць у вас за мылца?

Я ня сцяміў усяго (чалавек я такі), а ён — хоп, скапіў маё мыла і ўцякае.

— Ах, ты, — кажу яму ўвасьлед, — сволач, прасыціту! Зла на цябе не

літаратура

хапае.

Хлопчік-«хопчик, де ти був?

Зновку сливку з косткай ів?

Маска, маска, я цябе ведаю. Ты — Віцебская вобласть.

З купленым мылом яна паехала на сустречу з каханым, які яго зачыта фэн. І перад гэтай сустречай на чыгуначным пераезьдзе яна сустрэла сустречны цягнік. Але нічога зь ёй ня здарылася — абтрэсла вэльвэт ад пылу і паехала далей, а вось цягнік па кавалках зьбіралі. Не падкручвайся пад ногі закаханым дзяўчатам, скажам мы. Абтрэсла вэльвэт і паехала праісьці інструктаж ад любага перад наведваньнем клубу аматараў мыла.

«Са старшынём клубу размаўляй разъняволена, хлопец ён наскі. Але, любая, трэба зьесьці мыла. Прynamсі раз на сустречу. Танчы, весяліцца, і потым неназойліва, але каб усе пабачылі, зъясі адзін шматочак. І можна адразу прагнаць тонікам, тэкілай. Асабіста я рэкамэнду гарэлку з «Рэд булам». Торкне як мае. Давай,

любая, усьміхніся».

— Так, так, спадарства, такая цяпер дарагоўля! Абмыляльныя рэчывы шалёных грошай каштуюць. І як вынік — звычайны бруск «дэлюкс» — пяцьдзясят эўра. Пяцьдзясят! Моцарт.

— Ня можа быць, ваў! Што вы ка-жаце, гэта ж нейкая жуда! Штраўс.

— Фі, поскудзь! Паганіні.

— Быў я тут у адным месцы. Там адзін мужык выйшаў у лазню памыцца. Натуральна, ручнік, бруск у руцэ трymаў. Гаспадарчага мылца. Ну, я яго і таго. Вівальдзі.

— А што думаеш ты, любая? Шубэрт.

І тут яна кажа, божа ты мой, і тут яна кажа, кажа, кажа:

— Не падабаецца, не падабаецца, не падабаецца! Сэктанты клятыя! Ненавіджу!

Я хачу па-сапраўднаму. Каб бяз мыла. Раберта, колькі можна яго сесьці? Смактаць, лізаць, садзіць у першых шэрагах, распавядадзь яму пра ВКЛ, перашываць для яго ста-

рую вонратку ад Барбі, запіхваць у бруск сім-картку, крывіць зь сябе Маўглі, сэздзіць у апраметную на мэтро. Хто вы такія тут? Лейтэнанты трускалачных палёў? Во дзе вы ў мяне! Абрыдлі!

Трах-бах, яна абмылкам старшыні ў скронь, ён плясь на зямлю — імгненная съмерць. Крыкі, амбулянсы. Працяг нецікавы. Прыяжджаюць карабінэры — выхопліваюць з кабуры свае выштукуваныя са спагецыці пісталеты, і агавораны Джанлюка, згодна са зробленай вышэй заяўкай на правядзеньне санкцыяванага калектва, паспяхова правальваеца ў люк. Каханыне трымфус. Мілянскія каты ў захапленні.

Тым часам у Маладэчна, на вуліцы Савецкай, былой Віленскай, а яшчэ раней Савецкай, а яшчэ раней Віленскай, у доме нумар 3, на трэцім паверсе, яшчэ да таго, як яна адтуль гахнулася і зламала сябе аўтамабіль, але ўжо паспяля таго, як паспела ажаніцца з майм татам,

мама
мыла
раму.

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЭДАКЦЫЮ

Расейска-беларускі размоўник / Склад. А.І.Лазаравай. Масква: Астрэль—Транзытніга, 2006. — 192 с.

У сэрый расейска-іншамоўных размоўнікаў, укладзеных А.Лазаравай і выдаваных у Маскве, з'явіліся я дзіве вэрсіі (у цвёрдай і мяккай вокладцы) «Расейска-беларускага размоўніка».

Літарамі расейскага альфабету падаецца вымаўленыя беларускіх адпаведнікі расейскіх фразаў і слоў. Паказальна, што выпушчаны ў Расеі размоўнік арыентуецца не на лексычны запас крапів'оскіх слоўнікаў, а на той, якім реальная карыстујцацца цяпер беларускамоўныя гараджане: «спадар», «паважанае спадарства», «напоі», «вайсковец», «гатоўка», «гарбата», «красіцкая мова», «кангельская мова». Прайда, у размоўніку супрацоюцца трасяначныя рэціцыды: «гавядзіна», «водка», «ледзянцы», «у банке», «старговы комплекс», «ва ўнівермаге», «разъмер», «напічатак», «камэрса для хаваныя баражу», «расстройства жывата», «недамаганье».

Але, як кажуць, і за гэтага дзякую, бо на тле сёняшній моўнай палітыкі беларускага кіруніцтва маскоўскае выданье расейска-беларускага размоўніка нааўгут выглядае як ледзівне на выклік. Апошнє ж выданье гэтага кшталту кніжкі ў беларускім дзяр-

жайным выдавецтве («Русско-белорусский разговорник» Арнольда Міхневіча) было ажыццяўлена на самым пачатку 1990-х.

Лявон Баршчэўскі

Касцёл Маці Божай Нястомнай Дапамогі. Двор Шэметава. — Менск: Про Хрысто, 2004. — 32 с.

Дэзвюхмоўная (беларуска-польская) кнішка, фактычна буклет, прысьвечаная парадфі і касцёлу ў Шэметаве на Мядзельшчыне. Гісторычныя звесткі паводле матэрыялаў, сабраных Констанцінам Іватовічам, апрацавала Барбара Аршэўская. Публікуюцца вельмі цікавыя фатадымкі з архіву парадфі. Маю ўвагу прыцягненні дэволі незвычайні здымаў 1960—1970-х г.: ксёндз Станіслаў Кучынскі зьбіраеца наведаць хворых — ён апрануў на галаву шлем, начапі ахоўнай акуляры ды сядзе на матасыцкі (і гэта ўсё ў сувязі з архівом).

Можна сцвярджаць, што цяпер ў Беларусі разывіваецца ня толькі традыцыйнае краязнаўства, але таксама краязнаўства царкоўнае (парафіяльнае і прыходзкое).

ADz

Беларусы смеюцца: карикатуры, юмор / Авт.-сост. Елена

Клименко, Вячеслав Клименко. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2006. — 407 с. 2000 ас.

Выхад зборніка засвідчыў існаваны беларускай школы карыкатуры, адсутніцца якой гнялая рэдактара «Вожыка» на пачатку 1990-х. У таўшчэзным томе ўкладальнікі презентуюць работы двух тузишнікі смеячоў: А.Гармазы, А.Карповіча, П.Козіча, А.Папова і інш., а таксама дасцілінны інтэрв’ю з карыкатуристамі. На жаль, не знайшлося месца для такіх майстроў, як У.Чуглазу і Я.Царкоў. Гумар у зборніку — цалкам на дух часу — дамінует над сатырай, і давізіям бальшыні малюнкаў маглі бы стаць грыбыадаўскія «памяркоўніцы» і акуратнасьць. У менскіх кнігарнях каштуюцца каля 40 тыс.

BP

У полацкім выдавецтве Аляксандра Судніка выйшла чарговая, чацвертая, кніга з сэрый «Сладынина Полацкай зямлі». Гэтым разам за аснову кнігі ўзяты «Путеводитель по гораду Полоцку», які быў надрукаваны ў 1910 годзе ў Полацку да ўрачыстасці пераносу мошчаў сьвятой Еўфрасініі, патронкі зямлі беларускай, з Кіева ў родны горад. Менавіта гэты даведнік, дзе нават пазначаныя кошты на харчы, тавары і паслугі, дапамог свойчас Уладзімеру Алькову ў напісаныні аднаго з

разьдзелаў знакамітай кнігі «Таямніцы полацкай гісторыі». Унікальны часць новага выдання ўтым, што ўкладальнікі з дапамогаю супрацоўнікі полацкага краязнаўчага музею здзілісці вялікую, можна сказаць навуковую, працу. Яны напісалі шматлікі камэнтары, у якіх апісваецца тагачасная прымысловасць гораду, манастыры, суднаходзтва, прынадзеленыя біяграфічныя звесткі асобных палачан, у тым ліку і Хайма Клячка, уладальніка полацкай друкарні, дзе быў надрукаваны даведнік. Кніга прыгожа выдадзеная, мае шмат фотаілюстрацый. Прычым шэраг з іх надзвычай унікальны і друкуюцца ў беларускіх выданнях упершыню. Бадай, самыя адметныя — каляровыя здымкі пачатку XX ст. славутага расейскага фатографа Сяргея Пракудзіна-Горскага, які сарадзіў першых у Расеі праводзіў эксперыменты з каляровай фатаграфіяй. Амаль увесяло архіў сёньня захоўваецца ў бібліятэцы Кангрэсу ЗША. Некалькі незвычайнія бачыць на каляровых здымках страчаныя архітэктурныя помнікі гораду, у тым ліку касцёл Святога Стэфана, драўляны млын на Палаце або бедныя полацкія рабоны прыватнай забудовы ў цэнтры гораду. Што ні кажы, а XIX ст. было для Полацку, бадай, самым змрочным, бедным і глухім.

Васіль Кроква

Беларусы разънеслыі славенцаў у другой палове гульні

Рана радаваліся.

Зборная Беларусі правальна пачала адборачную кампанію да Эўра-2008. У трох матчах нашы гульцы змаглі ўзяць толькі адзін пункт, згуляўшы дома ўнічью з альбанцамі і без варыянтаў саступіўшы ў гасцёх яўным фаварытам группы галіндцам і румынам. Славенцы таксама пачалі не ахвоці, прайграўшы баўгарам і перадолеўшы нямоглых люксэмбуржцаў.

На сёньняшні дзень абедзів зборныя прыкладна аднаго ўзроўню. У сваёй гісторыі беларусы і славенцы сустракаліся двойчы, і абодва разы была зафіксованая нічыя 1:1.

Беларусам, каб працягнуць барацьбу за пუцёўку ў Швайцарыю і Аўстрыю, трэба было тэрмінова перамагаць футбалістай з балканскай краіны. И нашы хлопцы, да іхняга гонару, справіліся з гэтай задачай.

На сямнаццатай хвіліне гульні лік адкрыў Дзяніс Коўба, які літаральна прапіхнуў мяч у сетку зь лічаных мэтраў ад варот, але не пасыпелі беларусы як сълед адзначыць гол, як Бышчян Цэсар ударам галавой выраўноўвае лік. Беларусы відавочна саступалі ў барацьбе з супернікам на другім паверсе. На перадапошній хвіліне першага тайму Клемен Лаўрыч таксама галавой выводзіць гасцей наперад.

У перапынку Юрэ Пунтус, відаць, змог знайсьці патрэбныя слова для сваіх гульцуў. Яны выйшлі на другі тайм, зарыентаваныя на барацьбу. Асабліва гэта было заўважна на прыкладзе Сяргея Карніленкі. Форвард днепрапраўдзенскага «Дняпра» цягам пятнаццаці хвілінаў аформіў дубль. Беларусь пачала выиграваць 3:2.

Апошняя хвіліны гульні былі падобныя да арэляў, калі перавага магла скліпіцца ў любы бок. Славенцы трапілі ў штангу. А беларусы забілі. На 85 хвіліне ўдар Уладзімера Карыцкі са штрафнога быў трапны. 4:2 — такі вынік зафіксаваў сьвісток галоўнага судзьдзі матчу. Беларусы сёлета атрымалі першую перамогу.

Зыміцер Панкавец

Браток, нашы
забілі!

Саму гульню
я таксама
здымала :)

Праця
на старонцы 32.

Больш за ўсё ў футболе люблю перапынкі :)

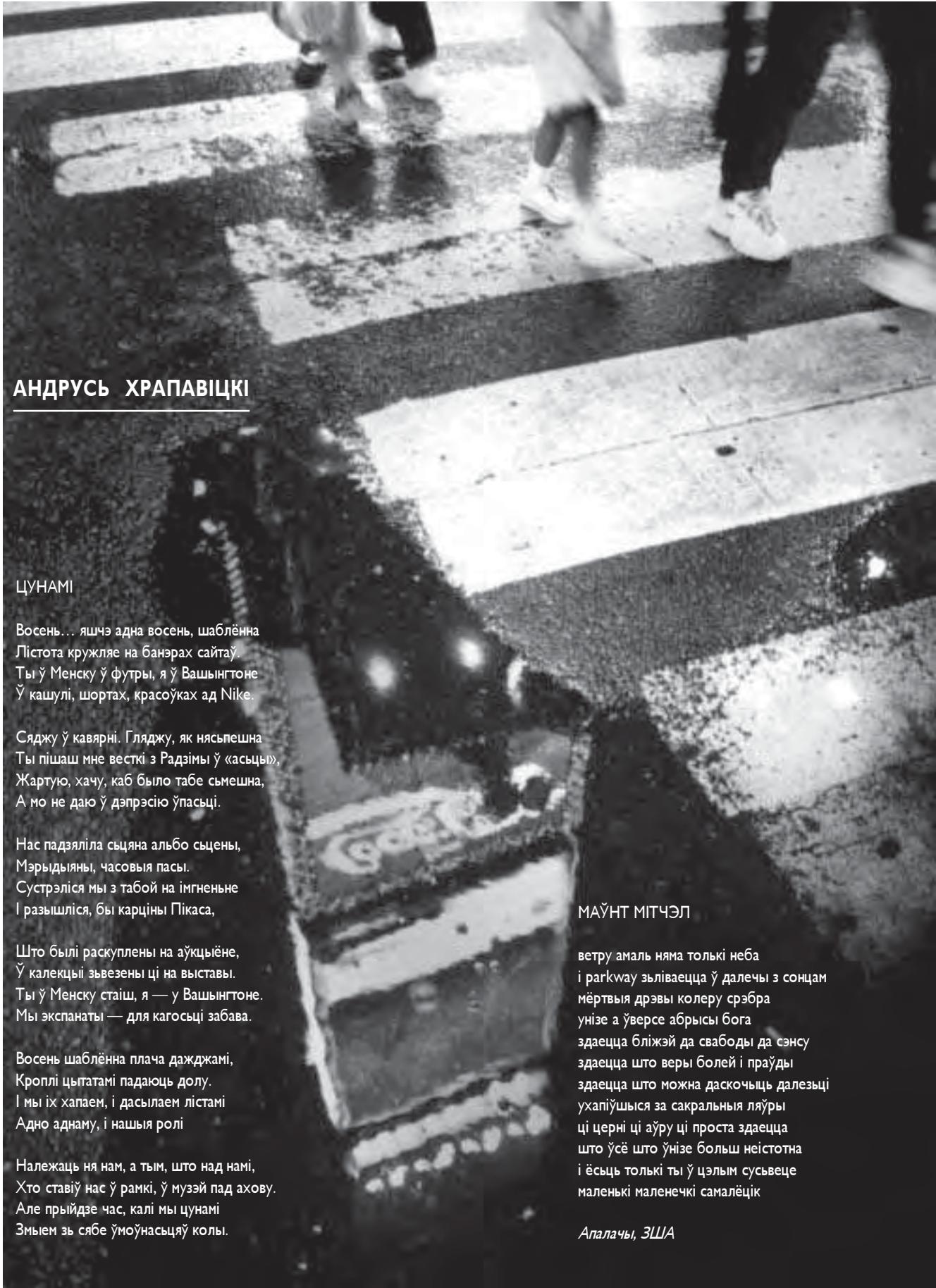
Гоооол!!! (Сяргей Карніленка)

Усё. Перамога. (Уладзімер Карыцька).

Здымкі Юлій Дарашкевіч

АНДРУСЬ ХРАПАВІЦКІ

ЦУНАМІ

Восень... яшчэ адна восень, шаблённа

Лістота кружляе на банэрах сайтаў.

Ты ў Менску ў футры, я ў Вашынгтоне
У кашулі, шортах, красоўках ад Nike.

Сяджу ў кавярні. Гляджу, як нясьпешна
Ты пішаш мне весткі з Радзімы ў «асьцы»,
Жартую, хачу, каб было табе съмешна,
А мо не даю ў дэпрэсію ўпасьці.

Нас падзяліла съцяна альбо съцены,
Мэрыдыяны, часовыя пасы.

Сустрэліся мы з табой на імгненьне
І разышліся, бы карціны Пікаса,

Што былі раскуплены на аўкцыёне,
Ў калекцыі звязаны ці на выставы.

Ты ў Менску стаіш, я — у Вашынгтоне.
Мы экспанаты — для кагосьці забава.

Восень шаблённа плача дажджамі,
Кроплі цытатамі падаюць долу.
І мы іх хапаем, і дасылаем лістамі
Адно аднаму, і нашыя ролі

Належаць ня нам, а тым, што над намі,
Хто ставіў нас ў рамкі, ў музэй пад ахову.
Але прыйдзе час, калі мы цунамі
Змыеем зь сябе ўмоўнасцяյ колы.

МАЙНТ МІТЧЭЛ

ветру амаль няма толькі неба
і parkway зыліваецца ў далечы з сонцам
мёртвия дрэвы колеру срэбра
унізе а ўверсе абрывы бoga
здаецца бліжэй да свабоды да сэнсу
здаецца што веры болей і прауды
здаецца што можна даскочыць далезьці
ухапіўшыся за сакральныя ляўры
ци церні ці аўру ці праста здаецца
што ўсё што ўнізе больш неістотна
і ёсьць толькі ты ў цэлым сусьвеце
маленькі маленечкі самалёцік

Апалачы, ЗША

Кожнаму свая цыбуліна

Пра Аляксандра Фядуту, Васіля Быкава, генэрала Сівакова і маральны рэлятывізм. Піша Пётра Садоўскі.

Час зьмяняе людзей. Рамантыкі становіцца прагматыкамі, баязліўцы — героямі, съяпія становіцца відущымі. Улюбёныя вучні могуць неаднойчы здрадзіць, а потым даць грунт іншым для выратаваньня душы. Іншыя, паводле загаду настаўніка ды абставінаў, становіцца шамшурамі. Пасыль іх апраўдаюць у апокрыфах. Такое бывае ня толькі ў Эвангельлі, але і ў жыцьці. Далёкія падзеі больш-менш аб'ектыўна асэнсоўваюцца праз гады і эпохі. Актуалі ж пякуць балоча. Ці можа творчая ды жыцьцёва актыўная асoba быць беззаганай ва ўспрыманьні сучаснікаў? Дзе мяжа маральнай прыстойнасці?

Я, напрыклад, прыблізна ўяўляючы склад чытацкай аўдыторыі «Нашай Нівы», быў усё ж зьдзіўлены вынікамі першага апытаўнічага чытачоў, каму б яны сёньня надалі годнасць «народнага пісьменніка». Што гэта за дрэйф эстэтыкі прыгожага ды нацыянальнай этыкі ў бок чыстага эмацыйнага драйву? Магчыма, тут паўплываў папсовы расейскі праект «народны артыст»? Але ж дзіўна, калі побач з Генадзем Бураўкіным стаіць Адам Глобус? Я ня думаю, што, гледзячы на зорнае неба або застаючыся сам-насам з сабою ўначы, сп.Глобус адчувае так, як піша. Какецтва зь літаратурным вуаерызмам і шоў-прыёмамі на мяжы маральна-эстэтычнага фолу існуюць ўжо дзясяткі гадоў там, дзе ёсьць рынак. Людзі з талентам мастака і мэнеджэра слушна робяць, што раскручваюць самі сябе. Няма ж

ципер таварыства «Веды» ды пущёвак з Саюзу пісьменнікаў. Можна зразумець тых пісьменнікаў, што друкаваліся яшчэ на савецкія гроши, калі іх часам бянтэжыць дынамізм Андрэя Хадановіча ці Ўладзімера Арлова. Аднак нельга ўсур'ёз съязвярджаць, што літаратурныя застыглыя перформансы трывгацігадовых а ля «Бум-бам-літ» — сапраўдная літаратура.

Карыстаючыся мэтафарай нобэлеўскага ляўрэата Гюнтэра Граса, можна сказаць, што кожны творца па-свойму лупіць сваю цыбуліну і кожнаму па-свойму яна шчыпіць пры жыцьці вочы. На жаль, у нас дыскусіі пра эстэтыку і маральна вельмі папулярныя. На апошні значны твор Граса (цэлых 477 старонак) *Beim Häuten der Zwiebel* («Лупячы цыбулю»), паводле падлікаў *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, у Эўропе адгукнуліся 42 вядомыя інтэлектуалы і 159 мэдыйных рэдакцыяў. Прадметам абмеркаваньня стала не сама асoba Гюнтэра Граса — эстэта і мараліст, які прыгадаў, між іншым, што ў юначым узроўніце перад амэрыканскім палонам і раненінем зь лістапада 1944 г. ён добраахвотна служыў у СС (тут шмат розных спэкуляцый), — а больш шырокое пытаньне: ці можа эстэта быць маралістам і наадварот? Ці можа эстэтыка і паэзія ў шырокім сэнсе (*Dichtung*) быць вышэйшай за марал?

У згаданай кнізе ды шматлікіх інтарвю апошніх гадоў Гюнтэр Грас, гаворачы пра свае этычныя і эстэтычныя пошуки і разрыў з каталіцкай царквой ў 1974 годзе, пазыцыйнага сябе побач з сучаснымі бліскучымі інтэлектуаламі Пэтэрам Гандке ды Карлгайнцам Дэшнэрэм, якіх парыноўваюць з Гайнэ і Залі, і прызнаеца, што ў эпоху Адэнаўера, які прывёў пасъляваенню

Нямеччыну да дэмакратыі, свабоднага рынку і росквіту, для яго, некалі рамантычнага юнака 1940-х гадоў, эстэтыка нацыянал-сацыялізму была больш гарманічная і прывабная, чым съмярдзючае шпісъбюргерства і фарысайства высокага каталіцкага асяродзьдзя ў сталым веку. (Тут неяк адразу ўзынікае рэфлексія пра эстэтыку і маральнасць РПЦ на беларускіх аштарах ды пра дачыненьні нашых інтэлектуалаў з царквой як грамадzkім інстытутам.)

Дарэчы, выдатны аўтар, але небездакорны сацыяльна-грамадзкі эстэт Эміль Залі быў выдатным маралістам, калі пісаў сваё вядомае эсэ *J'accuse* («Я абвінавачваю») падчас афэры Дрэйфуса. Вышталцоны мараліст і эстэт Сартр, які ў свой час адмовіўся ад Нобэлеўскай прэміі, гістарычна вінаваці Флібэру і братоў Ганкураў за залішні эстэтызм і грамадзянскае маўчаньне, хашя, паводле съведчаньня сучаснікаў, пасыль вяртаньня зь нямецкага палону ўвесень 1941 г. сам ахвотна заняў месца гвалтоўна адпраўленага на пэнсію свайго калегі-габрэя.

Публічна распранаюць сябе ў той ці іншай ступені людзі з маствацкім бачаньнем съвету, падпітая, хворыя на галаву ды хітратаватыя прагматыкі для піяру, толькі імітуючы тое «лупленьне цыбуліны». Разважаючы пра жыцьцё, пішучы ўспаміны ды малюючы партрэты сучаснікаў, аўтары малююць адначасна і свой партрэт. Гермэтычных аўтараў вельмі мала. З нашых я ведаю хіба Святлану Алексіевіч. Ейныя партрэты сучаснікаў вельмі мала гавораць пра сіны ўласны ўнутраны съвет. Псыхааналіз тут не дапаможа. Іншая рэч — дзе аўтар шукае гармонію, калі проста жыве, а ня творыць. Пачытайце тэксты даўній сяброўкі Святланы — Марыі Вайцяшонак, і шмат што стане ясна. Зъвернемся больш прадметна да нашых беларускіх прыкладаў, больш дробнага ці больш значнага маштабу. Зразумела, я тут не прэтэндую на абагульненне, а

Пётра Садоўскі —
Пасол Беларусі
ў Нямеччыне
(1992—1994),
дэпутат
Вярхоўнага
Савету XII
скліканьня.

выкладаю толькі свае ўражаньні. І сутнасьць не ў імёнах, якія я буду згадваць. Хацелася б наблізіца да спэцыфікі беларускай нацыянальнай эстэтыкі ды этыкі прыгожага. Заганнасьць яе чысыціні — у сузіральнасьці, імкненіні да хрысьціянскага ідэалізму, можна сказаць нават — ленасьці, недынамічнай тугі па съветлым заўтра. Сутнасьць у эстэтычным ды маральным камфорце, які мы адчуваєм, успрымаючи туу ці іншую падзею. Ёсць такое беларускае слова «вінаваціца». Пра яго некалі вельмі добра пісаў Віктар Казько, узгадваючы сваю маці. Так яна казала, калі ёй цяжка было чуць і бачыць злое. Яна шкадавала нават пустадомкаў і жадала таму, хто чыніў зло, разуменьня свайгі слабасьці чыніць іншым благое. Яна «вінавацілася» за чужое зло, за чужы грэх. На нашай сацыяльна-гістарычнай сцэне часта граюць далёка ня лепшыя асобы. Але гэта зазвычай людзі бяз комплексаў,

незалежна ад таго, ці гэта геаграфічная набрыдзь, ці дамаросльня пустадомкі, якія ня лічаць, што культурная аселасьць ды магілы продкаў — гэта маральнасьць. Для сучасных пушкіністаў Пушкін састарэў. Узгадайце ягоныя «два чувства дивно близких нам». Мы разам, добрыя, разумныя, адукаваныя, з нашай талерантнай этыкай, скільныя блізу «вінаваціца» як бы за нашых (але па сутнасьці чужых нам) амаральных герольдаў. Уявіце сябе ў глядзельнай залі, дзе на сцэне ваш знаёмец бярэ фальшивыя ноты. Вы апускаеце галаву ад сораму. Назаўтра у вас могуць разбалецца галасавыя звязкі. Я вельмі разумею прафесара Юр'я Хадыку, калі ён піша пра свой эстэтычны дыскамфорт, калі бачыць, як ужо немалады грузнаваты презыдэнт зь вельмі пасрэднай тэхнікай бегу перамагае на роліковых лыжах маладых прафесійных спартоўцаў. Гэта

гаворыць пра стан грамадзства ня меньш, чым зьбіцьцё АМОНам дэмманстрантаў.

Вось я атрымліваю запрашэнне Беларускага ПЭН-Цэнтру на прэзэнтацыю кнігі А. Фядуты «Партрэты сучаснікаў»... з нагоды 100-гадовага юбілею «Нашай Нівы». Тры кропкі тут перадаюць фігуру нечаканаасьці. Якое дачыненне мае Фядута да 100-годзьдзя «НН»? Для мяне гэта — архетып, антыпод гістарычнага праекту «НН». Я ня маю на мэце збэсціць Фядуту. Ён мае права быць тым, чым ёсьць. Ён ня можа быць іншым. «Наша Ніва», кажучы кастрюбавата-патасна, перадусім — гістарычны маральна-этычны праект беларускай нацыі. Цяпер ён паступова набірае вагу і з гледзішча мадэрновай эстэтыкі. Нехта назваў Аляксандра аднойчы нашым эстэтам ад эсэістыкі. Ён — нястомннае пяро. Ён ня можа не

Працяг на старонцы 36.

Кожнаму свая цыбуліна

Працяг са старонкі 35.

пісаць. Вышісаўшыся на апазыцыі «александрыках» (мой наватвор па аналёгіі зь «шлішкамі»), ён пайшоў па галоўных рэдактарах недзяржаўных СМІ ды ўсё пытаваўся: «Пра што пісаць?» Фядуту часам цікава чытаць. Чытаючы рубрыку «НН» «Піша Аляксандар Фядута», сапраўды можна знайсьці шмат цікавага. Хто б яшчэ з нашых эсэісташ мог бы зымасьціца! Макаёнка ў мадэрновы ўзрасці кантэкст або знайсьці ў Быкова нешта такое, пра што ён сам і ня съніў. (Увогуле такое ў мастацтве здараеца. Бродзкі называе гэта спонтанным прароцтвам паэзіі.) Я амаль не жартую. Фядута спрыяе ператварэнню «НН» і ў эстэтычны праект, пазбаўляе яе сялянскага флёру і прастаты пачатку мінулага стагодзьдзя, нават робіць злыёгку глямурнай. Ён ня скажа, напрыклад, што аўтарка (ці аўтар) нешта сплягіяці. Ён скажа пра абазнанасьць ды начытанасьць.

Падобна, моцныя асобы заўсёды фасцінавалі Аляксандра Фядуту. У сваім эсэ ў часопісе «ARCHE» ён угадвае, што некалі, у Ленінградзе, пачуўшы ў гатэлі ад буфэтчыцы пра съмерць генесека Юр'я Андрапава, чуйны юнак не экзальтавана-публічна, а сам сабе расплакаўся: «Съмерць Андрапава ў вачох дваццацігадовага гарадзенскага студэнта — падзея сур'езнай. Менавіта пры ім на вуліцах гораду, дзе адбыўся апошні сойм Рэчы Паспалітай, перасталі траплянца п'янія, а на прылаўках зьявілася кілбаса. Пры думцы аб tym, што п'янія ізноў зьявіцца, а кілбаса зьнікне, слёзы жалобы самі наварочваліся на очы. Я падняўся ў нумар, выплакаўся...»

Наступным аб'ектам захаплення дынамічнага моладзевага лідэра Аляксандра Фядуты стаў Аляксандар Лукашэнка, які абяцаў дбаць пра кілбасу і чыстыя вуліцы ў беларускіх гарадох. У коле «маладых ваўкоў» Аляксандар быў, несумненна, самы таленавіты эстэт.

Цяпер ужо эвалюцыянаваны ў апазыцыянэра «малады воўк» Анатоль Лябедзька, у 1994 г. толькі лубочна-папулісцкі эсэіст, згадвае — сёняня ўжо іранічна — зарыфмаваную эстэтычна-маральнную літаратуру Пераможцу, якую склаў Аляксандар Фядута: «Лукашенко с гением природным / Смело гневом овладел народным / Дай нам Бог, чтоб этот смелый лев / Усмирял и вперед народный гнев...» (цытую паводле «Народнага тэлевізара» У. Падгола «Дуэль Лябедзька—Лукашэнка»). Мая «начытанасьць» ніяк не дае мне пазбавіцца ад паралельнай асацыяці з вітальнym тостам «Многія лета» вялікага расейскага паэта-дэмакрата Мікалая Аляксеевіча Нікрасава, які ён рыфмавана выказаў генэрал-губэрнатару Паўночна-Захоўнага краю Міхаілу Мураўёву, які з дыктатарскімі паўнамоцтвамі задушыў антырасейскае паўстаньне 1861 г.: «Бокал заздравный поднимая, / Еще раз выпить нам пора / Здоровье миротворца края! / Так много ж лет ему, — Ура!»

Ужо сталым маладзёнам і ўбурэлым журнalistam, напісаўшы дома ўжо не адну пілітіку на адрас колішняга куміра (я ўжо прапаноўваў іншыя імя «александрыка», паводле аналёгіі з Дэмасфенам і Піліпам Македонскім), Аляксандар Фядута зъехаў ва Ўкраіну і ўжо адтуль вітаў як знакавая фігура беларускай дэмакраты моладзевы намёставы гарадок на Кастрычніцкай плошчы: целам я ад вас далёка, але душа мая — з вами. І пазней разумна і лягічна пакрытыкаваў лідэраў беларускай апазыцыі. Я ня ведаю, як каму, але мне ня ёмка чытаць. Нешта тут ёсьць бясстыжае, як бы сказаці на полацкай трасяніцы. Хаця Фядута часам шмат што слушна піша пра апазыцыю. Рэч тут пра сумлен'не, сціпласць ды маральнае права павучаць. Як бы ня страціць катэгорыю сораму. «А ў мяне эвалюцыя поглядаў!» — скажа элістычны хуткі розум.

Перабіаем мы часта і ў

адваротным: эстэтычных ацэнках нашых знакамітых дзеячаў-творцаў. Назваўшы іх клясыкамі ды апосталамі, дзякуючы іх бездакорным маральным якасцям, мы часта хвалім тое, што яны самі лічылі прахадным і ня вартым увагі ці нават недасканалым з гледзішча эстэтыкі. Мне давялося аднойчы больш за тыдзень правесыці з Васілем Быкаўм у Нямеччыне ў якасці дэпутата парламэнту і перакладчыка. Так патрапіла. Васіль Уладзімеравіч вельмі крытычна ставіўся да некаторых сваіх надрукаваных выступаў, асабліва экспромтаў на прэсавых канферэнцыях. Чытаючы цяпер, напрыклад, быкаўскую «Доўгую дарогу дадому», я быў эстэтычна захоплены толькі ў тых месцах, дзе згадваеца пачатак вайны. Астатнія набывала маштабы маральнай значнасці толькі дзякуючы ўсьведамленью таго, што гэта Васіль Быкаў. Гэта як пры чытаанні псальмаў — важная, так бы мовіць, «прэсупазыцыя». Дарэчы, барадулінскае «паэтычнае пашырэнне» псальмаў мяне захоплівае больш, чым яны самі. Я, канечне, разумею, што гэта ад майго гнастыцізму і таго, што барадулінская мова — амаль мая родная. Тут ёсьць і свой мінус. Уладзімер Някляеў эстэтычна захоплены піша, што некалі з слоўніка Барадуліна нехта дазнаеца, што «уручча» — не адно мікрана Менску, дзе чамусыці няма ручаёў. Для мяне тут захапленыне толькі ў тым, калі аўтар напіша нешта накшталт «Нябачны Валадар Сьвету знайдзе карнае ўручча для хцівых прыхадняў», узвысіўшы радасна па-купалауску «простае» слова. Для мяне «уручча» — ўсё тое, што трапіць пад руку і прыдасца да моманту: ці сабаку адагнаць, ці воз падсьверыць. Пры жаданні паэтычны вобраз можна пашырыць у другі бок аж да фрыволынага. Радаснае валоданьне словам часта съцірае межы паміж эстэтычным і маральным. Тады губляеца шмат ад таго і другога. Такое назіраем у барадулінскай

камэнтары

«Дуліне», якая пісалася, між іншым, як на канвэры.

Для мяне найвялікшай асалода і камфорта — чытаць Янку Брыля ці Марыю Вайцяшонак. Тут заўсёды час, прастора, мараль, эстэтыка, неба, трава, людзі — усё няспешна і на месцы. Купаеся ў мове і чистых пачуцьцях. Аднак я цалкам згодны з Андрэем Федарэнкам, што трэба адрозніваць «сачыніцельства» ад эстэтыкі мастацкага назірання.

Змалку я чуў, як пасъля вайны (гэта год 1947—1948) даяркі чытали ўслых у нашай хаце — у працоўных перапынках! — «Глыбокую плынь» Івана Шамякіна (цяпер бы сказаў «сачыніцеля»). Тады дзяўчата бачылі фатаграфічна перад сабою сваіх Маеўскіх і Жэньку Лубяна і пры пазнаваньні былі эстэтычна шчасльві...

Чаму ў нас ніхто ня зробіць фільму ці пастаноўкі паводле вельмі сучаснага «сачыніцеля» Юр'я Станкевіча? Як на мяне, дык гэта адзін з найлепшых сучасных аўтараў. У яго і эстэтыка пісаньня ў сваім жанры напісала, чым у некаторых раскрученых аўтараў. Не гаворачы ўжо пра інтрыгу. Калі б каму недасьведчанаму сказаці, што гэта знайдзены Каракевічай твор, — якая б была рэакцыя? Каракевіча мы пакрылі бронзай. Аднак эстэтыка ягонай мовы няроўная. Калі «Леаніды» чытаеш, як пад гіпнозам, дык некаторыя сынтагмы ў іншых творах праста ня лезуць у горла, як сухі хлеб без малака. І гэта — не Майсеева ці Салжаніцынава кастрюбатасць. Гэта праста недапрацоўка аўтара ды рэдактара. Часам я чую, як маладым прачнутым беларусам для засваення мовы раяць чытаць Каракевіча ды Ластоўскую. Гэта трэба чытаць пазней, калі прачытаеш Кузьму Чорнага, Брыля ці таго ж закрытыкаванага ўпічэнт Кандрата Крапіву. Разгарніце ягоны раман «Мядзьведзічы», вазьміце асадку, нататнік ды выпішыце тое, што бы вы самі так не сказаці. Вось гэта і ёсьць сухі астатак, які трэба засвоіць. Тут і сынтаксіс словазлучэнняў (самая неапісаная частка нашай мовы), і лексыка, і яшчэ шмат чаго беларускага. Крапіва як укладальнік слоўніка і акадэмік-сакратар АН БССР — адно, а Крапіва ў мастацкім слове — зусім іншае.

FESTIVAL-GOOD-BY WEBSPRUCH.DE

Нядаўна ўся Беларусь пачула пра масавыя бойкі моладзі пасъля «Свята гораду» ў электрычцы Менск—Пухавічы. Нічога дзіўнага. Культ прымітыўных спартовых захапленняў, пячорнага геданізму з паглынаньнем танинага пойла, экордаў у падніцы піўных барылак на «Дажынках», эстэтыкі спэцназу ні да чаго іншага прывесьці ня можа.

Генэрал-лейтэнант Сівакоў, наша спэцназаўская Лені Рыфэншталь, з флёрам эстэта, прарапандуючы гітлераўскі кодэкс гонару афіцэра ў «Журнале специальнага назначения» (так чытаеца на вокладцы) № 4 за 2006 г., не дасягнуў імплікаванага эстэтычна эфекту сваёй папярэдніцы, а прамалінейна працытаваў чиста маральна-дыдактычную максыму пра вернасць фюрэру ды крымінальную пагрозу тым, хто стаіць у баку ад выбранага фюрэрам шляху і барацьбы. Тут сканчаецца эстэтыка і пачынаецца чистая мараль, пра што гаворыць ужо сама назва аб'екту абмеркавання — маральны кодэкс. А гэта можа быць ацэненае адпаведна катэгорыямі іншага кодэксу — крымінальнага. Лені Рыфэншталь, апостал эстэтыкі Адольфа Гітлера, не падлягала Нюрнберскому суду як крымінальница, бо дзеянічала сродкамі прыгожага і эстэтычна прывабнага. Крэматорыі гітлераўскіх канцлягераў былі таксама своеасаблівымі шэдэўрамі канструктарскай думкі. Ці ўзгадайце

«Ў штрафной калёні» Франца Кафкі. Як прафэсійна і руцінна тлумачыць кат мэханізм дзеяньня спаруды для выканання съяротнага выраку! Таксама — чистая эстэтыка. Глямурны часопіс для байцоў спэцназу з эстэтыкай Лені Рыфэншталь фармуе душы тых, хто прысьвячае сваё жыццё служэнню Айчыне. Такі дэвіз пазначаны на вокладцы часопісу.

Няўжо мы праглынем і гэта, рэжучыся аб калочыя грані гвалтоўнай эстэтыкі таталітарызму? Тады ўжо, прымаючы часова вымушаную рынковую эстэтыку за сапраўднасць, а кодэкс гонару гітлераўскага афіцэра — за максыму паводзінаў, мы паспяхова ператворымся ў радасных шчасльвых пакемонаў ды кібаргаў. І паедзем з шампанскім да цыганоў, як сапраўдныя гусары. Ня варта журыща паэтцы, якую цытуе генэрал Сівакоў. Хапае ў нас выпіўкі, хапае і цыганоў. Не было ў нас яшчэ свайго сапраўднага Гітлера. Мы толькі вучымся.

Магчыма, нехта палічыць мае нататкі на вельмі далікатнымі. Можа быць. Але гэта адпавядае ступені майго рэлятивізму. Адно шкадую: не атрымліваецца ў мяне нічога з эвалюцыяй. З чым у люльку, з тым і ў магілку.

Загаловак ад рэдакцыі. Аўтарскі загаловак — «Эстэтычны і маральны рэлятивізм: беларускія грані». Друкуючы зь невялікімі скартамі.

СЯРГЕЙ АСТРАВЕЦ

Суседзкі дзядзька Іван, які прайшоў з баямі да самага Бэрліна і скончыў сваю асабістую вайну праста ля Брандэнбурскай брамы, называў «сумесцю Молатава» зылітая ў адную пляшку ці ў кантовую малянкоўскую шклянку рэшткі напояў. Звычайна гэта здаралася пасыля вясельля, памінаці любой іншай пагулянкі — карацей, калі нараніцу карцела пахмяліцца, а не было чым. Я цяпля падазраю, што і зь недапітых кілішкаў туды трапляла, у той «кактэйль». Ну, але дзядзька такога слова ня ведаў і адно часам называў сваю грымуочую вадкасць «наркамаўскім напоем», маючи на ўвазе ўсё таго ж таварыша Молатава.

Рэцепт гэтага «напою» бязь цяжкасці можна знайсці ў Інтэрнэце, нават сайт адмысловы існуе. (Тс-с, але ён дагэтуль — дзяржаўная таемніца, і называець складнікі — небяспечна.) Адзінае бяз рызыкі можна сказаць, што робяць яго пры дапамозе бутэлькі, кноту і корка. Гарыць надзвычай зыркім і гарачым полысем. Тысячаградусным. Пагасіць вадою немагчыма. Сумесь для бранятанкавай тэхнікі. Сёння адкрыта гавораць, што гэта быў савецкі напалм. Адзін мой знаёмец анахіст на памяць ведае рэцепты розных гатункаў кактэйлю Молатава, ён яшчэ альхіміяй цікавіцца і прыгатаваньнем віна ў хатніх умовах.

А мне з маленства запомнілася з экспкурсіі ў сталічны музэй вайны і на «курган славы», што ўпершыню бутэлькі з запальняй сумесцю выкарысталі ў 1941 годзе байцы 100-й (запомнілася, што менавіта з круглай лічбай) дывізіі генэрала Русіяна (прозвішча таксама запамінальнае), калі спрабавалі абараніць Менск ад немцаў. Гаварылі, што бутэлькі гэтыя моцна прыдаліся б абаронцам Берасцейскай «крэпасці-героя», але іх не пасыпелі давезены з «гораду-героя» Масквы. Аказалася, што 100-я дывізія ўдзельнічала і ў «вызваленчым паходзе», гнала польскіх памежнікаў ад беларускай савецкай мяжы да літоўскай, яшчэ буржуазнай.

Значна пазней даведаўся я, што ў тых дні нібыта байцы «любоўна» назвалі «гаручку» якраз гэтым самым «кактэйлем Молатава». Хапя мне цяжка ўявіць, каб нехта наважыўся гэтак фамильярна абысыці з прозвішчам адной зь «свяшчэнных кароў» тадышняга палітбюро. Назва гучала, можна нават сказаць, абразыліва. Дый хто зь іх мог ведаць, што такое «кактэйль»? Іншай

Як беларусы пра кактэйль Молатава даведаліся

рэч — самагон.

Дый сэнс, бадай, даруйце за калямбур, двухсэнсоўны. Атрымліваецца, што гэта «кактэйль», які Молатаў прыгатаваў для Рыбэнтропа, які аказаўся гэткім падступным ды няшчырым і не забясьпечыў выкананьня такога выдатнага пакту — дамовы аб мяжы і сяброўстве. Занадта складана, як на чырвонаармейца ў акопе, за 15—20 мэтраў ад злавеснага, жудаснага нямецкага танка. Нейкі чамадан з падвойным сподам. А камісаў? Агітатары і прапагандысты? Палітуправа РККА? А сакрэтныя аддзелы розных НКВД? Яны што — мышэй не лавілі? Штосьці ня верыцца.

А можа, НКВД было не да таго: у першыя дні вайны расстрэльвалі вязняў супешліва, паліці дакументы, вывозілі скарб. Нямецкія танкі ды авіяцыя не давалі спаць у шапку. Дзеесь праз тыдзень пасыля захопу Менску «дзяржкамітэт абароны» выдаў пастанову: змагацца з бранятанкавымі сіламі бутэлькамі з запальняй сумесцю і дзеля гэтага павялічыць значна іх вытворчасць. Гэтак адбыліся афіцыйныя народзіны кактэйлю Молатава.

Усё ж, думаецца мне, для чырвонаармейцаў слова «кактэйль» безумоўна магло гучыць абраходабрай у лепшым разе і адмоўным буржуазным слоўцам з прысмакам заганнасці — у горшым. Значна больш праўдзіва выглядае фінскае глумачэнне — адкуль узяўся славуты «кактэйль». Молатаў абвесыць савецкому народу аб пачатку вайны з Фінляндыяй. А фіны пачалі паліці бутэлькамі з запальняй сумесцю лёгкія савецкія танкі, якія выдатна гарэлі. Съмешнную назуву для шкляных гранат прыдумалі заходнія журналісты, якія пісалі рэпартажы пра вайсковыя дзеяньні, седзячыя у хэльсинкіх барах.

Для беларусаў прозвішча наркама Молатава зрабілася найбольш вядомым у 1939 годзе, які стаў для іх ураджайным на падзеі. Спачатку ў Беларусі Ўсходній гвалтам сталі зынішчаць хутары, перасяляць гаспадароў у вёскі, каб выцкоўваць у іх гаспадарлівасць. Хаты разваливалі энкавэдысты, камсамольцы ды іншыя актыўніцы, а складаць съцены на новым месцы ніхто не съншпаўся. І калі напай вёскі, дзе мае дзяды жылі, таксама некалькі чалавек пацярпелі. А

тут яшчэ неўзабаве мабілізацыя пачала ся. Патлумачу: я пра тое, як у Саветах забаяліся, што немцы раптам рушаць на Польшчу і да самых Стоўпцаў дойдуць. Потым, праўда, зь імі дамовіліся, пакт Молатава—Рыбэнтропа падпісалі ды ўздыхнулі з палёткай.

Але народ тады зильякаўся: з хатаў павыганялі, а зараз яшчэ вайна пачненца — бо навошта тады мабілізацыя? Пропаганда адносна немцаў і Гітлера была напярэдадні рэзка адмоўнай. Праўда, потым раптам за дзень усё зьмянілася, паведамлены пра Нямеччыну напоўніліся саладжавасцю і амаль замілаваньнем. Маўляў, Адольф Гітлер вельмі шмат зрабіў для нямецкага народу і навеў паўсюль парадак, а парадак павінен быць перш за ўсё. Дысцыпліна і парадак, як у дырэктыве нумар адзін. Простыя людзі вельмі ўздзичныя свайму правадыру.

Дзядзька Міхей набаліваўся, праспаў доўга, захацелася апахмяліцца. А ў карчме пачаў лаяць, па завядзёнцы, фашыстаў, што не даюць спакойна выпіць, трymаюць у напрузе. Да яго кінуліся некалькі сексатаў адразу: «Ты што плявузвяш? Адольф Гітлер — найлепши наш сябра. Ён — правадыр Вялікай Нямеччыны! Газэт не чытаеш?! Боўдзіла!» Вось так і заляцеў наш дзядзька Міхей, жартаваць не пазнаўшы. Так, здаецца, з Сібіры і не вярнуўся. Хаця штосьці казаў, нібыта ён трапіў у штрафбат ікрою змываў сваю няўдалую памылку ў баях з войскамі СС. Дайшоў да радзімы фюрэра, да Аўстрыі, заўзята лаяў яго, а наконт самой Аўстрыі лічыў найлепш памаўчаць, надта ж яму там спадабалася.

Другі дзядзька — Аркадзь — настаўнічай пасыля Аршанскаю пэдтэхнікуму. Настаўнікаў падчас мабілізацыі пачалі шмат забіраць да войска, на камандзірскія пасады. Камандзіраў моцна не хапала, шмат перастралялі ў 1937-м. Ну і яго ўзялі ды — адразу — у вызваленчыя паход. Тамака, у Заходній Беларусі, ён і пазнаёміўся з будучай жонкай. Так што ня будзь 17 верасьня, не стварылася б яшчэ адной беларускай сям'і. У гэтым факце шмат глыбокага сэнсу, сымбалічнасці. Хай мне даруюць нашыя ніглісты. І такіх сем'яў я ведаю нямала. Яны, можна сказаць, змацавалі бела-

22 чэрвяна 2006 г. Перамога «нашых» на «лініі Сталіна».

рускі народу у адзіны, не задумваючыся над тым, што выканалі гістарычную справу. Перамаглі, уласна кажучы, комплекс шасьціпавятовай Беларусі.

А потым дзядзька ўдзельнічаў у тым знакамітым парадзе ў Менску, які ня вельмі даўно зноўку стаў Минскам. А пасля параду ўлады наладзілі статыячную дэманстрацыю працоўных. Столікі ж тады жыло ў самой стацыі, дакладна сто тысяч жыхароў. А затым як «вопытнага» камандзіра дзядзьку Аркадзя перакінулі на Ленінградскі фронт. Іх усіх паслаў на фінскую вайну. Маўляў, «абстравія» часткі, пораху ітохнупі, стрэльбы ў руках патрымалі. Так ён і застаўся у войску. Вярнуўся назад (пашанцавала, не загінуў і нават не абмарозіўся), ажаніўся. Яшчэ потым дзяцей панараджаў ў ўнукоў дачакаўся.

Паўтаруся: гэны іхні шлюб для мяне асабіста вельмі сымбалічны. Зъядналі дзьве часткі, якія наўрад ці пры іншых абставінах сталі б адзінай краінай. Нібы спылі суворай хіругічнай ніткай глыбокую рану. Праўда, мяжу трымалі да саме вайны. Дзоты, калючы дрот, памежная заставы, вышкі, жаўнеры са стрэльбамі, прапускны рэжым, падазронасць. Змацавалі шлюбнымі, сяменіцкімі повязямі. Зрэшты, масава адбылося гэта не адразу. Недавер, нават падазронасць, дый як праз калючы дрот цалавацца, браць шлюб?

Чым не пазнейшы Бэрлін, падзелены бетоннымі плотам? Трапіць у другую частку можна было толькі са спэцдзволам, з запрашэннем зь пячаткай. Як мы потым доўга і вельмі рэдка наведвалі закалочадротныя, хоць і братэрска-сацыялістычная краіны.

Аднойчы дзядзька Аркадзь бацьку майму ў лесе ў грыбах, ня вытрываў, расказаў, як фіны спрытна палілі чыр-

вонаармейскія танкі бутэлькамі з запальняй сумесію, як яны гарэлі разам з танкістамі. Ды як камісары мацавалі на сонах партрэты Ёсіфа Бісарыёнавіча, каб байцы не маглі ўцячы і па-здрадніцу кінуць правадыра белафінскай ваеншчыне.

Пра такое пры Саветах толькі ў лесе і можна было пагаварыць. Ясна, што пра «кактэйль» ён тады нічога ня чуў, бо ня бачыў ніколі заходніх газэт на свае вочы. І добра, што ня бачыў, бо адразу заляпець «за шпінаж на карысць буржуазных дзяржаваў». Падазрону ставілі да тых, хто ведаў замежныя мовы, а нават калі сваёй роднай беларускай карыстаўся, ведаць дзеля добранадзеянасьці варта было адну. Як часам жартавалі тады — «мацерную».

Адзін мой знаёмы гісторык вельмі цікавіцца тымі гадамі і любіць распавядаць, як на мяжу зь Фінляндыйя паслалі будучага маршала Куліка, ён кіраваў артылерый, якая мусіла быт аbstравіць чырвонаармейцаў нібы зь фінскай тэрыторыі. Асабліва любіць гісторык нагадаць, як адна разумная книга, названая «беларускай энцыклапедый», нядаўна напісала, што маршал Кулік «вызначыўся ў савецка-фінскую вайну». Маршала атрымаў Кулік за абстрэл сваіх памежнікаў, так бы мовіць, ад імя фінскай ваеншчыны, і за гібелль пяцёх чырвонаармейцаў. Але ўедлівия фіны занатавалі ў журнале памежнай варты дакладны час, хуткасць распаўсюджвання стрэлаў, вугал стральбы вылічылі, вызначылі адлегласць, кірунак і нават прыблізнае месца, адкуль стрялялі гарматы маршала Куліка. Фіны нават афіцыйна паспачувалі чырвоным артылерыстам. Гэта разъярыла наркама Молатава.

Саветы зусім не чакалі, што у фінаў

надзейная жалезабетонная ўмацаваныя, непрыступная лінія Манэргейма, аб якую абламалі зубы чырвоная дывізіі.

Лінію абарончых умацаванняў, начыталі фінскай, Саветам заманулася пабудаваць на заходзе новай беларускай тэрыторыі — прыблізна паводле прызабытай лініі Керзона. Але ні пораху не хапла, ні часу — нямецкія танкі 22 чэрвяна прайшлі наскроў гэтак званую «лінію Молатава», абараняць якую даручылі Куліку. Але маршалу наканавана было застацца аўтарам адзінай, так бы мовіць, удалай апэрацыі, ён апынуўся ў танковым акружэнні пад Белаостокам і з зайздрасцю ўспамінаў фінскія «шклянныя гранаты».

Шчыра кажучы, я і сам канчаткова не разабраўся: ці сутыкнуліся з назвой кактэйлю Молатава нашыя людзі дзякуючы кіно, ці ведалі яе заўсёды, умелі тым кактэйлем карыстацца і даволі спрытна гэта рабілі? Каб адчуць хоць прыблізна кактэйльны смак ды паставіць крапку ў гэтым эсэ, я пайшоў у краму, памятаючы назольную газэтную рэклому пра алька-гольны напой з назвой «Кактэйль Молатава». «Няма больш», — адказвалі ва ўсіх крамах. «Фіны за аўтарскія права нібыта засудзілі вінзавод і болей вішага «кактэйлю» ня будзе», — здолелі патлумачыць у адной гарэлачнай крамцы.

Сяргей Астравец у Менску

27 кастрычніка ў Беларускім ПЭН-цэнтры (вул. Казлова, 7-101) адбудзеца прэзэнтация кнігі Сяргея Астравца «Кактэйль Молатава». Удзел бяруць: аўтар, Уладзімер Арлоў, Адам Глёбус, Барыс Пятровіч і іншыя. Пачатак у 18.30. Уваход вольны.

Юзік Дзенісюк

I «БУМЭР» СЫНУ

Не адно я дрэва пасадзіў,
Не адзін я выкапаў калодзеж,
Зь любай жонкай сына нарадзіў.
Толькі вось адно мяне трывожыць.

Сваёй хаты я не збудаваў.
А ў кватэры, што ў чужым этэры,
дзісі «Магутны Божа» засыпаваў,
Як суседка грукае ў дзіверы.

Захацеў паслухаць палянэз —
Чую голас: «Захаду прадаўся!
Да музыкаў маеш інтарэс —
Слухай Лучанка, не вычвараіся!»

Я кватэру ў горадзе прадам.
Пераеду з жонка да цёшчы.
Хата ў вёсцы — продакт барада,
Ды ніхто мазгі там не спалошча.

Купім сыну «бумэр» дарагі —
Можна нават бел-чырвона-белы.
Хай ад злосыці сохнуць варагі
І грызуць рудовыя «саўбелы».
Абухава, Гарадзеншчына

А.Блэк-Бастэр

«НОЧ. ПА ВУЛІЦЫ
ЧЫРВОНААРМЕЙСКАЙ...»

Ноч.
Па вуліцы Чырвонаармейскай
паўз аптэку,
гістфак
і бібліятэку
іду...
Зноўку мяне папракнучь,
што бяз рыфмы,
што лёгка пісаць безъ яе.
А я ўлагоджу
(зусім няцяжка)
тых,
хто бяз рыфмы
байца жыць:
ля рэзыдэнцыі презыдента
агідныя крыкі варон.
Нібыта ведаюць прэтэндэнта,
па якога едзе Харон...

Алесь Макрацоў

***

Культура...
Гумусны слой

пясчанай глебы
айчыны...

***
Выгнаных з раю
нашчадкі...
Зямля —
папраўчая калёнія.

Павядзе цябе шлях праз гады,
А за мной застанецца права
Быць у сэрцы з табою заўжды,

Дні і ночы думаць упарты,
На супстрэчу на страчваць надзей —
Дзеля гэтага толькі варта,
Трайчы варта прыйсьці да людзей.
Баранавічы

Зыміцер Панкавец

СЯБРУ

Маладая кроў —
На вясеньнім асфальце
Усыміхаецца

Васіліна Летняя

«Я ЗЫНІЧКАЙ У БЯЗЬМЕЖНАСЦІ
СУСЬВЕТУ...»

Я зынічкай у бязьмежнасці Сусьвету,
Галяктыкай у бездані вякоў
Задумалася ад стварэння съвету...
Я сёньня нарадзілася наноў.

Жыцьця майго палотнішча саткана
Зь съятой крыві і памяці дзядоў.
Я гонар іх... і іхняя загана,
Калі змарнью прадзіва гадоў.

Дзяды на съвет маймі глядзяць вачыма,
Я — іх рукамі мацаю зямлю.
Ідзём за родам род, плячо ў плячыма,
Бо нельга быць бяз паасткі камлю.

І дрэву не узыняцца без карэння,
Бо песень без гарантіі не съпяваш!
Ды толькі зынічка я ад сатварэння,
Мне, падаючы, зязяць і дагараць.

Анатоль Трафімчык

З ВАСІЛЯ СІМАНЕНКІ

***

Ты ніколі на бліснеш вачыма
У мой адрес з-пад мілых броў,
Бо цябе я згубіў, магчыма,
Шчэ да тога, калі знайшоў.

Ты ніколі мяне не абдымеш
І на зможаш мяне адштурхнучь,
Растварыўшыся ў летнім дыме,
Апячэш навальніцай чуць-чуць.

Па лагодных кілімах-травах

Рыгор Латышэвіч

«СЫПІ. ПРЫСТАЛА ЗРЭНКА БАЧЫЦЬ...»

Сылі. Прыстала зрэнка бачыць,
Вушы — чуць, язык — тлумачыць,
Думкі — ў галаве блудзіць,
Рукі — мацаць, цела — жыць.

Трэба, трэба адпачыць.
Вочки моцна зачыніць.
У бездань галавы тваёй
Хай прытуліца спакой.

Усё стамілася йснаваць:
Сумаваць, жадаць, кахаць.
Змрочны вэлюм сутарэння
Замалюе аздабленыне.

Потым, мабыць, будзе рай.
Сылі, каханка, баю-бай...

***
Усё абрываць.
Поўны даўн.
Прыемна раніцой
гучыць Джэймз Браўн.
На гаўбцы палю,
А ў нізе нехта
Калоціць у дыван,
І гэта съмешна.
Куляю вокам у нябёсны даль
І разумею:
Усё — д'ябэльскі баль.
Асіповічы

Сяржук Жыцень

«ПЕХАТОЮ З ТАБОЮ МЫ ПОЙДЗЕМ
У ВЫРАЙ...»

пехатою
з табою
мы пойдзем у вырай
несучы на далонях
уласныя сэрцы
пад косамі сонца

дажджом вясновым
сагрэем
абмыем
каб потым ізноў
вярнуцца
ў сябе
ад мрояў ды сноў

будзе
съветла й цёпла
Там
дзе сканае
Душа Съвету
разальцеца Съятло
прывітанье Дзядам
скажам
даючы нырца
ў Лету

цела
хоча быць душою
цэлай
белай са смалою
поўнай
добраға настрою
роўнай
кроўнай са съязою

пешай
вольнаю хадою
съvezжай
смачнаю травою
цішай
гоманам тугою
іншай
толькі не сабою

Мікола Бусел

АХВЯРЫ І КАТЫ

Зь іх нікто не усьцеў
На падсудную лаву.
Кагбісты вандруюць
Па мясцох сваёй славы.

Баль сягоńня балююць
(Прэч адкіньце ўсе жарты!)

Капітаны, маёры,
Не як коліс — сяржанты.

Вызіраюць з «казлоў»
Кагбіцкія твары
Яны тутака зноў,
Як тады, гаспадараць
(Пазнаеш, Ізя Харык?).

На праспект Пераможцаў

З вокан носа ня сунь.
«Мэрсэдэс»... Пераможны
Ў ім Самсон Самасуй.

Не плюць, не галосяць
Над табою валторны.
Залюляны чэкістам,
Сыпіш ты, Тодар Кляшторны.

Дзе твае «Залмянняне»?
Што зрабіў ты ня так?
Ужо няма... пазынішчалі
Як цябе іх, Кульбак.

Лыжны віск на праспэкце,
Па плячах — мурашы.
Янка Нёмансki, чуеш?
Дзе цяпер ты ляжыш?

Устаюць з—пад зямлі
Продкаў змучаных душы...
Дуброва (Съветлагоршчына)

Сяргей Макарэвіч

АХВЯРА

Стрэл у лесе...
Адказ — цішыня...
Палайчыць шукае ахвяру.
А тыя ляжаць забітая
Недзе ў хмызыняку,

Таямніцы дзясятае плянэты

Гэта фотапраект Андрэя Логінава і Валера Савульчыка, прэзэнтаваны на фэстывалі беларускай культуры ў Нямеччыне GOOD-BY. Аўтары «інсцэнуюць сябе ў якасці карыкатурных прадстаўнікоў пэўных сацыяльных тыпаў. Гратэскныя выявы стаюцца нэабарочнымі алегорыямі глупства, абмежаванасці і безвыходнай няздольнасці да сацыяльнай рэфлексіі, якія прыводзяць да пазнавальных палітычных наступстваў». Болей пра фэстываль GOOD-BY на сایце pp.by. Іншыя таямніцы дзясятае плянэты — на розных старонках Літаратурнага шытку «НН».

У гушчары.

Палайчычы адзін
(ён ня любіць сабак)...
Усё адзін блукае па лесе.
Кожны шоргат —
Падніты кулак.
Ён гатовы дабіць зьвера.

Ён слухае шолах ветру.
І ловіць кожны пах.
Толькі ад мёртвай ахвяры
Не зыходзіць съмірдзючы жах.

І ён блукае да заходу сонца,
Ён крычыць нібыта вар'ят.
Праклінае ў выніку бога,
Што зноўку застаўся ў дурнях.
Вялейка

ААН: Ніякіх больш Byelorussia-ў

Назва нашай краіны мусіць быць на ўсіх мапах Belarus', а географічныя аб'екты мусіць падавацца ў транскрыпцыі зь беларускай мовы, вырашылі экспэрты ААН у тапаніміцы.

9—13 кастрычніка ў Таліне адбылася канферэнцыя, якая сабрала разам экспертаў ААН у тапаніміцы з Эстоніі, Латвіі, Рәсеi, Альжиру, Израілю, Францыі, Вялікабрытаніі і ЗША. Па выніках канферэнцыі было прынятае рашэнне аб tym, што беларускія тапонімы лацінскім шыфрам будуть захоўваць асаблівасці беларускай артасці.

Галоўны спэцыяліст сэктару картаграфіі Белдзяржкаммаёсасці Наталья Аўраменка паведаміла, што інструкцыю па транслітарацыі стваралі на аснове беларускай лацінкі, распрацаванай Тарашкевічам. Паводле яе словаў, цяпер на міжнародных мапах ня будзе больш Byelorussia'ў ды Weisrussland'аў, а толькі Belarus'.

Мовазнаўца Зыміцер Саў-

ка выказвае аптымізм з на-
годы рашэння. Проблему
ён бачыць у першую чаргу
у саміх беларусах: «На фо-
руме сайту «Камсамолкі»
разгарэлася сур'ёзная
спрэчка. Самае прыкрае,
што многія нашыя грама-
дзяне ня бачаць розніцы
між сапраўдай называй і ка-
ляніяльным назовам са-
вецкіх часоў». Сп.Саўка
ўзгадвае, як праз назывань-
не нашай краіны White
Russia многія людзі на За-

хадзе доўгі час думалі, што
Беларусь — гэта дзяржава
на заходзе Рәсеi, утвораная
белагвардзейцамі.

Яшчэ ў 2000 г. Савет
Міністраў прыняў інструк-
цыю па транслітарацыі ге-
аграфічных назоваў Беларусі
лацінкай. Аднак шырока пра-
гэта не паведамлялася.

Аляксандар Навіцкі, адзін
з каардынатораў сайту
Lacinka.org, бачыць пазы-
тыўны момант у tym, што
на міжнародным форуме

зацверджаная беларуска-
мусічная вэрсія геаграфіч-
ных назоваў. Аднак лацінку,
распрацаваную для ААН-
скіх мапаў, ён лічыць не-
пасъядоўнай. На ягоную
думку, няма сэнсу перакон-
ваць замежнікаў выма-
ляць назову краіны згодна зъ-
яе беларускім гучаньнем.
«Гэта як у пачатку 90-х па-
лякам прашаноўвалі казаць
не Białoruś, а Bielaruś. І чым
гэта скончылася? Нічым». Гэта тое самае, каб ад беларусаў
патрабаваць называць Нямеччыну Deutschland'ам,
кака сп.Навіцкі.

Сп. Навіцкі выказвае
зъдзіўленне адсутнасцю ў
новай лацінцы и нескладова-
га, а таксама прысутнасцю
апострафных s' і c' замест ſ і
č. Напрыканцы свайго кам-
мэнтару ён падсумоўвае:
«Яны вынайшлі ровар. Ім
прыемна. Але наш аптымізм
дастаткова стрыманы».

Сапраўды, лацінка, зац-
верджаная тапанімістамі, не
да канца пасъядоўнай. Тым
ня менш, калі яна паслужыцца
да таго, каб нашу краіну
пачалі ўспрымаць як цалкам
самастойную, а ня нейкую
там «Белую Рәсею», гэта ўжо
будзе мець сэнс.

Сямён Печанко

**Цалкам камэнтар
мовазнаўцаў глядзецце тут:**
<http://lacinka.org/?p=102>

Беларускамоўны Windows чакайце ў чэрвені

Microsoft шукае выкананіца
беларускамоўнай вэрсіі.

Пры канцы верасьня новы афіцый-
ны прадстаўнік кампаніі Microsoft у
Беларусі Андрэй Баюшчанка паве-
даміў аб праекце стварэння беларус-
камоўнай вэрсіі Windows. Адказваю-
чы на пытаньні IT.TUT.BY, ён паве-
даміў, што пакуль гаворка вядзеца
пра стварэнне беларускай вэрсіі LIP
(Language Interface Pack), якая будзе
працаваць з XP і Vista. Стварэнне

цалкам лякалізаванага прадукту будзе
наступным крокам.

Паводле словаў А. Баюшчанкі, на
гэты момант зроблена галоўнае: зац-
верджаны бюджет праекту стварэн-
ня беларускай вэрсіі Windows. Ён ад-
мовіўся называць памер бюджету,
спаслаўшыся на сакрэтнасць гэтай
інфармацыі.

На пытаньне, хто будзе займацца
перакладам на беларускую мову,
сп. Баюшчанка адказаў наступнае:
«Увесь праект знаходзіцца на стады

падрыхтоўкі да рэалізацыі. Шукаюцца
як выкананіцы тэхнічнай часткі
стварэння беларускамоўнай вэрсії
Windows, так і арганізацыі, што будуть
займацца стварэннем і пацвер-
джаннем валіднасці слоўніка». Пакуль
не вядома, хто мае заніцца пе-
ракладам.

Старшыня Таварыства беларускай
мовы Алег Трусаў выказаў гато-
васць да супрацы з Microsoft: «Мы
два гады вядзем перамовы з маскоў-
скай філіяй гэтай кампаніі, і вельмі
добра, што цяпер у Беларусі ёсьць
свой прадстаўнік. Мы заўсёды гато-
вымы аказаць паслугі».

Беларускамоўная вэрсія Windows
мусіць зьявіцца ў чэрвені 2007 г.

СП

Аніса плюс «Аліса» мінус палітыка

Сёлета ў шаснаццаты раз Полацкай зямлёй праходзіцца «Рок-кола». З дыректарам фэстывалю Сяргеем «Анісам» Анішчанкам гутарыць Воля Няволя.

«Рок-кола» прысьвечана 20-годзьдзю легендарнага «Мясцовага часу», і кожны гурт, што ўдзельнічае ў конкурснай праграме, выкане кавэр-вэрсію песні «МЧ». А ў якасці гэлдайнэру запрошаны расейскі гурт «Аліса».

— Дзівye мэга-зоркі Беларусі — гэта «N.R.M.» і «Мясцовы час», — кажа С.Анішчанка. — Мы намагаемся запрасіць на фэстываль Сашу Алуфа (вакаліста «Мясцовага часу»), але ён жыве ў Нямеччыне... Вельмі хацелася б пачуць на «Рок-коле» гэты голас.

— Якія гурты зайграюць у конкурсе?

— Нам даслалі 84 дыскі, мы адабралі 25. Будуць маладзя гурты з Полацку, Наваполацку, Менску, Магілёва, Віцебску, Бабруйску, Лагойску, Баранавіч. Але сёлета магіі прыехаць адны расейцы: нам дасылалі заяўкі з Пензы, Казані, Якуціі, Татарстану! Далёкія-далёкія расейскія гурты хоцуць ехаць за свой кошт на «Рок-кола» і граць трэй песьні! Прыедзе добрая смаленская каманда *Deimos*. Яны праспівалі «МЧ» так — дай Божа, каб беларускія гурты так сціпівалі!

— А госьці фэстывалю?

— Тая ж «Крамы» пытается: «Чаму

мы ня граем у вас сёлета?» Аднак «Крамы» ў нас ужо была, і «Indiga» была. А не быті «Куклы», ня быті Кулінковіч. Не было «Алісы» — мэга-зоркі постсавецкай прасторы.

— Як удалосі запрасіць Кінчава?

— Рабіць гэта прац канцэртныя агенцтвы было фінансава немагчымы. І мы праста напісалі ліст. Людзі разумныя, улюбённыя ў рок-музыку, яны згадзіліся. Кінчай казаў, што пагадзіўся і таму, што хоча наведаць святыя месцы Полаччыны.

Добра, што сёлета фэст праводзіцца ў Вялікай залі Палацу культуры «Полацк-Шкловалакно», а не ў маленечкай залі на 350 чалавек. Квіткі капітуюць 25 тыс. рублёў. Зразумейце, нам трэба разылічыцца з «Алісай».

Дзякую, што мэр Полацку разумее нас і не цураеца выйсці і адкрыць фэстываль. Зразумейце і вы нас. Нам хацелася б як мага менш закранаць палітыку. Мы хочам аднаго: каб у Беларусі гучала рок-музыка. Нам не хацелася б, каб здарылася, як на «Рок-каранацый», калі *J:MOPC* на выйшаў на сцэну за ўзнагародай. Ёсьць жа праста музыка, ёсьць праста слова — без усякай палітыкі...

24 кастрычніка

16:00 — Конкурсная праграма: VODAR SUSVIET (Магілёў), Denial of life (Наваполацак), JENOWA (Віцебск), INDRA (Полацак), INVASION (Наваполацак), Lílith (Менск), Портал (Наваполацак), S.D.M. (Менск), Squier (Віцебск), SKYNET (Бабруйск), Тихій час (Наваполацак), The Perfect Life (Наваполацак). **Госьці фэстывалю** — «Восьмы дзень», «Куклы».

20:00 — Конкурсная праграма: Абшар (Лагойск), Амальгама (Наваполацак), Deimos (Смаленск), Касса (Менск), Красны даждь (Полацак), Натюрморт (Менск), Независимая страна (Віцебск), Призrock (Баранавічы), Primus inter Pares (Наваполацак), RU.ST (Бабруйск), Таксі (Наваполацак), Фу (Віцебск). **Госьць фэстывалю** — «Neuro Dubel».

23:00 — Абвяшчэнне вынікаў конкурсу.

25 кастрычніка

19:00 — Гала-канцэрт пераможцаў. **Госьць фэстывалю** — Канстанцін Кінчай і гурт «Аліса» (Расея).

Заля Славука

6 кастрычніка ў Полацкай карціннай галерэі адкрылася выставка графікі Валер'я Славука. У Полацку яго найбольш ведаюць дзяякуючы ілюстрацыям да першага выдання кнігі Яна Баршчэўскага «Шляхціц Завальня» па-беларуску. Падчас прэзентацыі пісьменнік Уладзімер Ягоўдзік прапанаваў палачанам зрабіць у Карціннай галерэі адмысловую залу Славука, творы якога арганічна ўпісваюцца ў інтэр'еры старога корпусу езуіцкага калегіуму. Па завяршэнні прэзентацыі мастак даваў аўтографы на кнігах, якія ілюстраваў.

Васіль Кроква

Спявайма 100 песень Свабоды

Лэйбл «VoliaMusic» пачынае працу над выданнем першага КАРАОКЕ-ДЫСКУ беларускіх песьн. Плянуецца разъмасціць на CD калекцыю з сотні самых папулярных айчынных шлягераў. «VoliaMusic» прапануе чытачам «HN» узяць удзел у складаныі ўнікальны 100-песеннай праграмы.

Першыя 1000 чалавек, якія дашлюць свае прапановы, змогуць стаць уладальнікамі гэтага дыску бясплатна. Трэба толькі выканаць дзіве ўмовы:

1. Даслаць сыпіс з 20 улюбёных песьн на адрасы: а/с 5, 220085 Менск, «Караоке-100»; альбо электронны поштай — pesni2006@tut.by.
2. Пакінуць свае каардынаты, на якія будзе скіраваны прызывы дыск.

Адначасова «VoliaMusic» звязваецца да тых, хто можа дапамагчы ў тэхнічным забесьпячэнні гэтага праекту. Просім адгукніцца і музыкаў, якія жадалі б пропанаваць свае творы.

Фармат 4x4, 19—22 кастрычніка

«Сусветны гандлёвы цэнтар»
(World Trade Center, 2006, ЗША).

Ад рэжысера такога ўзроўню, як Олівер Стоўн («Ніксан», «Дж.Ф.К. Стрэлы ў Даласе», «Аляксандар»), чакаюць многага, ад стужкі пра падзеяштуту тых, што адбыліся 11 верасеньня, чакаюць яшчэ большага, ад сцэнара, які грунтуюцца цалкам на спраўдных падзеях, чакаюць праўды, ад твору звялікай літары чакаюць новага позірку і пераасэнаваньня. Ці спраўджваюцца гэтыя чаканын ў дачыненіі да амэрыканскай стужкі пра тэракт у Нью-Ёрку?

Бадай што не, бо ў ім німа ні адкрыцця, ні сэнсацыяў, ні разумення, ні пошуку адказаў ці аналізу. У ім — тэракт вачыміа двох звычайных нью-ёрскіх паліцэйскіх Джона Маклокліна і Ўільяма Гімэна, ролі якіх выконвалі Нікалас Кейдж («8 мін», «Бяз твару») і Майл Пэнія. Яны ішлі на дапамогу пацярпелым ад тэракту і трапілі пад руіны другой вежы. З гэтых развалінаў выратуюць усяго 20 чалавек, у тым ліку і галоўных герояў. Стужка знятая проста і стрыльна — і ніякіх пытаньняў да стваральнікаў не ўзынікае. Галоўныя героі — бязвінныя ахвяры страшных падзеяў, як і ахвяры іншых тэрактаў, якія адбываюцца ва

ўсім сьвеце. Яны маглі быць ахвярамі стыхіі, і ў стужцы гэта бы нічога не змяніла.

Але фільм усё ж варты прагляду хаяць б таму, што нагадвае пра страшныя і сумныя падзеі нядыўнага мінулага, а ўсе героі, якіх мы бачым на экране — маюць рэальных прататыпай.

«69» (2004, Японія).

Рэжысера гэтай стужкі называюць тайскім Тарантына, і для гэтага ёсьць падставы: такі ж напружаны сюжэт, крымінал, вялікая колькасць трупаў на адзін мэтар стужкі. А пачалося ўсё з того, што нумар на кватэры галоўнай герайні перакульнуўся і стаў 9 замест 6, а пасля ейны лёс ужо не залежаў ад яе.

«Такешыз» (Takeshi, 2005, Японія).

Калі рэжысарам не хапае сцэнароў і ім німа пра што здымач, яны пачынаюць здымач пра сябе, а калі ім і гэтага мала, то пра падваеньне сябе. Прышоў такі час і для вядомага Такешы Кітана. У стужцы многа стрэлаў, жорсткасці, але многа і эстэтыкі, і сузіраньня. Стужка для тых, каму аднаго Такешы мала.

«Пекла» (L'Enfer, 2005, Францыя—Італія—Бельгія—Японія).

Гэта другая частка трэлігіі, сцэнар да якой сварыў польскі кінаклясык Кышштаф Кесльеўскі («Тры колеры», «Дэкалёг»), першую частку — «Вырай» — паставіў нямецкі рэжысэр Том Тыквэр некалькі год таму, трэцяя частка — «Чысьцец» — яшчэ ў пракціце. Рэжысэру стужкі басьніцу Данісу Тановічу («Нічыйная зямля») бракуе выкшталтонасці Кесльеўскага, які быў здольны раскрыць рэлігійна-філязофскія тэмы на матэрываляе жыцця простых людзей, але ён дадаў у стужку свой стыль пастаноўкі, сваё бачанье сюжету пра трох сёстраў, жыццё якіх праходзіць пад ценем сямейнай трагедыі, якая адбылася ў дзяцінстве. Гісторыю ён адкрывае пакрысе, урыўкамі, надаючы фільму дэталістичныя характар.

І «Вырай», зняты нямецкім рэжысарам з удзелам ангельскамоўных актораў, і «Пекла», знятае басьніскім рэжысарам з удзелам французскіх актораў (Эмануэль Бэр, Мары Жылен, Карын Віяр, Кароль Букэ) ёсьць практамі мультыкультурнымі, агульна-зурпейскімі, таму яны могуць быць цікавыя яшчэ і як прыклады гэтай, іншай, генерацыі кіно.

«Пекла» — адзін з тых рэдкіх фільмаў, што можа падацца і шэдэўрам, і праста сумнай, непрыкметнай стужкай. Лепш вырашаць самому.

Ганна Каморнік

НАШЫ ШАШКІ

Прынцып Плакхіна

Паўтара году таму менчуку Аркадзю Плакхіну (дарэчы, націск у прозвішчы — на апошнім складзе) надалі годнасць заслужанага майстра спорту. Кажуць, Лукашэнка паглядзеў у паперы, пакладзенай яму Саюзам спартоўцаў, і засумніваўся: «Нешта дужа стары!» Яму патлумачылі, што экс-чэмпіён съвету па шашках-64 чакаў афіцыйнага прызнання больш за 15 год... Тады прэзыдэнт НАК літасціца падпісаў указ. А неўзабаве заслужаныя майстры пазбавіліся ільгот на праезд і аплату жытла.

Зрэшты, сп.Аркадзь аптымізму ня траціц. Выступае ва ўсіх спаборніцтвах, куды запрашанаць; наядоечы ўзведзіў на шашачныя фэсты ў Барысаў і Пухавічы, хоць гэта не зусім гросмайстарскі ўзровень:

«Зьбіраецца шмат аматараў, гуляюць парты па 15 хвілін, каб скончыць 9 тураў за пару дзён...» Наведвае букмэйкерскія канторы, спрабуючы канвертаваць сваю цікавасць да спартовых навінаў у грошовыя знакі, балазе, знаеца на футболе, заўзее за менскае «Дынама»...

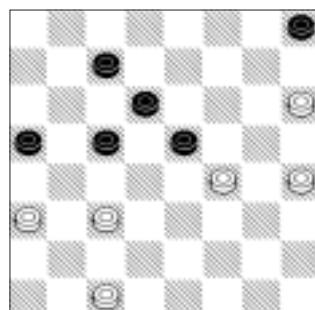
Тытуляваны шашыст сочыць і за шахматнымі падзеямі. Яго меркаваньне пра матч на першынство съвету істотна розніца ад пагляду расейскіх СМІ: «Мала што там Тапалаў заявіў, Крамнік мусіў быў прыйсці на 5-ю партыю. Гэта ж ягоная праца!» Здаровы клёк сълесара-пэнсіянэра прасочваецца і ў плакхінскім пасланні, адрасаваным шашачным агліядальнікам: «Усё, што датыкае шашак, — усё добра,

усё на карысць». Ягоны прынцып надзіва сугучны з сурвіллускім: «І ён беларус, і яна беларуска».

ВР

Ваш ход

Плакхін — Сакалоў. Першынство СССР праз лістваныне, 1957. Знайдзене за белых шматхадовую камбінацыю (шашка h6 абягае ўсю дошку).

Шашечны вестник № 5 /
Ав.-сост. Васіль Нагурны. —
Драгічин, 2006. — 52 с.

Выпуск, якога доўга чакалі (№4 выйшаў у 2004 г.). Гісторыя шашак, нарыс пра гросмайстра Георгія Пятровіча, чэмпіянаты Беларусі і съвету — усяго ў карпаратыўным часопісе патроху. Не абышлюся без палемікі з украінскімі калегамі. Галоўны прыз конкурсу рашэння задац, абвешчанага пінскім майстрам Аляксандрам Кагоцькам, — дармовая паездка ў Драгічин на фест «Етвізь-2007».

Замовіць выданыне можна праз тэл. (8-01644) 2-04-99.

ААКА: 1.hg5! eg3 2. cd4 ce3 3. ab4 ac3 4. cb2 ca1 5. gf6 ag7 6.

ВОЛЬНЫ ЧАС

СТАГОДЗЬДЗЕ «НАШАЙ НІВЫ»

Выстава Міколы Купавы

Запрашаем на выставу Міколы Купавы, прысьвечаную 100-годзьдзю беларускіх газет «Нашай Долі» і «Нашай Ніві» ў Літаратурным музэем Максіма Багдановіча (вул. М.Багдановіча, 7а). Адкрыцьце выставы — 20 кастрычніка а 18-й.

КАНЦЭРТ

Тройца

29 кастрычніка ў к/з «Менск «Баброў» рэпрэзэнтуе вялікі сольны канцэрт легендарнага этна-трэй «Тройца». Пачатак а 19-й. Цана квіткоў ад 8 000 да 25 000. Даведкі: 649-08-88, 766-24-25.

ВЫСТАВА

Майстар празрыстасці

У Палацы мастацтва (вул. Казлова, 3) да 29 кастрычніка працуе выставка расейскага мастака Барыса Сымінова—Русецкага «Майстар празрыстасці».

ПРЭЗЭНТАЦЫЯ

Патаранскі прэзэнтуе книгу

20 кастрычніка на Сядзібе БНФ (вул. Машэрава, 8) адбудзеца прэ-

зентацыя кнігі вершаў Сяргея Патаранскага «Сэрца Бога — Беларусь». Удзел возымуць бардэса Валеруя Кустава, паэты Алеся Сыпіцын, Наталя Кучмель, Галіна Дубянецкая.

ТЭАТРЫ

Купалаўскі тэатар

- 22 (ндз) — «Паўлінка».
- 25 (ндз) — «Маэстра».
- 23 (пн) — «Чорная панна Нясьвіж».
- 26 (чц) — «Смак ябліка».
- 27 (пт) — «Чычыкаў».
- 28 (сб) — «Таполовая завея».
- 29 (ндз) — «Дзіўная місіс Сэвідж».
- Малая сцэна*
- 20 (пт), 21 (сб) — «Варшаўская мэлодыя».
- 23 (пн) — «Востраў Сахалін».
- 26 (чц) — «Саламея».
- 28 (сб) — «Дзіке паліяваныне карата Стака».

ВАРТА ПАГЛЯДЗЕЦЬ

Субота, 21 кастрычніка
«Лад», 09.00

«Садко».

Расея (СССР), 1952, рэж. Аляксандар Птушко.

Казка паводле матывай анескіх быўлінаў.

Наўгародзец Садко вандруе па сьвеце, трапляе ў падводнае царства...

Казачны дыямент Аляксандра Птушко. Малады Франсіс Форд Копала перамантажаваў фільм для амэрыканскага пракату.

«Срэбны леў сьв. Марка» на МКФ у Вэнэцыі.

Музыка Мікалая Рымскага-Корсакава.

СТВ, 21.20

«Малышка на мілён».

ЗША, 2004, рэж. Клінт Іствуд.

Драма.

Да старога трэнера па боксе прыходзіць 30-гадовая жанчына. Яна жадае навучыцца тримаць удар...

Ролі выконваюць: Клінт Іствуд, Хілары Сўонк.

4 прэміі «Оскар», 2 «Залатыя глебусы».

БТ, 21.45

«Анёл А».

Францыя, 2002, чорна-белы, рэж. Люк Бэсон.

Недарэка Андрэ, які ня ведае, куды падзеца ад крэдытораў—бандытаў, знаёміца зь пекнаю бліндынкаю. Бліндыка па сумяшчальніцтве зьяўляеца анёлам-псыхааналітыкам.

Удалыя чорна-белыя кадры.

Ролі выконваюць: Жамэль Дэбуз, Ры Расмусэн.

НТВ, 23.00

«Гадзіны роспачы».

ЗША, 19990, рэж. Майл Чыміна.

Трымценьнік.

Паўтор класычнай стужкі 1955 году У. Уайлера, пастаўлены годным амэрыканскім рэжысёрам («Палаянічы на аленяў», «Год цмока»).

Псыхапат уцёк з турмы — і ўзвышшамі атабарыўся ў звычайнім даме. Гэта сталася кашмарам для гаспадароў.

СТВ, 00.15

«Балада пра Джэка і Роўз».

ЗША, 2005, рэж. Рэбэка Мілер.

Псыхалічна драма.

Пасьля съмерці жонкі Джэк жыве з 16-гадовай дачкой. Ён

усяляк адгароджвае дзяўчынку ад онкавага сьвету. Аднойчы герой даведваецца, што съмяротна хворы. Час навучыць дачку кантактаваць са съветам. Але дзяўчына прагне помсты...

Нядзеля,
22 кастрычніка

НТВ, 17.05

«Паліяваныне на лісай».

Расея (СССР), 1980, рэж. Вадзім Абдраштытаў.

Працоўны Віктар Бялоў жыве па завядзеніць: праца, матацыкл, піўна, вайскова-спартовая гульня паліяваныне на лісай. Ён сутыкаеца з маладым пакаленнем — і разумее, што яно не жадае жыць паводле ягоных правілаў. Эта прыводзіць яго да духоўнага пералому.

Карціна пра магчымасці асобы ў сцяпені сацыяльнага прэсінгу.

Ролі выконваюць: Уладзімер Гасьцюхін, Ірына Мураёва, Ігар Няфедаў.

«Лад», 21.20

«Прынцэса і ваяр».

Нямеччына, 2000, рэж. Томас Тыквэр.

Мэлядрама.

Былы вайсковец, а цяпер злодзей, Бадо і мэдсістра з вар'ятні

Сісі знайшлі адно аднаго....

Ролі выконваюць: Франка Патэнтэ, Бэна Фурман.

АНТ, 21.35

«Цяжкасці перакладу».

ЗША, 2003, рэж. Сафія Копала.

Мэлядрама.

Боб і Шарлота ўпершыню сустрэліся ў Токіё. Яны ўцікаюць з гатэлю — і вандруюць па горадзе. Але ні ён, ні яна ня ведаюць японскай мовы...

Ролі выконваюць: Скарлетт Ёхансен, Біл Мёрэй.

Прыз Вэнэцыянскага кінафесту.

Андрэй Расінскі

КІНО НА DVD

АПОШНІ АДПАЧЫНАК

Камэдыйная драма, ЗША, 2006, рэж. Ёэн Ванг.

У ролях: Күін Лаціфа, Жэрар Дэпард'ё, ЛЛ Кул Джэй.

Сыцілія гандлярка з Новага Арлеану даведваеца, што жыць ёй застаецца зусім ня шмат. Яна прыяжджае ў Эўропу — і «ставіць на вушы» ўвесе персанал гатэлю, дзе збіраецца пражыць цэлае жыцьцё.

Менск, Кісялёва 12, т.: 643-21-08

...Садружнасьць
незалежных
дзяржаваў была
рэфармаваная
паводле мадэлі
Асацыяцыі
ананімных
алькаголікаў...

— Калегі
прэзыдэнты, я
інтэграцыйны
алькаголік, я храніча
інтэгруюся з 38 гадоў
і ня ведаю, як
пазбавіцца ад гэтай
хваробы...

...Сідорскага зашугалі слова
АРЛ аб тым, што яго ўрад можа
пайсьці ў адстаўку, калі
беларускія курцы не пачнуць
аддаваць перавагу айчыннаму
вырабніку тытунёвай
прадукцыі...

...Цэны на
будоўлі былі
ўзятыя пад
жастачайшы
кантроль...

— У мэтах
памяншэння цэнаў
на жытло як
афіцыйная асона
патрабую, каб
гэту скрыню
скрадзеных з
будоўлі цывікоў
прадалі прыватніку
не за дзве, а за
адну пляшку
«Асеньняга
букету».

Літаратурны сшытак «НН»

кастрычнік 2006

Архан Памук. Сънег	16
Барыс Дубін. Раман-цывілізацыя, або Вернутае мастацтва Шахеразады	18
«Беларус ня можа атрымаць Нобэля, бо нашыя пісьменьнікі адсталі ад рэальнасці». Апытаўне «НН» ...	19
Ян Запруднік. І сказаў Бог беларусу.....	27
Не мычыце, Францаўна. Апавяданье Паўла Касьцюкевіча	28
Мужчынскі футбол жаночымі вачыма. Фотарэпартаж Юліі Дарашкевіч з матчу Беларусь—Славенія	30
Цунамі. Вершы Андруся Храпавіцкага	32
Кожнаму свая цыбуліна. Эсэ Пётры Садоўскага	34
Кактэйль Молатава. Эсэ Сяргея Астраўца	38
Старонкі вершаванага радка. Юзік Дзенісюк, Але́сь Макрацоў, Зыміцер Панкавец ды іншыя	40

Сабачыя гісторыі

Аднаму Сабаку і сёлета не далі Нобэля. Граждан, да-
ведаўшыся пра эта, сказаў: «А ўсё—ткі не дарэмна я пісаў
у органы на гэтага аплоды капіталу...»

***

Адзін Сабака, даведаўшыся, што Шніп выдаў новую
кнігу, пайшоў у кнігарню. А Граждан заплакаў: «А быў жа
такі хороши пацан! Прадаўся, як дзеячак...»

***

Адзін Сабака ўступіў у СБП, другі Сабака — у СПБ. А
Граждан, ідучы на працу, уступіў у фэкаліі невядомай выйт-
ворчасці.

***

Адзін Сабака ахвяраваў грошы на выданье «НН». Граждан прыйшоў да Сабакі і сказаў: «Я столька лет
страдаю ад савецкай уласці, а мне толькі мэдалі даюць...»

***

Адзін Сабака ў Фядуты ўзяў аўтограф. А Граждан украй
шапку.

***

Адзін Сабака прыйшоў на могілкі і паклаў кветкі на ма-
гілу Быкава. Граждан прыйшоў п'яны і сказаў: «Судар, вы
маё места занялі...»

ВА

А ты падпішыся!

Каб рэгулярна атрымліваць
«Нашу Ніву»,
проста паведаміце ў Рэдакцыю свой адрас.
Адначасова Рэдакцыя звяртаецца з просьбай
ахвяраваць на выданье. Дэталі — старонка 46.

ПАШТ. СКРЫНКА

Віктару В-ку, Зымітру Ж-ку.
Вершы друкаваць ня будзем. Пры
моцным пачуцці, укладзеным у іх,
яны тххічна слабы.

Хведару С-му, Сыну Беларус-
каму. А ну дацце яшчэ жменю
вершы, мо тамака што будзе вартас
паперы. Толькі кам бэз выкрунтасаў
дзеля выкрунтасаў.

Аляксандру Ш. зв Менску. Калі ў
Рэдакцыю трапляе якое выданыне
мінульых гадоў, пра якое ніхто
ніколі ў «НН» не пісаў, дык мы
лічым вартым хоць парою радчакаў
яго згадаць.

ТДА «Юніёнлайн» і Антось Ас-
таповіч запрашаюць у вандроўку
04.11 — 06.11. Коўна — Кейданы — Вільня. Выезд 4.11.2006 у
23.30, вяртанье 6.11.2006 у
24.00. Кошт: 45 ёура + 30 000
беларускіх рублёў разам з візам,
экскурсійным супрадавчэннем,
музэем Чурлёніса, прафыўнам
і сынданкам.

Ліц №02310/0277540 ад 24.02.2006

ТДА «Юніёнлайн» і Антось
Астаповіч запрашаюць у ван-
дроўку 29.10.2006. **Блонь —
Сьвіслач — Бабруйск —
Жылічы — Красны Бераг.**
Працягласць вандроўкі — 14
гадзін (з 8-й па 22-ю). Кошт:
30 000 беларускіх рублёў

Ліц. №02310/0277540,
выдадзеная 24.02.2006

Шчыра смуткуюм з
прычыны съмерці нашага
заўсёднага чытача
Адольфа Суботы
(1925—2006), які жыў у
ЗША, штат Нью-Джэрzi.
Зямля яму пухам.

Рэдакцыя

«НН» СТО ГАДОЎ З ВАМИ

Двор Дольцы, Мінск. губэрні **Барысаўск**.
пав. 29 серпня (аўгуста) у нашай капліцы на Яна Ка-
лінініка быў хвэст. Сабралося многа народу — шлях-
ты і сляян з усей ваколіцы. Пад вечар тутэйшы паніч
Эдвард Сушынскі ўстроў у двары Дольцах бела-
ружскі тзатар. Іграли камэдью «Міхалка». Выйшла яна
надта спрытна, да сыграла яе зе вялікі жыцьцём ту-
тэйшай маладзеж. Затым сыграў яшчэ і «Моднага
Шляхцока», надта пацешную камэдью. Гаспадара
Яна іграў Эдвард Сушыншчык, асабліва гасцям спа-
дабалася, як Ян палажыўся быццам спаць, прыкрыў-
шыся кажухом, і захрапеў, з прасоньня скрэбаўся ад
блоха.

«Наша Ніва». 1911. №37-38

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991
галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:
3.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А.Лукшевіч,
У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).
сакратарка рэдакцыі Наста Бакшанская
галоўны рэдактар Андрэй Дынько
фотарэдактар Арцём Ляві
нам.галоўнага рэдактара Андрэй Скурко
мастакі рэдактар Сяргей Харэўскі
выдавец і заснавальнік Мясцовы фонд выданья
газеты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЙ:

220050, Менск, а/c 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,
8-029-707-73-29.

E-mail: nn@nn.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» забавязовая. 12 палос форматам
A2,6 друк. арк. Друкарня РУП «Друкарня Беларускі Дон друк», Менск, пр.
Ф.Скарны, 79. Рэдакцыя не ніхто адказнасць за звесткі раглівых аўбастак.
Кошт свободны. Пасъведчанье аб регистрацыі пэрыядычнага выдання №581
ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзеное Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Юрдычычны адрас: 220030, г. Менск, вул. Калектарная, 20а-112. Р/р
301521200012 у МГДАТ «Белінвестбанку», Менск, код 764.
Наклад 2721. Газета выдаецца 48 разоў на год.
Нумар падпісаны ў друк 23.00 18.10.2006.
Замова № 5835. Рэдакцыйны адрас: Калектарная, 20а-112.